

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Biblioteca istorică-poporală română.

RADU ANGHEL

NUVELĂ

DE

N. D. POPESCU.

ILUSTRATĂ CU PATRU GRAVURĂ.

LIBRĂRIA ARDEALUL
CLUJ
Literatură-Știință-Papetărie
PAPETĂRIE
EDITURĂ

EDITURA
Librăriei CIURCU, Brașov.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

189304

Tipografia ALEXI, Braşov, 1893.

859-32 (Popescu N. D.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

I.

UN CONVOIŬ DE ARESTANȚĬ.

Cam pe la sfârșitul luneĭ luĭ Noembre a anuluĭ 1850, pe drumul cel mare dintre Buciumenĭ și Bucurescĭ, sĕ desfășura încolăcindu-sĕ ca un șarpe, un lanț de ființe omenescĭ, lanț care sĕ vede maĭ în fie-ce ḑi pe drumurile cele marĭ, lanț grósnic care cu cât sĕ ḑărésce maĭ des, cu atât înghiață maĭ mult sângele în vinele privitorilor.

Pământul desbrăcat de vesela și rîḑĕtórea sa îmbrăcăminte de verdeață, începuse a sĕ înfășura cu acel lințol alb și cobitor, care fără să vrem ne face să ne aducem aminte de mórte; arborĭ perḑêndu-șĭ stufósele lor frunze semĕnaŭ cu o alee de schelete descarnate și crivĕțul care întrase în deplinele sale drepturĭ de stăpânire, prin sufflarea sa puternică care mișca crăcile înghețate și prin șueratul său cobitor, producea un sgomot ca cum ar fi răvășit un maldăr de oseminte uscate. Era nor, era seară, era frig, vêntul fluera ca un voinic în codru, și cu tóte acestea acel lanț omenesc mergea, mergea fără contenire, mergea șerpuind ca și cum șerpuia un grósnic bălaur pe drumul cel mare dintre Buciumenĭ și Bucurescĭ!

Să ne oprim puțin ca să privim un moment acel convoiŭ înfiorător. Ah! ce grósnic spectacol! ah ce neomenie! ce barbarie! Suntem în secolul al XIX, filosofia umanitară a mers cu pretențiunile sale de emanci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pare până la absurd și încă sĕ maĭ ḑăresc în societățĭ omenescĭ asemenea spectacole fioróse! Om să supună pe om la asemenea degradațiune, regele natureĭ să condamne pe semenul sĕŭ la asemenea umiliațiune! între fiarele cele maĭ sĕlbatice, cele maĭ sângeróse, cele maĭ fără simțire în rărunchĭ nu sĕ vede un asemenea spectacol, și între ómenĭ să sĕ vaḑă!...

Înainte mergea un dorobanț (aḑĭ călăraș) învelit cu o manta grósă și căldurósă, întrarmat până în dinți și călare pe un cal scund dar bine legat; ținînd carabina la mână gata d'a o descărca, și sabia la îndemână gata d'a lovi; în urmă alt dorobanț iarăș călare, iarăș armat până în dinți și iarăș cu pușca gata la descărcare; în mijloc un lanț de fer gros ale căruĭ căpătîe eraŭ prinse de oblăncurile șelelor ambilor călărașĭ, și de acel lanț prinșĭ și încătușațĭ de gât și de mânĭ șase ființe omenescĭ, șase miserabilĭ, șase nenorocițĭ cărora faptele lor saŭ póte fatalitatea le răpise libertatea și îĭ condamnase să nu maĭ mérgă când vreaŭ eĭ, să nu sĕ maĭ opréscă când osteneaŭ, să nu maĭ mănânce când le era fóme și să nu sĕ maĭ culce când le era somn!

Într'acel lanț sinistru sórta acésta par'că brodise să adune la o laltă, ca într'un fel de mănunchĭ, maĭ tóte treptele vîrstniceĭ omenescĭ. In capul convoiuluĭ mergea doĭ inșĭ: un țĕran și un târgoveț, un opincar și un mitocan cu ilec și cu pantalonĭ creț; cel d'întêĭ slab și îngălbenit de friguri paludare, cel d'al doilea gras și robust, amêndoĭ maĭ d'aceiașĭ etate, cel d'întêĭ înalt, cel-alt mĕrunt, dar amêndoĭ cu nisce ochĭ în care sĕ citea aceiașĭ hotărîre sĕlbatică, aceiașĭ căutătură pătrunḑĕtóre și aceiașĭ aplicare spre fapte sângeróse. Eraŭ doĭ asasinĭ prinșĭ asupra faptuluĭ omorînd în complicitate un biet mocan ca să 'ĭ fure câțĭ-va galbenĭ ce agonisise cu sudóre de sânge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

După astă grupă sălbatică și respingétóre venea altă grupă compusă iar din doĭ inși, dintr'un spițălat și cu căutătura vicleană care după port părea a fi grec simigiŭ orĭ bragagiŭ cu părul aprópe cărunt și un alt individ abia eșit din adolescență, care prin căutătura sa mobilă, șiretlicul zugrăvit pe fața sa, și hainele sale orășenescĭ soióse și pline de praf da de gol pe urmașul neamuluĭ luĭ Israil, prinșĭ amêndoĭ, unul spărgênd cișmigeaoa în cârciuma unuĭ hangiŭ compatriot care 'l găsduise pentru câte-va ḑile și cel-alt furând la lumina sóreluĭ la un bâlciŭ de sat printr'un soiŭ de lotărie mincinósă gologaniĭ din pungile credulilor țăranĭ.

A treia grupă era compusă dintr'un moșneag gărbovit de anĭ și cu hainele numaĭ sdrențe și un copil ca de vr'o 16 anĭ. Amêndouĕ aste ființe, unul ajuns aprópe de pórta de eșire dintr'astă viață plină de sordide ticăloșiĭ și altul care abia întrase în dedatul tortuóselor sale potecĭ, era acusațĭ de aceiașĭ crimă, era învinovățițĭ că făptuise marea nelegiuire d'a nu putea să'șĭ agonisese un căpătîĭŭ de sprijinit capul, un culcuș de adăpostit, un mijloc de viețuire, pentru că amênduorora la cele două căpătîe ale esistenței, sórta le fusese ingrată și 'ĭ lăsase pe drumurĭ în stare de vagabondagĭ. Ah! ce crimă îngrozitóre! Nu trebuesc ospiciurĭ de crescere și educație pentru fiiĭ desmoșteniților acesteĭ viețĭ, nicĭ ateliere unde să găséscă de lucru aceĭ goniți de un stăpân lacom de câștig mult, nicĭ asiluri pentru bĕtrâniĭ ce nu maĭ pot munci, în care să capete un căpătîĭ séŭ un codru de pâne, ci temnițe, temnițe multe ca să'ĭ pedepséscă cu asprime; nu trebuesc să le dea lucru ca să silească la muncă pe leneșiĭ cărora nu le place să lucrede, ci temnițe ca sĕ 'ĭ condamne la lene, nicĭ instituțiunĭ care înalță și înobilează, ci tot vechile datine care amestecă pómele încă neconrupte cu cele deja putrede și întinde ca pecinginea molima crimeĭ!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar umanitatea! priviți la acel copil, la acel nenorocit al căruĭ corp încă nu e format, ale căruĭ óse încă n'aŭ dobândit tăria bărbătéscă, care încă nu e un om, care să sĕ pótă hrăni singur, și admirați ironica echitate a sórteĭ și a legilor omenescĭ!... Este frig și el e îmbrăcat numaĭ cu o cămășuță plesnită la cóte, spintecată la pept și șiușelită la spate; geruesce și el e încălțat cu o pereche de ițărași asemenea jerpeliți prin rupturile cărora sĕ dăresc iciĭ colea o pele învinețită de frig și slăbită de privațiuni; pământul e acoperit cu zăpadă și el e numaĭ în piciórele góle, crivățul suflă aspru și rece și n'are pe cap alt acoperemênt de cât pĕrul sĕŭ castaniŭ și stufos prin care peptenele maĭ n'a trecut vre o dată. El merge dârdâind și tremurând din tóte arterele trupuluĭ sĕŭ întocmaĭ ca un unchiaș ruia vêrsta 'ĭ-a înghețat sângele și printre fălcile sale cleștate de ger es din când în când nisce schincitură acelea ce produc căței aruncați în voia sórteĭ pe un maldăr de gunoiŭ de către o mână neîndurătóre. Care a fost crima sa ca să ajungă într'acea stare? muma sa a murit născêndu-l și tatăl sĕŭ s'a istovit de inimă rea, căcĭ proprietarul vecin 'ĭ-a răpit prin ipistóce mincinóse fâstóica de moșie ce 'ĭ-o lăsase de hrană părinților sĕĭ din moșĭ strămoșĭ!

Cerul sĕ întunecă din ce în ce maĭ mult, nóptea înaintéză, gerul sĕ întăresce și vêntul bate cu îndoită furie, dar convoiul merge, merge mereŭ de și arestanții sunt sleiți de putere și aprópe înghețați; și pentru ce să nu mérgă? pentru ce să n'ajungă la țintă? Dorobanții aŭ în spinare mantale gróse și în picióre cisme lungĭ și ciorapĭ de lână și caiĭ pe sub șele aŭ întinse pe șiale păturĭ călduróse! Mérgă, mérgă căcĭ așa e osândit să sĕ ducă acela ce sórta saŭ faptele sale l'a orênduit să încapă sub asprimea legeĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

II.

INTEROGATORIUL.

Pe la 1850 nu esista încă instituțiunea „judecătorul de instrucție"; acel magistrat căruia este încredințată greua misiune d'a lumina întunerecul, d'a deosebi adevĕrul din minciună, d'a descleșta prin dibăcie și întrebărĭ însĕnuitóre gurele criminalilor și d'a limpedi situațiunĭ încurcate, încă nu era înființat. Pe atuncĭ instruirea proceselor era încredințată în mâna uneĭ polițiĭ, care încă nu părăsise deprinderile barbare importate de Fanarioțĭ, și biciul luĭ căpitan Costache și schingiuirĭ mult maĭ sĕlbatice, înlocuiaŭ pĕtrunderea și dibăcia. Grație acelor siluirĭ regretabile câțĭ inocențĭ nu s'aŭ mărturisit culpabilĭ ca să sĕ scape de usturimea torturelor! câțĭ nevinovațĭ n'aŭ perit de mâhnire și trude sub negrele bolțĭ ale ocnelor și muncelor silnice de la Giurgiŭ și Brăila ca să nu maĭ îndure chinurile usturătóre de prin beciurile poliției!

Arestul polițienesc nu era maĭ bun ca instrumentele de instrucțiune; nu putem a ne lăuda că astă-dĭ suntem departe mult de regimul trecut în astă privință, trebue să mărturisim și acum că la fie-ce prefectură, la fie-ce sub-prefectură și la fie-ce poliție, este o scorboră, o vizuină, un cuib infect din care omul sănĕtos ese bolnav, omul căduț în ispită ese cu totul conrupt, inocentul năpăstuit ese un zelos candidat pentru curtea cu juraț! Și aĭ încă sĕ vede între patru pereți maĭ adesea negricioșĭ din causa neîngrijireĭ, grămădițĭ la un loc, ucigașiĭ periculoșĭ prinșĭ în flagrant delict în mână cu arma roșită de sânge, tâlharĭ spurcațĭ în rele, hoțĭ și hoțomanĭ șireți și iscusițĭ, împreună cu nenorociții care aŭ furat o pâne ca sĕ nu móră de fóme saŭ pe care sfatul celŭ rĕŭ l'-a îndemnat să fure din cișmigéoa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

stăpânului 10 leĭ saŭ care s'a întêmplat să dea o palmă cuĭ-va la beție.

Din ăst amestec regretabil câte primejdiĭ pentru siguranța publică nu resultă, câte prejudițiĭ pentru moralitatea obștească nu isvorăsc! Ființe abia alunecate pe calea greșeleĭ, abia compromise în vinĭ ușóre, sĕ conrupe prin atingerea de fructe deja stricate și după cel maĭ scurt timp de ședere la un loc reintră în societate cu dispositiunĭ și cunoscințe îndestulătóre d'a deveni la prima ocasiune ceĭ maĭ periculoșĭ criminalĭ.

Dacă astă-dĭ maĭ sĕ vĕd asemenea anomaliĭ când s'aŭ făcut multe pentru îmbunătățirea materială și morală, și maĭ cu sémă pentru starea igienică a caselor de poprélă, ce trebue să fi fost acum treĭ-decĭ și maĭ bine de anĭ când nimenĭ nu sĕ îngrijea de starea acestor locașurĭ miserabile!

Convoiul ce întâlnirăm pe drumul mare dintre Târgoviștea și Bucurescĭ ceva maĭ în vale de satul Buciumenĭ, cu chiŭ cu vaĭ sosi în Bucurescĭ. Miserabiliĭ care compunea acel grósnic lanț înghețase, căduse de maĭ multe orĭ pe drumul cel mare, sĕ înămolise în scochine umplute cu zăpadă, dar fermecătorul sfârc al biciuluĭ ce fie-ce dorobanț purta pe atuncĭ atêrnat de mâna dréptă, răpăind pe spinarea celor căduțĭ, înămoliți saŭ înghețațĭ avusese bine-făcătórea proprietate d'aĭ desmorți, d'a le însufla puterĭ noĭ și d'a 'ĭ încălzi îndestul ca să ajungă cu un pic de viață la locul de destinațiune și d'a da de puțină căldură, dacă nu de un traĭ maĭ omenos în cămara de arest de la cărmuirea de Ilfov!

Ah! D-deule ce cuib infect, ce privelisce desgustătóre! O cămăruță strimtă nevăruită de vécurĭ uĭtate, măsgălită pe pereți cu tóte necurățeniile putincĭóse, cu o fereastră mică ca de pimniță zăbrelită și cocoțată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

aprópe de plafond, cu un pătuccan de lemn fără urmă de așternut murdar ca vaĭ de lume, cu o sobiță de fer în care fălfăia doĭ tăciunĭ și cu o pardosélă de cărămidĭ stricată, găurită și murdară cum nu póte să 'șĭ imagineze cine-va, într'un spaț în care nu putea să ședă, nu comod, dar fără primejdie de infecțiune opt ómenĭ sta trântițĭ pe scândurile patuluĭ, pe o laviță de lemn aședată lângă peretele rĕmas liber, pe vine în jurul sobiteĭ și în picióre în mijlocul caseĭ și ascepta să le vie pe rênd vremea d'a sĕ încălḑi pe lângă foc s'aŭ d'a 'șĭ odihni óscle pe patul de scânduri, peste doŭĕḑecĭ de inși, doŭĕ-ḑecĭ nenorociți care sufereaŭ o pedépsă așa de crudă într'un mod anticipat și maĭ nainte d'a sĕ sci de sunt culpabilĭ saŭ numaĭ năpăstuițĭ.

Într'acea vizuină neîncăpétóre fură aruncațĭ ceĭ șase rebegiți și degerați după ce scăpară de strînsorile cătușelor teribiluluĭ lanț!... Trec sub tăcere chinurile de un noŭ gen ce îndurară pănă la ḑiuă și lăsând pe orĭ-cine să și le închipuiască; aceia ce voiŭ, e să ne transportăm în camera sameșuluĭ cărmuireĭ, (directorul și casierul județuluĭ) la lumina sóreluĭ de a doua-ḑi, ca să asistăm la instrucțiunea unuia din ceĭ șase ce formase lanțul convoiuluĭ.

Într'o cameră mobilată ca tóte cancelariele epoceĭ maĭ sus citată, dinaintea uneĭ mese de lemn vopsită negru și acoperită cu o învelitóre de postav verde pe care sĕ afla numaĭ o pereche de călimărĭ de lemn negru trase la strung armată cu maĭ multe pene de gâscă tăiate dintr'acea ḑi și o nisiparniță tot de lemn plină cu nisip albastru, sta rĕsturnat pe un jeț mare tot de lemn negru a căruĭ pernă și reḑemătorĭ eraŭ îmbrăcate în piele de meșină verde, un om ca de vr'o patru-ḑecĭ și cincĭ de anĭ, cu pĕrul cărunt, cu mustățile gróse și sbârlite asemenea cărunte și cătând mereŭ a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ólă, cu nisce ochĭ micĭ și bolovănoșĭ verdŭĭ spălăciță carĭ sĕ roteaŭ într'una într'o orbită injectată în sânge de te îngrozea maĭ rĕŭ de cât tâlharul cel maĭ spăimêntător, cu o gură mare și largă armată cu nisce dinți neregulați și stricați, scund la statură, cu formele grase și disgrațióse, burtos și gros, în fine cu o înfățișare sĕlbatică și repulsivă. Hainele după el era un amestec de uniformă militară și civilă. O șapcă mare și naltă, cu un telerez deměsurat și un cozoroc de lac care ĭ astupa de tot ochiĭ îmbrăcată în postav civit și găitănată cu vipuscĭ roșiĭ pe la conturĭ și ornată cu o placă mică de alamă ovală vopsită tricolor prinsă în față d'asupra cozoroculuĭ. Pe trup purta un spenţer scurt până la talie asemenea de postav civit găitănat cu vipuscĭ roșiĭ pe la tóte încheeturile, cu un guler nalt îmbrăcat în postav roșiŭ și cu nisce mânecĭ strimte cu reversurile asemenea roșiĭ. In picióre purta pantaloni de postav alb găitănați cu roșiŭ și cisme lungĭ ca dorobanțiĭ.

Acest individ care juca rol de personagiŭ înalt, și avea căutătura țanțoșe, vocea aspră și sĕ restea la tótă lumea, era tistul de dorobanț, colegul luĭ căpitan Costache de neuitată memorie pentru județul Ilfov, adică judecătorul de instrucție dintr'acele vremurĭ.

Pe dinaintea luĭ trecură toțĭ nenorociții, carę 'șĭ petrecură o nópte de grósnice chinuirĭ în cămara cea strimtă de arest și maĭ toțĭ sĕ alese cu o vorbă aspră, cu o înjurătură, chiar cu câte-va lovituri pe spinare cu biciul ce necurmat purta petrecut pe după mâna dréptă și cu destinațiĭ care fórte adesea era preludiul uneĭ condamnărĭ maĭ mult saŭ maĭ puțin prelungită. Pe dinaintea luĭ trecu și convoiul nostru, chiar și băeţandru cel jerpelit. Bine-voițĭ a asista, iubițĭ lectorĭ la interogatoriul acestuĭ copil ca să aveţĭ o idee precisă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și fidel reprodusă de modul cum sĕ făcea instrucțiunea pe acele timpurĭ.

Când intră în întru copilul voi să cadă amețit de lumina ce 'l isbi drept în față și de slăbiciunea în care sĕ afla; vĕdêndu'l că sĕ clatină sĕlbaticul tist în loc d'a sări într'ajutoru'ĭ saŭ a da ordin dorobanțuluĭ de serviciŭ, care sta smirnă lângă ușe, începu să strige cu o voce de stentor de auia casa:

— Ho! bețivule ce încă nu te-aĭ trezit de aséră?

— Nu sunt beat Măria ta, murmură bietul băiat, țindu-sĕ cu mânele de perete ca să nu cadă.

— Dar ce aĭ? întrebă tistul.

— Sunt lienit de fóme.

— Pentru ce n'aĭ mâncat?

— Pentru că nu 'mĭ-a dat nimenĭ.

— Trebuia să cumperĭ.

— N'am cu ce.

— Pentru ce n'aĭ?

— Pentru că nu 'mĭ dă nimenĭ.

— Muncesce că escĭ gojgogea găligan.

— Cine 'mĭ dă mie să muncesc? cine sĕ uĭtă la unu ca mine? ḑise cu un ton dureros și suspinând din inimă bietul copil.

— Nu vinde tu castraveții la grădinarĭ măgarule, strigă tistu cu un ton rĕstit, că nu sĕ trece la mine asemenea gogoșĭ. Spune maĭ bine că escĭ un leneș, un dalcauc, un vagabond, împușcă 'n lună, care 'țĭ place maĭ bine să hoinărescĭ prin lume ca un desmetic de cât să fiĭ băiat de ispravă și harnic.

— Nu sunt cucóne, păcatele mele ast-fel cum gândescĭ d-ta, ci sunt un biet sărman urgisit de lume, ḑise băiatul înecându-sĕ în suspine.

— Mințĭ pungașule, strigă tistu spumând de mânie.

— Nu mințĭ și nicĭ nu sciŭ să mințĭ, rĕspunse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

băiatul cu o energie și o indignare ne asceptată la un copil de vârsta luĭ, ridicând în sus fruntea cu mândrie.

— Nu mințĭ? strigă tistul din ce în ce maĭ întărîtat; stăĭ-măĭ că te fac eŭ să spuĭ și țîța care aĭ supt de la mumă-ta.

Și acela ce nu sĕ înjosise a sĕ scula ca să dea mână de ajutor aceluia ce era să cadă de slăbiciune, nu sĕ înjosi d'a sĕ scula în sus ca o vijelie și d'a sĕ năpusti spre bietul băiat și d'al arde în crucișĭ și curmezișĭ cu sfârcul gros al armeĭ sale ceĭ barbare. Copilul începu să țipe și să sĕ svârcolească sub cruntele loviturĭ de biciŭ, tocmaĭ când sĕ deschise o ușe laterală și întră în întru un tênĕr cam de vre-o treĭ-decĭ de anĭ, cu privirea maĭ dulce, înfățișarea maĭ omenéscă, îmbrăcat în haine Europenescĭ adoptate și de clasa boerilor de la revoluția de la 1848 încoa. Acel personagiŭ era sameșul județuluĭ.

— Ce este astă gălăgie? ce sunt astea? întrebă sameșul întrând.

— Evghenis, rĕspunse tistul încetând d'a bate și luând o postură aprope umilită, acest tâlhar...

— Cine e și ce a făcut acest băiat? întrebă iarășĭ cu restélă sameșul.

— E un blestemat, un pungaș, un tâlhar de frunte, cu tóte că 'l veḑĭ așa mic.

— Cine e? de unde e? și ce a făcut? spune odată; strigă cu acelașĭ ton sameșul.

— Nu sciŭ, încă nu 'mĭ-a spus.

— Ce aĭ făcut până acum de nu l'aĭ întrebat?

— Abia am isbutit să'ĭ descleștez gura, că cum îl veḑĭ de mic, este un pișicher de frunte.

— Dacă e așa lasă-mĕ pe mine să 'l întreb și șeḑĭ colo ca să veḑĭ cum descleștez cŭ gurile fără bătae multă de cap și fără să am nevoe de sfârcul gârbaciuluĭ.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Tistu sĕ trase la o parte grongănind între dinţĭ întocmaĭ ca buldogul căruia stăpânul îĭ ḑice să lase din gură prada ce apucase, şi sameşul sĕ aşeḑă pe jeţul ce ocupase maĭ nainte subalternul sĕŭ, şi făcu semn băiatuluĭ să sĕ apropie.

Băiatul sĕ supuse.

— Ia ascultă băete, ḑise sameşul cu un ton blând şi încuragiator, rĕspunde'mĭ limpede şi curat dacă vreĭ să fie bine de tine. Cum te chiamă?

— Radu, rĕspunse băiatul.

— Dar pe tată-tĕŭ?

— Anghel hoţu.

— Dar pentru ce 'ĭ ḑice hoţu mĕĭ băete.

— De! sciŭ şi eŭ cocóne?

— Trăesce saŭ a murit?

— Trăesce.

— Unde şade el?

— Acuma în puşcăria de la Câmpulung împreună cu mama şi cu nenea.

— Dar pentru ce staŭ mĕĭ băete în puşcărie?

— Ci că 'ĭ aŭ prins potera călcând casa luĭ alde popa Voicu din Budişteniĭ.

— Dar casa luĭ unde e? unde sta maĭ 'nainte de a fi prins?

— În satul nostru.

— Cum sĕ numesce satul vostru?

— Botesciĭ din judeţul Muscel.

— Tu escĭ tocmaĭ din judeţul Muscel?

— Da măria ta.

— Dar bine mĕĭ băete ce caţĭ tu tocmaĭ p'aicea, cine te-a adus tocmaĭ ací la Bucurescĭ?

— Dorobanţiĭ măria ta.

— Şi pentru ce te-aŭ adus?

— Pentru că umblam fără de nicĭ un căpĕtâĭŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe drum și ceream de la trecătorĭ o bucățică de pâne cu care să-mĭ astêmpĕr fómea.

— Pentru ce n'aĭ stat acasă?

— Pentru că acasă n'a maĭ rĕmas nimenĭ de când a închis pe tata, pe mama și pe nenea și nu maĭ aveam ce mânca.

— De ce n'aĭ cerut de mâncare de la ceĭ din satul tĕŭ?

— Pentru că mĕ goniaŭ și mĕ huĭduiaŭ numindumĕ fecĭor de hoț.

— Nu sciĭ tu pentru ce s'o fi făcut tată-tĕŭ hoț?

— Ba sciŭ cocóne că spunea la tótă lumea.

— Pentru ce?

— Pentru că cĭocoiul ce sĕ învecinesce cu satul nostru, i'a cotropit sforicica de moșia părintéscă.

— Pe mumă-ta cum o chiamă?

— Sanda.

— Sciĭ tu carte?

— Nu sciŭ că n'a avut cine să mĕ 'nvețe.

— De mult sûnt închișĭ aĭ tĕĭ în pușcărie?

— O! de mult, de maĭ bine de un an.

— Ce te-aĭ făcut tu într'astă de astimă de vreme atât de îndelungată?

— Vaĭ de măĭculița mea cocóne am tras targa pe uscat rĕspunse bĭetul băĭat plângênd cu foc și ștergêndu-și ochiĭ cu sdrențele mânecilor cămășiĭ.

— Spune-mĭ ce te-aĭ maĭ făcut? întrebă cu stăruință sameșul aprópe înduioșat și cu o voce mișcată.

— Tot ce face un biet copil sărac, fără adăpost și de capul luĭ; am aciuiat pe la casa unuia și a altuia până le-am obosit răbdarea tuturor și am făcut să mĕ gonească pe rênd de la bătătură; după aceia m'am băgat la câte unul altul să le păzesc porciĭ și vitele pentru o bucățică de mămăliguă uscată și o sdreanță de

Muzeul Digital al Românilor Românești
revistatransilvania.ro/mdrr

învelit, și pe urmă, vĕdĕnd că toți mĕ gonesce și nimenĭ nu mĕ maĭ primesce a le argăti, aruncându'mĭ ponosul căcĭ sûnt fecĭor de hoț, mĭ-am luat lumea în cap și am pornit'o încotro am vĕdut cu ochiĭ, ca să daŭ de lume maĭ blândă și maĭ milósă și să nemeresc la ăștĭ Bucurescĭ unde am auḑit că 'șĭ găsesc capêtâiul atâta spuză de nenorociți.

— Unde aĭ încăput pe mâna stăpânireĭ?

— Într'un sat ce 'ĭ ḑic Atârnații; mersesem treĭ ḑile și treĭ nopți fără precurmare, fără să daŭ ochiĭ în gene, căcĭ n'aveam unde dormi, și fără să mănânc alt de cât un codru uscat de mămăligă aruncat de o țărancă unuĭ dulăŭ de câne mare și gras. Fómea m'a silit să mĕ bat cu cânele și să'ĭ smulg din gură bucătura, care era a luĭ.

— Cine te-a arestat?

— Zapciul de la Snagov.

— Pentru care cuvênt?

— Pentru că m'a găsit plângênd într'o rĕspântie amețit de frig, mort de fóme și fără de adăpost.

— Aveaĭ ceva hârtiĭ asupră-ți?

— Cine să mi-le dea? cine să sĕ îngrijască de bietul sĕrman fără tată și mamă la o vêrstă ca a mea.

— Zapciul 'ți a dat de mâncare? te-a pus la căldură? ți-a găsit vre-un adăpost?

— Ba mĭ-a dat bice pe spinare, a deschis o cătușe vĕduvă într'un lanț de vinovați, m'a ferecat într' ânsa și după ce m'a așeḑat la un loc cu hoțiĭ m'a dat pe mâna dorobanților, care m'aŭ dus în bice și ghionturĭ pân'aicĭ.

— Ascultă Radu Anghel, ḑise Sameșiu cu o voce plină de bunătate, îmĭ este milă de nenorocirea ta, și aș vrea să te ajut că te vĕd deștept și în stare d'a eși ceva din tine. Legea mĕ silesce să te trămit la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

temniță, căcĭ așa pedepsesce ea pe orĭ-cine n'are un căpêtâiŭ, dar îmĭ dă dreptul să te daŭ și pe chezășia unuĭ om de ispravă, orășean din Bucurescĭ, cunoscut și în stare să rĕspundză de tine la orĭ-ce cerere. Te simțĭ în stare să găsescĭ asemenea om?

— De unde? cine mĕ cunósce în Bucurescĭ pe mine care am întrat într'ânsul aséră pentru ântêia dată cu lanțul legat de gât?

— Aĭ dreptate; atuncĭ ce e de făcut? și bunul sameș rĕmase pe gândurĭ; și începu să'șĭ muncéscă mintea cum să scape ast copil nenorocit. Ar fi reușit de sigur a găsi un expedient dacă nu s'ar fi amestecat tistul care stătuse smirnă într'un colț și 'șĭ rumegase frâul fără să 'șĭ manifesteze măcar printr'un gest nemulțumirea ce 'ĭ causa acea instrucție nouă și neobicĭnuită pentru vechiĭ rutinarĭ.

Sameșul era sosit de curênd din Paris, ocupa numaĭ de câte-va lunĭ postul de sameș și făcea parte, cu tótă origina sa boerească, din lumea cea nouă din aceĭ libertonĭ cu ideĭ de progres și civilisare, ideĭ importate din străĭ ătate împreună cu luminele studielor ce căpătase. Tistul îl lăsă să facă tot ce'l îndemna avêntul inimeĭ, dar când îl vĕdu că sĕ trece cu gluma, că rupe cu totul cu trecutul și calcă în picióre tóte tradițiunile de severitate până la barbarie, cu ceĭ ce aveaŭ nenorocirea să încapă pe mâna stăpânireĭ, începu să sĕ misce și să sĕ tîrască ca un șarpe înveninat și apropiind gura de urechia sameșuluĭ adâncit încă în felurite gândurĭ să'ĭ șoptéscă cu o voce șuerătóre:

— Evghenis gândesce-te ce facĭ; diavolul de copil e descept și șiret, 'țĭ-a spus o poveste de mult ticluită ca să te înduioșeze și să scape de sub neadormita priveghere a stăpânireĭ și apoĭ să'șĭ rîdă de îndurarea mărieĭ tale. Dacă era el soiŭ îșĭ găsea până acu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

bine capului. Deschide ochiĭ ovghenis, să nu'ș rîdă o scârbă de noĭ și fă lucrurile cu chibzuială ca să nu sĕ supere ispravnicu; trămite dar după cercetărĭ la fața locului și dac'o fi adevĕrat tot ce a spus, nu s'o topi d'o sta o lună două în deal la căldură și cu mâncărică sigură.

Sameșul smuls într'un mod așa de violent din lumea generóselor séle gândirĭ, dete din cap cu desgust și descurajare, puse mâna pe o pană și pe un petec de hârtie, scrise câte-va rîndurĭ și pe urmă sĕ sculă cu bruscheță după fotoliŭ, sĕ aproprie de ușa pe care intrase, o deschise, intră în cămara vecină și trânti ușa după el.

După ce dispăru sameșul, tistul puse mâna pe Radu Anghel, și târându'l cu brutalitate după el, începu să strige:

— Aide tâlharule la pușcărie.

Acela ce avusese drept nașiŭ pe sameșul județuluĭ Ilfov și drept conducĕtor spre teribila sa carieră pe tistul dorobanților aceluĭ județ, porni cu fruntea în sus și cu ochiĭ scântiind de mândrie spre acel loc de unde avea să iasă hoț desăvârșit cum era și tatăl sĕŭ.

III.

ÎN PUȘCĂRIE.

Cine din Bucurescenĭ nu cunósce pușcăria din dealul Spireĭ, în care s'aŭ înghesuit de atâția marĭ de anĭ sute și miĭ de făcătorĭ de rele! cine nu vede și aĭ acele zidurĭ 'nalte, negre și cobitóre, care condamnă o stradă întrégă, d'a nu maĭ vedea nicĭ o dată lumina sóreluĭ? Toțĭ sciŭ că între piața Curțiĭ arse și strada Pușcărieĭ sĕ află un paralelogram lungueț și îngust ce

Muzeul Digital al Romanilor Romania
revistatransilvania.ro/mdr

sĕ întinde de la strada Mihaĭ-Vodă până la strada Baterielor, încunjurat de nisce ziduri înalte, roșiĭ și aprópe în ruina de care sunt lipite nisce căsuțe micĭ boltite și întunecóse, în care lumina abia póte pătrunde prin nisce ferestruĭ înguste crestate parte în zidul despre strada pușcărieĭ și parte în cel despre curte.

In mijlocul îngustuluĭ paralelogram sĕ află un mic paraclis, din care altă-dată un preot ducea din când în când până și în acel sălaș al crimeĭ cuvêntul Domnuluĭ. Spațiul liber dintre chiliĭ și zidul despre Délul-Spireĭ forma o curticică lungă și îngustă despărțită în treĭ părțĭ inegale iarășĭ printr'un zid. Intr'acel loc putea să sĕ adăpostéscă cam strimtorat 200 ființe omenescĭ; și cu tóte acestea servì până la 1864 drept arest preventiv și închisóre corecțională tribunaluluĭ și curțeĭ criminale din Bucurescĭ și sĕ vĕdù de maĭ multe orĭ înghesuindu-sĕ între zidurile sale maĭ bine de 1000 de arestanțĭ bărbațĭ și femeĭ.

Ceia ce am dis despre casele de popréla după la prefecturĭ suntem nevoițĭ să dicem și cu maĭ multă amărăciune despre arestul preventiv și închisórea corecțională, și să ne revoltăm cu maĭ multă indignațiune și să protestăm cu maĭ multă energie contra uneĭ asemenea stărĭ de lucruri, care din nenorocire încă dăinuesce și acum, cu tóte îmbunătățirele ce s'aŭ maĭ făcut, căcĭ rĕul e mare, pericolul eminent și îmbunătățirea radicală bate la uș̦e cu voce strigătóre, din causă că în acele locurĭ aglomerarea este maĭ numerósă, contactul maĭ îndelungat și pot să sĕ găséscă la o laltă chiar anĭ întregĭ representanțiĭ maĭ aĭ tuturor faptelor prevĕdute de codicele penal.

Sistemul celular sĕ impune de sine pentru penitenciarele nóstre, nu acel individual ast-fel cum a fost pe timpul feudalităț̦ĭ în străinĕtate, ci cum sĕ practicéză

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

adĭ în Belgia, împărțit în mai multe secțiuni după gravitatea vinelor, ca să nu se găsească la o laltă de cât individe acusate mai de același lucru. Acest sistem are avantagiul d'a evita aglomerările și d'a feri pe un acusat de furtul unei găini să ia lecțiuni de hoție în mare de la un tâlhar renumit.

Separarea arestului preventiv de închisórea definitivă e de o necesitate și mai neapărată, căci cu tótă despărțitura care fórte adesea devine o ficțiune, arestanții se întâlnesc mai ales în ore de repaos, în care comunică între ei, vorbesc, se sfătuesc, se învață. Asemeni este de neapărată trebuință sub-divisarea, dacă nu în celule în care să nu stea la un loc mai mult de două individe ca în Belgia, cel puțin în secțiuni mai restrânse, ca să nu stea la un loc ca adĭ acusații de tâlhării cu cei ce aŭ dat o palmă, prevaricatorii cu cei ce aŭ cultivat tutun fraudulos, pungașii renumiți cu cei dați judecății că aŭ tăiat câte-va lemne în pădurile statului, și cu chipul acesta va feri societatea de nenorocirea d'a vedea, cum se întêmplă fórte adesea adĭ, un arestant eșit din închisóre espiind un delict fără gravitate ca să se reîntórcă acuzat de o crimă mare și cu o esperință surprinzĕtóre.

Am audit nu de mult pe un țĕran vorbind cu un orășean mărginaș în modul următor:

— De unde vii cumetre Neacșule? ḑicea orășeanul țĕranului.

— Ce nu sciĭ? rèspundea țĕranu.

— Nu sciŭ nimic.

— Ce n'aĭ aflat c'am fost închis sus la Văcărescĭ?

— Ferească D-ḑeŭ; dar ce aĭ pățit?

— Ia pĕcate neĭculiță; m'a dat cumătru Voicu de gât pe mâna sgripțorilor de la regie și atâta 'mĭ a fost.

— Ce te-a prins vînḑênd tutun pe furiș?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— M'a părît că am semănat câte-va firicele de tutun prin porumb după obiceiul nostru moscenit din moșĭ strămoșĭ, ca să avem cu ce umplea luleaoa doŭă treĭ lunĭ, și atâta 'mĭ-a fost.

— Și te a închis la pușcărie?

— Da neĭcușiorule, 'mĭ-a stricat rostu de nu sciŭ de unde s'o maĭ apuc, și m'a făcut de rîsul lumeĭ pentru doŭă treĭ cuiburĭ de foĭ, bătule-ar D-ḑeŭ să le bată.

— Bine că aĭ scăpat încaĭ.

— Am scăpat, am scăpat, dar nu sciĭ ce rĕŭ face stăpînirea că ne osândesce așa pe nimic și ne vêră la un loc cu tâlhariĭ, pe noĭ ómeniĭ de ómenie și cu frica luĭ D-ḑeŭ. O! cât are să'șĭ musce mânele stăpânirea din pricina astor închisorĭ ale regieĭ; intră omul în pușcărie prost și ne ispitit și ese măre maĭ avucat și cu limba maĭ lungă, de cât ceĭ ce sporovăesce pe la tribunale, iscusit în rĕutățĭ de nu'l întrece hoțiĭ ceĭ maĭ ispitițĭ. Ceĭ maĭ mulțĭ când sĕ întórce a casă și găsesce tot rostu stricat, holda plină de bălăriĭ, boĭ vênduțĭ, plugu ruginit și pătulul gol, sărăcia e rĕŭ sfătuitor, ispita e la ușe, omul de ispravă cade biruit și îndemnurile dobândite în pușcărie, îl face să năpustească tot și să 'șĭ ia lumea în cap. De aceia, cu tótă neadormirea stăpânireĭ, rĕsar ca ciupercile hoțiĭ și făcătorĭ de rele.

Astă convorbire, care nu e inventată ci reprodusă pe cât sĕ póte de fidel, trebue citită cu atenție de ceĭ puternicĭ și, cu tóte cheltuelile ce ar necesita, trebue cu un moment maĭ curênd schimbat sistemul nostru penitenciar și înlăturat primejdiosul sistem d'a grămădi la un loc pe toțĭ preveniții.

Dacă putem face asemenea imputărĭ sistemuluĭ actual, care e cu mult maĭ înaintat în calea progresuluĭ ca cel abandonat, dacă ne temem de influența contactuluĭ, adĭ când în penitenciare sûnt ateliere, în care toțĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lucrézá și 'și consumá în activitate mai tot timpul ḍileĭ, ce trebue să ḍicem de timpurile trecute și de pușcăria din dealu Spireĭ, care n'avea un arest pentru preveniț și minorĭ, ci abia o curte separată? ce putem ḍice de vechiul sistem în care arestantul sta tótă ḍiuă cu mâinile în sên fără de lucru și avea tot timpul ḍileĭ ca să învețe, să sĕ ispitéscă și să capete felurite învețăturĭ de la aceia ce nu vreaŭ alt de cât să făcă mai mulțĭ adepți?

Vătășeiĭ însărcinați cu paza atâtor trântorĭ aveaŭ urechile prea surde și ochiĭ prea scurțĭ de vedere ca să auḍă și să vaḍă tot ce sĕ petrecea prin nenumĕratele grupe din curțĭ și cămărĭ, mai cu sémă când căpĕta și câte un bacșiș de la ceĭ mai cu dare de mână.

Radu Anghel fù internat în pușcăria de la dealul Spireĭ într'o ḍi de Vineri cam pe la nămieḍi. Într'acea ḍi cerul sĕ înseninase, sórele eșise din lințoliul de norĭ alburiĭ și rĕspândea o lumină strălucitóre, dacă nu încălḍitóre pe un firmament de azur închis; vĕḍênd atât lumină arestanțiĭ fură ademeniți de auritele sale raḍ și eșise din chiliĭ ca să sĕ plimbe grupe grupe prin curte, tocmai când micul arestant, după ce îndeplinise tóte formalitățile la grefa directoreluĭ închisoriĭ și înveșmântase costumul arestuluĭ, trecuse pragul fatal și sĕ vĕḍuse împins în curtea închisoriĭ.

Era grósnică livreaoa crimeĭ cu care sĕ îmbrăca pe atunci toțĭ ceĭ încarceraț. O căciulă de óĭe bârsană jumĕtate négră jumĕtate albă; o zeghe de aba grósă jumĕtate albă jumĕtate négră peste o cămașă de cânepă grósă, o pereche de ițarĭ tot de aba cu un crac alb și cu altul negru și o pereche de opincĭ, iată livreaoa care osândea pe om mai nainte de a sĕ rosti justiția la veștejirea rușineĭ pentru tótă viața și care înfiera pe nenorocit mai adânc de cât numerele de fier ars puse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdr

pe umĕriĭ condamnaților de la Brest saŭ Toulon. Când sĕ vĕdù nenorocitul copil, care pân'atuncĭ nu comisese altă crimă de cât că era orfan, îmbrăcat într'acel costum înfiorător și la picióre cu lanțurĭ zornăitóre în mijlocul aceleĭ curțĭ în care umblaŭ de colo pănă colo în grupe grupe ființe omenescĭ cu fel de fel de chipurĭ, fel de fel de înfățișerĭ, unele maĭ înfiorătóre ca altele, ochiĭ îĭ sĕ umplură de lacrămĭ și căduù pe un buștean de lângă pórtă înecându-sĕ în suspine.

Când îșĭ venì în fire și deschise ochiĭ, Radu Anghel sĕ găsì tot în locul în care căduse, dar încunjurat de o mulțime de figurĭ unele crunte și fioróse, altele rĕutăcióse și batjocoritóre, o mare parte întipărite cu o stupiditate dobitocéscă și fórte puține ceva maĭ blânde și maĭ omenescĭ; tóte aceste figurĭ, o bogată colecție de chipurĭ de banditĭ, sĕ uitaŭ la el cu curiositate, cu impacientă, prea puținĭ cu sentiment de milă, și în loc d'a sĕ pleca spre a'l ridica de jos și a'ĭ da mână de ajutor, îșĭ scuturaŭ lanțurile ca să facă sgomot și să'l descepte. Când 'șĭ veni în fire și sĕ vĕdù în mijlocul aceluĭ cerc de chipurĭ sinistre, fu cuprins de un sentiment de grózĕ și sĕ sculă repede în sus și cercă să fugă, dar unul din arestanțĭ puse mâna pe el și încleștându'șĭ largele luĭ mânĭ de oțel pe umerĭĭ luĭ, îl țintuì în loc și cu o voce detunătóre îĭ strigă:

— Unde te ducĭ mucosule?

— Lasă-mĕ. dise Radu Anghel, schincind și cercându-sĕ în zadar ca sĕ scape din ghiara bandituluĭ.

— Nu te las până nu 'mĭ-oĭ spune cine escĭ și ce cațĭ aicĭ?

— Eĭ asta e maĭ bună, să'l întrebĭ și ce cată, par'că pe noĭ ne-a întrebat cine-va! replică cu un ton luător în rîs o namilă de om cât stânjenul luĭ Șerban-Vodă, adevĕrat tip de tâlhar; dacă l'aĭ întreba de ce fuge te-așĭ maĭ înțelege, dar ce cată? sĕ scie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ba nu sĕ scie de loc, la vârsta luĭ om nu sĕ pricepe la *meșteșug*; și mĕ tem să nu fie un viedure (spion în limba pușcăriașilor) replică cel-alt arestant.

— Aĭdə-de! ce 'țĭ-a dat și ție prin gând, esclamă al treilea arestant, un om scund și cu privirea fiorósă; așa e mĕĭ băete că tu nu escĭ viezure?

Spionul, adică arestantul plăsmuit care intra în temniță trămis de poliție ca să tragă cu urechia și să denunțe orĭ-ce uneltire alcătuită de pușcăriașĭ, era spaima pensionarilor din dealul Spireĭ. Astă bănuială mișcă pe toțĭ și 'ĭ făcù să descleștezе gura și să strige într'o voce cu un viers amenințător:

— Spune, orĭ escĭ viezure?

Radu Anghel sĕ uĭta la toțĭ cu spaimă și mirare și ne înțelegând încă limbagiul temnițeĭ nu rĕspunse alt-nimic de cât:

— Lăsați-mĕ, nu sciŭ ce ḑiceți.

— Rĕspunde lămurit că te omorîm, strigară făcătoriĭ de rele ridicând în sus nisce pumnĭ amenințătorĭ.

— Săriți, scăpați-mĕ, strigă bietul băiat lipindu-sĕ de perete cuprins de cea maĭ mare spaimă.

— Nu vĕ atingeți de băiat că vĕ sleesc creerĭ de perete, strigă o voce detunătóre de la spatele aresstanților grămădiți în jurul luĭ Radu Anghel.

— Sĕ nu îndrăsniți să faceți cel maĭ mic rĕŭ copiluluĭ. că aveți de furcă cu mine, strigă altă voce tot așa de detunătóre și tot de la spatele hoților, eșind însă din altă direcțiune, și maĭ în acelaș timp întră atât despre drépta cât și despre stânga, doĭ zaplanĭ de Românĭ, unul în flórea vêrsteĭ și altul cărunt, tênĕrul maĭ nalt și cărunt maĭ mărunt, dar amêndoĭ bine legați și de treĭ palme în spate, tocmaĭ cum e croit omul, care ucide boul cu o lovitură de pumn.

Cum îĭ vĕḑură pușcăriașiĭ începură să mârîe și să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să retragă spre a să împrăscia încóce și încolo, întocmaĭ ca o droae de căței încruntați în sânge, când vede că să apropie de prada lor vre un dulăŭ maĭ puternic ca eĭ.

Rămâind singurĭ lângă Radu Anghel, amêndoĭ condamnații, căcĭ să cunoscea după mustățile și sprâncenile lor rase că sunt condamnați, încă un semn barbar de înferare care aŭ să păstrézĕ numaĭ la ocne spre a evita evadările, amêndoĭ condamnații, ḑic, luară pe băiat unul de o mână și altul de alta și începură să'l mângâe și să 'l îmbărbăteze.

Băiatul auḑind vorbă bună maĭ prinse inimă și începù să'și ștérgă cu mâneca zeghei sale de aba ochiĭ din carĭ curgea o gârlă de lacrămĭ și să să uite maĭ cu curagiŭ la aceĭ hoțĭ maĭ omenoșĭ.

— Cine eștĭ tu măĭ băete? întrebă condamnatul cel înalt cu o voce, care cu tótă silința ce 'și dă d'a o îndulcì, tot era destul de aspră și rĕsunătóre.

Sunt un nenorocit, rĕspunse Radu Anghel înnecându-să în noĭ suspine.

— Ca și noĭ replică osânditul cel cărunt, dar aci, într'ast locaș ticălos ce caŭĭ? ce vină aĭ săvêrșit la vêrsta ta?

— M'aŭ găsit pe drumurĭ fără de căpătâiŭ.

— Și te aŭ băgat la pușcăric? și n'a sărit tat-tĕŭ séŭ mumă-ta ca să te scape?

— N'am tată, n'am mamă, n'am pe nimenĭ pe acest pământ, care să vadă de mine.

— Și pentru că escĭ sĕrman și fără nicĭ un ajutor te-a închis aicĭ, în loc să te facă a dobândi o bucățică de pâne ca să ajungĭ om de ispravă la vremea ta! Și eŭ mĕ plângeam că numaĭ cu mine aŭ fost nedrepțĭ!

— Ia spune'mĭ mie, ḑise colălalt condamnat, care tăcuse cât vorbise camaradul sĕŭ, de când aĭ intrat tu în temniță?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— D'o jumĕtate de ceas.

— Numaĭ d'atât? dar ce tătariĭ făcuşĭ acelor spăndurațĭ de sĕ năpustise spre tine cu aşa mare furie.

— Nicĭ eŭ nu sciŭ, rĕspunse băiatul cu nevinovăție.

— Nu sĕ póte, nu'le-a năzărit lor aşa din chiar senin; trebue să le fi trăsnit lor vr-o drăcovenie prin cap, când te-aŭ vĕdut.

— Nu sciŭ nimic, căcĭ eŭ n'apucasem să deschid gura să dic ceva şi de o-dată începură să sĕ repeadă spre mine şi să 'mĭ strige! *„Escĭ un viezure.“*

— Spion! spion tu un miez de om, un mucos cu caşiŭ la gură, care nu sciĭ nicĭ de bine nicĭ de rĕŭ? strigă cel alt condamnat cu indignare, aida-de, 'şĭ-aŭ perdut mintea săracii!

— Nu sĕ scie! replică cel-alt; s'aŭ maĭ vĕdut şi nu odată saŭ de două orĭ; eŭ la vârsta luĭ făceam marț chiar pe dracul; dar orĭ-cum ar fi tu de aĭ în colo să nu maĭ aibĭ frică de nimic că escĭ al nostru.

— Escĭ copilul nostru de suflet, adause celăl-alt osândit; cât veĭ sta aci împreună cu noĭ, noĭ îți suntem tată, noĭ mamă şi d'o îndresnì cine va să'țĭ facă vre-un rĕŭ noĭ rĕspundem.

Băiatul drept orĭ-ce rĕspuns le luà la amândoĭ mânele şi după ce le sărută cu respect le lipi cu c l-dură la peptul sĕŭ.

Cum vedeți sĕ găsesc sentimente generóse până şi prin temniță.

IV.

UCENICIA.

Din ḑiua aceia arestanțiĭ nu sĕ maĭ legară de Radu Anghel, căcĭ protectoriĭ luĭ sĕ bucuraŭ de repu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

taţia că eraŭ ceĭ maĭ forţi şi ceĭ maĭ bine vĕduţi de sticleţiĭ (dorobanţiĭ) şi de gagiul (ceauşiŭ) puşcărieĭ. Şederea în acel locaşiŭ al espiaţiuneĭ nu maĭ părŭ băiatuluĭ aşa de grozavă nicĭ cum i sĕ înfăţişase la prima vedere, precum nicĭ haĭnele după el, cì perdênd din vedere influenţa morală, luà în băgare de sémă numaĭ folósele materiale ce trăgea şi sĕ convinse că pânea şi supa de acolo hrănea mult maĭ bine de cât fómea ce îndura când era liber, că livreaoa osândeĭ încălda corpul maĭ îndestulător de cât trenţele în care dârdâia când era de capul sĕŭ şi că patul de rogojină pe care dormea nóptea la căldurică lângă soba în care ardea focul tótă nóptea, era maĭ comod ca pământul acoperit de zăpadă sub scântiirea gerósă a stelelor, cum dormea când nu era închis; necesităţile animale satisfăcute învinse susceptibilităţile demnităţiĭ de om şi viitorul cetăţean începuse să simţă că sĕ amorţesce în sine orĭce scrupule de fiinţă inteligentă şi sĕ desvoltă în sine numaĭ simţirile de dobitoc!

P'atuncĭ nefiind încă introdusă munca manuală prin temniţe, arestanţiĭ sĕ îndeletniceaŭ numaĭ cu corvadele impuse de regulamente pentru întreţinerea curăţenieĭ şi în colo staŭ tótă diŭa pe lângă sobă iarna şi prin curte cu burta la sóre vara, facêndu-sĕ grupe grupe, povestindu'şĭ fel de fel de istoriĭ, spuindu'şĭ întêmplările dacă petrecuse o viaţă maĭ lungă şi maĭ plină de aventuriĭ şi învĕţându-sĕ uniĭ pe alţiĭ cum să devie făcătoriĭ de rele maĭ iscusiţi şi cum să înşele maĭ bine vigilenţa autorităţilor însărcinate cu paza publică. Radu Anghel nu făcu maĭ mult de cât făceaŭ ceĭ-alţi, stătù ca şi eĭ cu mănele în sân, sĕ deprinse şi el cu bine-facerile sfinteĭ lenĭ şi în loc d'a ruga pe D-dĕŭ cum făcea maĭ nainte în tóte dimineţile şi serile ca să'ĭ dea ce-va de lucru spre a'şĭ căpĕta cu sudórea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

frunții un codru de pâne chiar mucigăit, acum sĕ ruga luĭ D-ḑeŭ să'l ție cât sĕ póte de muit în temniță unde găsea mâncare și odihnă fără de muncă și să'l ferească d'a sĕ hrăni vre-o dată din sudórea frunții sale.

D-ḑeŭ par-că ascultase astă din urmă rugăciune, căcĭ vremea trecù fără ca ómeniĭ legiĭ să sĕ maĭ gândéscă la el, iarna sĕ duse și pământul sĕ acoperì de verdeață și el nu fù chemat nicĭ măcar o dată ca să dea ochĭ cu alde D-nul procuror saŭ vre-un puĭ de judecător, ca cum dosarul pricinĭĭ sale s'ar fi înecat în Dâmboviță când a trecut podul de la cârmuire la parchet.

Intr'ĕst timp de odihnă, băiatul, de și n'avea ce lucra, nu stătù cu mânele în sîn. Ne avênd voe să sĕ dedea la vr-o ocupațiune corporală, căcĭ nu fù scos nicĭ la tăiatul ghețeĭ cum sĕ obicinuia pe atuncĭ d'a sĕ curăți stradele principale ale orașuluĭ de sloiurĭ la desgheț prin munca arestanților, încă un obiceiŭ barbar și fioros la vedere care din norocire s'a părăsit, el începu să 'și înavuțéscă mintea cu cunoscințe intelectuale, adică să învețe aceia ce sĕ putea învĕța de la nisce profesorĭ care 'și aședase catedrele în chiliele temnițelor.

Profesoriĭ luĭ fură, sĕ înțelege, ceĭ doĭ părinți sufletescĭ ce 'ĭ dăruise întêmplarea și care 'l învĕțară aceia ce scia și eĭ.

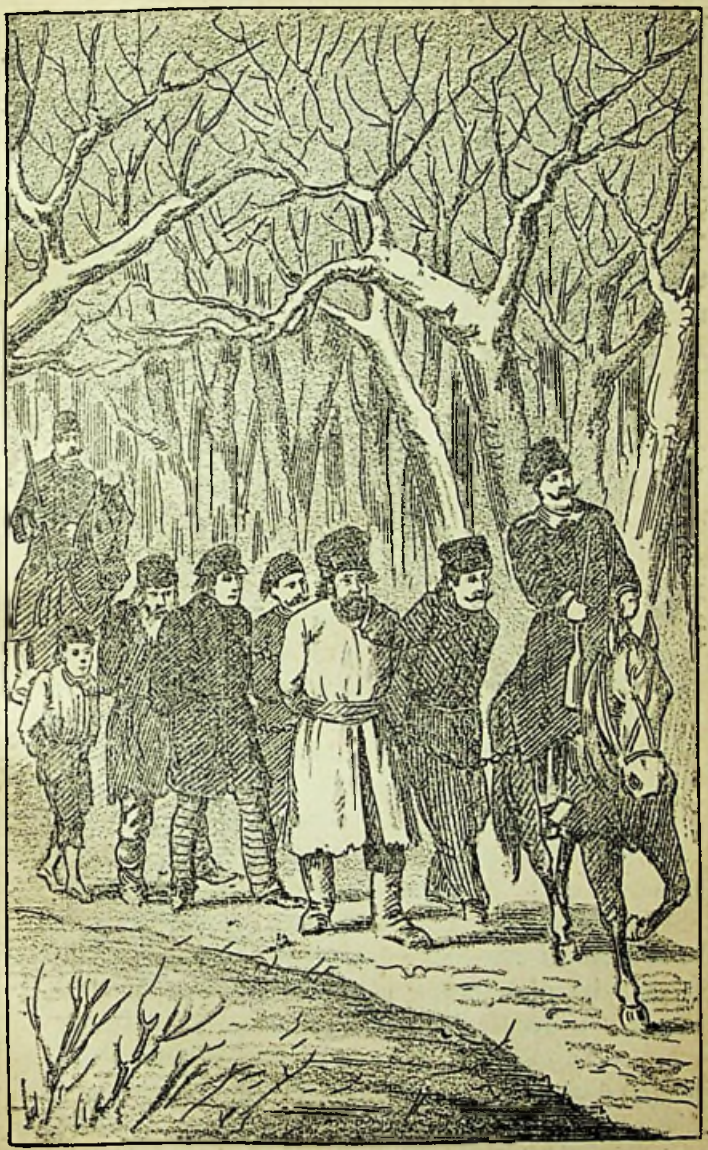
Caracterul astor profesorĭ era două poluri cu totul opuse; cel nalt și maĭ tînĕr era un tâlhar în tótă puterea cuvêntuluĭ care furase, jefuise, călcase case și făcuse o mulțime de spargerĭ săvîrșite cu mare iscusință, dar n'apucase încă să săvîrșească vre un omor ca să între la ocnă. Cel alt era un nenorocit pe care numaĭ întêmplarea și steaoa luĭ cea rea îl aruncase în lanțurĭ. Unu din eĭ îl învĕța să sĕ facă și el hoț, cel alt îl povățuia să fie om de ispravă.

— Maĭ băete, ḑise într'o ḑi geniul cel rĕŭ al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

miculuĭ arestant, tu escĭ ageamiŭ și neispitit într'ale lumeĭ, dar ascultă-mĕ pe mine care sciŭ multe și am vĕdut și pățit multe; țéra asta tótă pradă tâlharilor s'a dat; lumea nu e alt de cât un codru mare în care sĕ jefuesce unul pe altul. Viața nu e alt de cât o luptă ca să 'ți păstrezĭ ce aĭ și să răpescĭ ce n'aĭ. Să 'ți daŭ pilde câte vreĭ începênd de la treapta cea maĭ de jos și mergênd până la ceĭ maĭ sus cocoțațĭ ca să 'ți dovedesc că toțĭ sunt hoțĭ și numaĭ hoțĭ. Să începem cu țĕraniĭ noștri, căcĭ eĭ sunt temelia caseĭ, spre a te încredința că de la trunchiŭ până la vêrf toțĭ sunt o apă. Ce e țĕranul nostru ăla de ispravă și cu frica luĭ D-ḑeŭ de cât un hoțoman de pușcărie, când după ce sĕ învoesce cu arendașiu să'ĭ muncească la cutare vreme, pământul, ia baniĭ, îĭ papă, și la soroc face códa pleașcă, sĕ învoesce cu altul pe maĭ mult și lasă cu buza umflată pe cel ce l'a scăpat din nevoe la păs? Dar acel ce amestecă bucatele mucede cu cele bune, oule stricate cu cele próspete, face din cioaclă sfert, vinde lemnele cele maĭ gróse din stânjeniĭ ce cară la orașiŭ cu chirie și sĕ jură pe sfinți și D-ḑeĭ tocmaĭ când înșeală de svêntă pământul! E hoț nenișorule, hoț ca mine care es la potecă și'ĭ ia cu sila sarica din spinare. Dar negustorul care înșeală la cântar, înșeală la cot, înșeală la dara? acela ce cumpără cu cincĭ și vinde cu ḑece, îți arată o marfa și 'ți dă alta și sĕ slujesce de tóte șiritlicurile ca să te amețească și să'ți vîndă cu preț mare tot ce e maĭ prost și maĭ de nimic, ce e alt de cât hoț? d'aceia în vechime eĭ și noĭ n'aveam de cât unul și acelașĭ D-ḑeŭ. Meseriașul asemenea e hoț; el când sĕ tocmește îți făgăduește marea și sarea, sĕ leagă a face totul bine și curênd: material bun, lucru bun, treabă cinstită și fără de risipă, și când colo te alegĭ cu baniĭ cheltuiți și treaba nefăcută saŭ încher-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

Un convoiŭ de arestanţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

belită ca vaĭ de om. Arendașiul care ne dă să iscălim înveliĭ mincinóse, nu ne dă răvașe la vreme pentru munca ce'ĭ am făcut și după ce maĭ trece ne scóte datorĭ cine scie cu cât, sĕ face tovarăș cu ómeniĭ stăpânireĭ, scóte la iveală catastife vechĭ și ne ia până și cenușa din vatră de sărăcesce sate întregĭ, e alt ceva de cât hoț? ba tâlhar d'ăia marĭ. Acum venim la dregătorĭ și ómeniĭ stăpînireĭ; eĭ! între dânșiĭ nu sunt o sumă hoțĭ? ce e judecător acela care vinde dreptatea pe banĭ la cine n'o are? ce e zapciul care ia c'o mână dintr'o parte și cu cea laltă din altă parte? care sĕ plimbă în droșcă cu patru caĭ înnaintași și duce o viață de bogătașiŭ cu o leafă de cenușiar? ce e ispravnicu care ia mită de la toțĭ care intră în slujbă și face banĭ din tóte nevoile omenescĭ? ce sûnt tóte obrazele maĭ subțirĭ care globesce și pe ispravnicĭ și pe zapciĭ și pe judecătorĭ și chiar pe conțipiștiĭ din treapta cea maĭ de jos și nu'ți urnesce nimic până nu'ĭ puĭ în mână ceva rușfeturĭ? Toțĭ sûnt hoțĭ mĕre chiar boerul cel mare care fură din gros și pe d'antregul, bagă mânele până în coate în visteria țĕreĭ, și prin ghelilurĭ, otcupurĭ, chiverniselĭ și angarale de tot felul sleesce averea obștească și pune pe spinarea bietuluĭ norod birurĭ peste birurĭ, poverĭ peste poverĭ. Cine maĭ rĕmâne să nu maĭ fie hoțĭ? trântoriĭ care aŭ pus ghiara pe cele maĭ frumóse moșiĭ ale țĕreĭ și sub numele Domnuluĭ și la adăpostul sfântuluĭ altar daŭ lumiĭ priviliscea faptelor celor maĭ rușinóse și risipesc banĭ bisericeĭ pe desfrânărĭ, pe când pânea norodului, bietu preot de mir trebue să umble din cârciumă în cârciumă ca să te găsească la chef, să'ți spue și el două treĭ palavre spre a'și agonisi pânea copilașilor? Ce ziceĭ? ăștia nu sûnt hoțĭ? ba maĭ rĕŭ, sûnt furĭ de cele sfinte. Cine a maĭ rĕmas? proprietarĭ care mută hotarele spre a'și lărgi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

moșiele, alcătuesc scrisorĭ mincinóse spre a răpì avutu vecinuluĭ, lasă pe văduve și sĕrmanĭ pe drumurĭ spre a'și înmulți averea și face pe omul de ispravă să móră de durere și amărăciune lăsându'și copiĭ în ticăloșie. Dacă aceștia sûnt saŭ nu hoțĭ, tu singur poțĭ să'ți daĭ socoteala, tu al căruĭ tată a murit din pricina lor și chiar tu te găsescĭ aci tot din pricina lor.

— Oh! strigă Radu Anghel cu foc, aceștia sûnt maĭ mult ca hoțĭ, maĭ mult ca tâlharĭ, sûnt ceĭ maĭ nelegiuiți dintre făcătorii de rele.

— Te las acum sĕ-ți alegĭ singur, din care soĭŭ de hoțĭ vreĭ să facĭ parte.

— Din niciĭ uniĭ! strigă Radu Anghel cu energie.

— Nu sĕ póte.

— Din niciĭ uniĭ, 'ți dic.

— Atuncĭ eștĭ dintr'aĭ nostri.

— Nu sciŭ.

— O sĕ fiĭ, te încredințez.

— Lasă-mĕ.

Și Radu Anghel fugi de lângă geniul sĕŭ cel rĕŭ și alérgă să sĕ arunce în brațele celuĭ lalt protector, și sĕ-și ascundă capul în sînul geniuluĭ sĕŭ celuĭ bun, întocmaĭ ca porumbelul prigonit de uliŭ ce cată scăpare sub puternicele aripe ale uneĭ berze în sbor.

— Tată, tată, scapă-mĕ de ispită, strigă el înnecându-sĕ în suspine și plângênd cu foc.

— Ce e? ce aĭ pățit copilule? întrebă moșnégul mângăindu-l pe cap cu mâna sa cea grósă și aspră.

— Sûnt în mare primejdie tată; étă ce mi-a ḑis neica Sóre, și repetă din fir până la ață tot ce-i ḑisese cel alt protector.

— Fĕtul meŭ, ḑise bĕtrânul, Sóre greșesce când crede că în lume nu maĭ sûnt ómenĭ de ispravă, căcĭ din mila luĭ D-ḑĕŭ nu s'a înmulțit până într'atâta hoțiĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și făcătorii de rele în cât să ne năpădéscă până a nimici de tot pe ómenii de ispravă. Sunt în lume ómeni réi dar cei mai mulți sunt buni și cu frica lui D-dĕŭ, sunt și între țĕrani ómeni harnici, care nu sĕ țin de cuvênt, dar sunt și mulți, mulți de tot ómeni cinstiți i cu rușine de ómeni; așa și între negustorii, meseriași și arendași sunt ca buruienile printre flori, neghină între grâŭ, pirul între legume; din mila Sfântului cei mulți sûnt cei buni de aceea D-dĕŭ n'a lăsat astă țară să piară de atâtea mari de vécuri, cu tóte că a fost de sute de ori aprópe de peire. Asemeni sĕ găsesc slujbași buni, preoți buni, boeri buni și proprietari cu frica lui D-dĕŭ. Dacă nu sûnt prea mulți, vina nu e a nóstră, ci a nenorocirei ce am avut de a fi robiți de veneticĭ atâța mari de ani și d'a vedea printre cărmuitorii noștri droae de străini împilatori. Nu te lua dar după vorbele lui Soare, și dacă vrei să trăiescĭ bine și fericit, fiĭ om de ispravă, silesce-te și feresce-te d'a mai încăpea pă mâna stăpânirei și d'a mai veni p'aicĭ.

— Ce numaĭ hoțiĭ ajung aicĭ?

— Eĭ și făcătoriĭ de rele.

— Dar eŭ? eŭ ce am făcut?

— Cu tine e o nenorocire, n'am ce dice, dar n'aĭ ce face, în lege așa e scris ca ceĭ găsiți fără căpătêiŭ să fie strênși după drumuri și închiși ca să nu fie primejdioși obștei.

— Dar tu?

— Eŭ? esclamă oftând unchiașiul, scrisa a vrut să ajung aicĭ. Trebue să mĕ mulțumesc și cu rĕul ca cu binele.

— Ce aĭ făcut de te-aŭ închis?

— Am omorît un om?

— Aĭ omorît! esclamă băiatu retrăgêndu-sĕ îngrozit.

— Da, dar din greșélă; nenorocirea m'a îndemnat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Spune'mĭ tată istoria ta, căcĭ póte îmĭ va fi de vr'un folos.

— Istoria mea e prea scurtă; aveam casă, aveam rost, eram fruntașiŭ în satul meŭ, aveam în cuiŭ doŭĕ puscĭ, la care sĕ uitaŭ mulțĭ cu zîmbre, căcĭ eram un vînător înfocat; pleeaiŭ într'o ḑi spre baltă să împușc o rață; ajung la mal, vĕd stufuł mișcându-sĕ, ridic cocoșiu, trag piedica, arma sĕ descarcă și în aceiașĭ vreme ese din stufișiŭ un țipĕt omenesc. Trântesc îngrozit arma cât colo, mĕ arunc în apă, înot până la stuf și găsesc într'o luntre înotând în sânge și cu sufletul în buze cel maĭ bun prieten al meŭ, vecinu meŭ d'alăturĭ, care sĕ dusese maĭ nainte de mine să scóță pesce din coteţul ce închiriase de la arendașiŭ. L'am dus singur a casă, m'am dat singur pe mâna stăpânireĭ, am mărturisit tot fără sĕ fiŭ silit de cine-va, dar legea nu iartă greșala, ci numaĭ micșorézĕ osînda; ca în loc de muncă pe viață, m'a osîndit sĕ staŭ doĭ anĭ la închisóre.

— Numaĭ pentru atâta lucru escĭ osîndit?

— Ți sĕ pare puțin un omor?

— Un omor din greșélă, un omor din nesciință și să fie pedepsit! asta póte să sĕ întêmple orĭ cuĭ precum sĕ póte orĭ-căruĭ să rĕmâe fără adăpost. Va să ḑică osînda ascéptă și pe bun și pe rĕŭ la voia întêmplăriĭ? va sĕ ḑică nenorocirea nu e ertată, ci pedepsesce? daca e așa maĭ bine sĕ fiŭ închis pe bună dreptate, sĕ fiŭ hoț și tîlhar, de cât sĕ fiŭ închis pe nedrept. Mĕ duc la neica Soare.

Sorțul fusese tras pentru Radu Anghel. Din ḑiua aceia hotărîrea sa era luată, viitorul sĕŭ hotărît și n' ascepta, de cât ora liberăriĭ ca sĕ urmeze perceptele luĭ Soare.

Ora liberăriĭ fiŭ însă cam mult asceptată; trecŭ primăvara, chiar o parte din vară, sĕ apropia anul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când fusese închis și instrucțiunea sa nu făcea nicĭ un pas, grefierul pe toțĭ îĭ chema, ca să le dea drumul saŭ să 'ĭ trămită la înfățișare, numaĭ pe el nu 'l chema nicĭ pentru una nicĭ pentru alta. Ast timp însă nu fù perdut de surda; Soare îl învĕță tótă arta furtișagului, tóte dibăciile tîlhăricĭ și vĕdù plin de bucurie, că băiatul era descepț, îl tăia capul la multe drăciĭ și promitea d'a devenì în scurt timp cel maĭ dibaciŭ hoț. O dată chiar îl puse la cercare ca să vadă dacă a profitat din lecțiile ce i le-a dat și ascunse luléoa în brâŭ.

— Fură-mi-o dacă poțĭ, dise Soare elevuluĭ sĕŭ.

— Diséră o să trag tutun din ea, rĕspunse Radu Anghel.

— Să te vĕd dacă escĭ vrednic, replică dascălul și înfipse maĭ bine luleaua în brâŭ, ca să nu sĕ vadă de loc.

Radu Anghel îl lăsă să facă ce o vrea, ba încă sĕ depărtă de el, fără sĕ'l atingă și sĕ prefăcù că stă de vorbă cu alțĭ arestanțĭ, cu care rĕușise a sĕ împrietenì.

După ce trecù atâta timp cât să sĕ ștérgă din memorie amintirea prinsoriĭ făcute, sĕ apropie de Soare binișor pe la spate, tocmaĭ când sta de vorbă cu alt condamnat, și fără să fie vĕdut de alțiĭ, furișă binișor mâna pe sub zeghea luĭ, trase binișor din cingĕtóre căpătêiu brâuluĭ și 'l lăsă să cadă în jos; după accia sĕ depărtă încetinel fără să fie băgat de sémă de cineva și 'l urmărì numaĭ cu códa ochiuluĭ.

Soare după ce isprăvi vorba, plecă p'aci încolo și merse o bucată bună de loc, fără să simță că 'ĭ era brâul deslegat. Intr'ast timp luleaoa cădù jos, Radu Anghel lăsa pe Soare să sĕ depărteze și pe urmă o luă și o băgà în sîn. Soare vĕdù tocmaĭ târdiŭ că 'ĭ atêrnă brâul, adică când 'ĭ spuse un camarad, și sĕ grăbì a sĕ lega fără a sĕ gândi la lulea. Séra însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

crăpă de ciudă, când își recunoscù luleaoa între dinții elevului său și 'l vĕdù stând în locul cel mai arătos și fumând din ea cu mare poftă.

— Ai biruit strigă Soare cu necaz și vĕdênd că n'are încătrău să se lăsă cu voe bună a fi luat peste picior de camarazi.

Intr'ast timp cel-alt protector al lui Radu Anghel se încercà de mai multe ori să 'l smulgă din calea ce apucase, dar de surda fură poveștile, sfaturile, îndemnurile, căci Radu Anghel se hotărîse într'un mod ne strămutat d'a se face hoț. Peste cât-va timp sosi ora eliberării moșneaguluĭ. Inainte de a pleca ca să nu se mai întórcă, bunul bĕtrân îl strînse la pept și puindu'i în mână câți-va sfanți din ceia ce 'i adusese fiu său cel mai mare, care venise cu căruța să 'l ia, îl sărută, inundându'l cu nisce lacrămi sincere și îi dise:

— Dacă-vre-o dată te veĭ hotărî a apuca calea cea bună și veĭ căta pentru adăpostirea capuluĭ un locaș liniscit și fără bântuială, vino la mine în satul Prundu la o palmă de loc departe de Oltenița, și casa lui moș Sandu Ulmeanu îți va fi deschisă în orĭ-ce cés de di saŭ de nópte.

Peste câte-va săptămâni sosì și rêndul lui Soare, ca să părăséscă pușcăria, și când să iasă dise elevului său:

— Să ne vedem în curênd la mine acasă în satul Movileanca în capul județului.

Peste alte câte-va săptămâni se întêmplă să vie procurorul în inspecție și să cerceteze pe fie-ce arestant. Audind plângerea lui Radu Anghel că stă d'aprópe un an închis ne judecat, căută lista preveniților și rĕmase încremenit negăsindu'l trecut în tablourĭ. El plecă promițênd că va cerceta și va face dreptatea, și peste câte-va dile se întórse ca să 'i deschidă ușile temnițeĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și să 'l povățuiască, să sĕ apuce de ceva ca să trăiască ca om de ispravă. Radu Anghel eșì din temniță diminéța și séra fù închis în locul sĕŭ, tistu de dorobanțĭ al Prefecturel de Ilfov, acusat că n'a trămis la parchet spre urmare dosarul unuĭ biet băiat închis în arestul preventiv sub acusațiunea de vagabondaj, din care causă a stat închis ḑece lunĭ, adică de cincĭ orĭ atâta cât ar fi stat dacă ar fi fost osîndit.

V.

PRIMA ISPRAVĂ.

Eșind din temniță Radu Anghel stătù în loc în mijlocul Curțiĭ arse și începù să sĕ gândéscă încătrăŭ să apuce? spre méḑă-nópte orĭ spre méḑă-ḑi? spre Movilénca orĭ spre Prundu? spre malurile Prahoveĭ, orĭ spre a le bălțiĭ Grecilor? spre geniul sĕŭ cel rĕŭ orĭ spre cel bun? și stătù cam mult pe gânduri, de și vêntul de tómnă sufla cam înțepat printre sdrențile sale, cu care sĕ îmbrăcase iarășĭ după ce părăsise uniforma temniței, care sdrențe avură darul, dacă nu să 'l încălḑéscă, cel puțin să adune o droae de gură cască în jurul sĕŭ, care îl smulse din lumea gândurilor sale și îl făcù să plece într'o dóră drept înainte după el cu puhoiul de lume, care crescea de ce mergea maĭ mult.

Vĕḑênd că nu scăpa cu nicĭ un chip d'acea leotă supĕrătóre, făcù semn la un birjar, care tocmaĭ sĕ întêmplase să treacă pe strada Mihaĭ Vodă, sĕ aruncă într'însa și 'ĭ ḑise să misce că'l plătesce bine. Birjaru de o cam dată sĕ uită cam cu îndoială la jerpeliturile sale și rĕmase o clipă în cumpĕnă, dar după un moment de cugetare îșĭ schimbă gândul, dete bice cailor și porní aprópe în gónă urmat de huĭduelele mulțimeĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Du-mĕ unde-va de unde pot lua un rônd de haĭne ţĕrănescĭ purtate dar maĭ omenescĭ, ḑise la urechea birjaruluĭ Radu Anghel, care de şi nu cunoscea încă Bucurescĭĭ prin sine, dar îĭ scia pe de rost tóte obiceiurile din spusa camaraḑilor seĭ de puşcărie.

Birjarul, care era despre Obor îl duse drept în Obor la un amic al sĕŭ, care era hangiŭ şi vênḑător de vechiturĭ de tot soiul, care 'ĭ fusese vêndute, amanetate şi chiar furate. Acesta cum află şiritenia, îl îmbrăcă pe băiat cu un rênd de haĭne ţĕrănescĭ de'ĭ venea clonc, şi lua pe dînsele cât nu făcea ele, ast-fel că sfănţişoriĭ luĭ Sandu sĕ duse pe plata lor şi a birjaruluĭ şi rĕmase şi el în mână cu un sfanţ.

Radu Anghel vĕḑêndu-sĕ gătit aşa de muchelef, eşì să sĕ plimbe prin tîrg, că era Vineri ḑi de obor, şi la prima cotitură prin acea mişună de ómenĭ, întêmplarea saŭ destinul îl făcù să sĕ întâlnească pept în pept cu tatăl sĕŭ adoptiv, care'l învĕţase să apuce calea cea rea.

— Eĭ! dar asta pe tine, aĭ scăpat? strigă Soare voios.

— Da am scăpat, rĕspunse Radu Anghel confus şi chiar puţin contrariat.

— De când?

— Chiar d'acù.

— Şi aĭ venit să mĕ cauţĭ? bine aĭ făcut fătul meŭ şi 'ţĭ spuĭ drept că norocul te-a slujit ca un frate, că uĭte tocmaĭ îmĭ isprăvisem treaba şi apucasem spre han, unde mĕ asceptă căruţa ca să mĕ întorc a casă. Aĭde cu mine să îmbucăm colo ceva, căcĭ trebue să'ţĭ fie şi ţie fóme, şi pe urmă pe drum.

Peste o oră Radu Anghel era pe drumul ce conducea spre Movileanca, adică spre trista sa scrisă.

După ce ajunse în satul Movilenĭ şi sĕ dete jos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

din căruță dinaintea unei case de țăran chiabur situată în mijlocul unei curți largă îngrădită cu gard și plină cu coșare, pătule și fel de fel de vite, Soare intră cu Radu Anghel într'o cămăruță mai retrasă și închiḑând ușa după el, îi ḑise:

— Fătul meŭ iată sălașiul meŭ; aicĭ aĭ să fiĭ ca la tine a casă; dar până una alta, pân'oĭ scăpa de privegherea polițienéscă, care sĕ ține de hâra mea și mĕ urmărésce ca umbra după om, și pân'oĭ mai rĕsări și tu ca sĕ 'mĭ fiĭ de vr'o ispravă, o să fiŭ nevoit să te țiŭ pe lângă mine sub nume de slugă; o să spuĭ nevesti că te-am băgat argat și o să te învĕț să mânĭ caiĭ; dacă primescĭ bine, dacă nu spune-mĭ și eŭ nu mĕ împotrivesc să'ți daŭ drumu, să te ducĭ unde te-o lumina D-ḑeŭ.

— Rĕmâiŭ, rĕspunse Radu Anghel, și rĕmase, și în scurt timp devenì cel mai iscusit vizitiŭ.

Intr'ăst timp Soare își vĕḑù de ocupațiunile sale țĕrănescĭ; făcù arăturele de tómnă, bătù porumbu, îl duse la obor și 'l vêndù pe preț bun, își făcù gospoderia de iarnă și sĕ purtà ca toțĭ țĕranĭ de treabă, fără ca să sĕ deosibéscă de ceĭ alțĭ consătenĭ cum sĕ cade și fără să provóce niscaĭ-va nemulțumirĭ și bănuelĭ.

In cursul ierneĭ sĕ duse de câte-va orĭ la pădure de aduse lemne, pe care le vêndù în capitală, căcĭ îĭ venea mai la îndemână să vie aicĭ de cât în Ploescĭ, și cum dete în primă-vară puse caiĭ la poștalion, pe care 'l umplù cu putinĭ de brânză și lapte îngroșat strânse de la turma de oĭ ce avea în pășiune la odăile Manciului, și plecà să le vêndă prin sate cu ocazia sĕptĕmâneĭ brânzeĭ, care sĕ apropria. Intr'astă călĕtorie luà cu sine și pe Radu Anghel.

Aflând astă hotărîre, aleșiĭ satuluĭ vestiră numaĭ de cât pe zapciŭ, căcĭ în ordinul sĕŭ de liberare era scris

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în destul de lămurit, că nu sĕ póte depărta prea mult din zona înconjurimelor locuinței sale, dar zapciul îl lăsa să plece și trămise într'adins după el să'l urmeze pas la pas un fleiter de dorobanț, esercitat în arta d'a descoperì hoțiĭ, carc fù deghisat în haĭne țĕrănescĭ. Fleiteru plecà, urmări pe Soare și pe visitiu sĕŭ fórte de aprópe, dar sĕ întórse fără de nicĭ o ispravă o dată cu fostul condamnat, căcĭ el îșĭ vĕduse numaĭ de negustoria luĭ, vênduse brânza și laptele îngroșat cu preț bun și sĕ întorsese înapoĭ cu punga doldora.

După astă călĕtorie urma alta asemenĭ urmărită fără de ispravă și apoĭ a treia și a patra și a cincea iarăși spionată și iarăși fără de folos; după a șésea însă, zapciul convingêndu-sĕ că omul îșĭ vedea numaĭ de negoțul luĭ, că s'a pus cu dinadinsul pe muncă și că da probe d'o adevĕrată și sinceră pocăință, îl lăsa în pace și nu'l maĭ urmărì.

Puțin după astă abandonare sĕ întêmplă să sĕ facă o călcare la casa arendașiuluĭ moșieĭ Boldescĭ din județul Buzeŭ, și toțĭ capiĭ polițienescĭ îșĭ îndreptară ochiĭ spre Soare; stăpânirea numaĭ de cât trămise ómenĭ ca sĕ pue mâna pe el, dar tot satul cu aleșiĭ comuneĭ în frunte mărturisiră că, Soare în ḑiua comiteriĭ furtuluĭ fusese în sat la o cumetrie, unde petrecuse până târḑiŭ după meḑiul nopțiĭ și că d'aprópe o sĕptĕmână înainte nu sĕ mișcase din sat. Aste mărturisirĭ opri pe zapciŭ d'a aresta pe Soare și 'l făcù să'l lase liber și nesupĕrat.

Trecù anul de urmărire polițienéscă fără ca Soare să dea cel maĭ mic pretext de bănuială și sĕ purta și după aceia atât de bine, în cât atât ómenĭĭ stăpânireĭ, cât și consătenĭĭ luĭ începură să creaḑă, că fostul hoț s'a îndreptat cu totul și s'a lăsat de rele. Intr'ast timp el urma d'așĭ vedea de treburile sale și încetul cu încetul a sĕ schimba din plugar în negustor ambulant,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în mămulur pe la bâlciurĭ și sate, în strîngĕtor de feluríte producte și de lucruri de hrană.

Astă ocupațiune nouă îl ținea maĭ mult pe drumurĭ și'l silea să lipsească fórte adesea d'a casă. Nu maĭ încape îndoială că Radu Anghel îl urma pretutindenĭ și făcea progrese simțitoare prin firească sa desceptăciune în variatele particularităț ale meseriei stăpânuluĭ sĕŭ, care reclama atâtea cunoscințe speciale. Dintr'astă causă Soare din ḑi în ḑi sĕ atașà maĭ mult de elevul sĕŭ și ajunse a avea o deplină încredere în el. Nu e vorbă că și el sĕ purta cu credință și zel și sĕ identifică cu interesele stăpânuluĭ sĕŭ, ca orĭ ce slugă bună și credinciósă.

Intr'o ḑi pe când traversa o pădure stufoasă, Soare trecù din interiorul postalionuluĭ pe lavița de unde mâna Radu Anghel caĭĭ, și așeḑându-sĕ lângă dênsul îĭ ḑise:

— Radule a venit vremea să mĕ daŭ pe față cu tine și să'ț descoper tainele mele.

— Le sciŭ pe tóte.

— Le sciĭ? esclamă Soare uitându-sĕ la argatul sĕŭ cu un fel de mirare amestecată cu spaimă, ce sciĭ? adaose fostul osîndit după ce'și maĭ venì o lécă în fire și 'șĭ făcù puțin curaj.

— Sciŭ că tu escĭ căpetenia hoților, care bântuesce părțile despre câmp ale județelor Argeșiŭ, Muscel, Prahova și Buzĕŭ și părțile de sus ale județelor Vlașca, Ilfov și Ialomița.

— Dar de unde sciĭ? întrebà Soare cu totul îngrijurat.

— Ce'ț pasă?

— Ce fel ce'mĭ pasă? adică d'aia 'mĭ aĭ fost Radule, tu copilul meŭ, tu ucenicul meŭ în care 'mĭ am pus tótă nădejdea? tu să te ascundĭ de mine tocmaĭ când eram să mĕ destăinuesc ție și să'ț desvelesc tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

adêncul sufletului meŭ? nu faci bine băĭete, nu faci bine de loc de te feresci de mine.

— Eĭ! ia nu te maĭ supĕra că'ți spuiŭ tot, rĕspunse Radu Anghel captivat de acel ton plin de francheță și sinceritate; află că eŭ am o ureche, care aude din depărtare șópta cea maĭ mică, și că te am auḑit tot ce aĭ vorbit în șópte cu hangiu de la Tohanĭ opt ḑile maĭ nainte de săvêrșirea călcăriĭ din Boldescĭ; asemenĭ și tot ce aĭ șiopăcăit cu hangiĭ și mămulariĭ ce aĭ întâlnit, ca din întêmplare pe drumurĭ, cu câte-va ḑile înainte de tóte călcările săvêrșite prin împrejurumĭ de când te argățesc.

— Nu glumescĭ? strigă Soare încremenit de surpriḑă, tu să aibĭ așa ureche, tu să auḑĭ după capra poștalionuluĭ aceia ce sĕ șoptesce în tinda cârciumeĭ? scĭĭ tu că dac'oĭ merge înainte o să ajungĭ departe, departe de tot?

— Sĕ prea póte.

— Dacă e așa, să scĭĭ că d'acŭ încolo nu 'mĭ maĭ escĭ argat cĭ tovarăș, nu 'mĭ maĭ escĭ fiŭ cĭ frate; o să aibĭ și tu parte la câștigurile nóstre.

— Aș avea poftă să iaŭ parte și la isprăvile vóstre ca să vedeți ce pot.

— Nu va trece vreme multă, fiĭ încredințat; până atuncĭ află că eŭ sûnt căpetenia uneĭ cete marĭ de voinicĭ, dar nu voinicĭ de codru, ferească D-ḑeŭ, ci d'aceia ce calcă pe om ḑiŭa nămiezea mare în casa luĭ și în mijlocul satuluĭ.

— Hoți de moda nouă.

— Ca să fiĭ un asemenea hoț îți trebue multă dibăcie.

— Și multă băgare de sémă, maĭ cu sémă pentru unu ca d-ta, care te-aĭ învrednicit de cinstea d'a fi pus sub îngrijirea cinstiteĭ stăpânirĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— D'aia m'am hotărît să nu mai lucrez prin mine însu-mĭ câtă-va vreme ci prin ajutórele mele. Eŭ umblând prin țéră încóce și încolo, ulmesc unde e vênat bun și lesne de prins în capcană, trag cu urechea, cercetez pe departe și cu iscusință, îmĭ fac mână bună pe lângă slugĭ și ómenii caseĭ, capĕt din eĭ chiar tovarășĭ dacă sĕ póte, și pe urmă îmĭ trimeț ajutórele să lucrede și pleasca o împărțim frățesce.

— Nu te temĭ că te fură băețiĭ?

— Ba mĕ tem și încă prea, că 'ĭ-am prins chiar cu mâna în sac, dar n'am ce le face că n'am la îndemână un om de încredere.

— Dar eŭ ce 'țĭ sûnt? nicĭ în mine n'aĭ încredere?

— In tine? tu! dar tu escĭ o potcă de copil.

— Copil copil, dar am mintea întrégă.

— Nu mĕ îndoesc de loc că te-am înțeles câț plătescĭ; dar de tine nu pot să mĕ despart; tu escĭ chezășia mântuireĭ mele, tu escĭ păzitorul vieții mele; dacă te voiŭ deslipi de mine cine să 'mĭ fie vizitiŭ? în cine să am eŭ încredere că nu mĕ va da de gât, când va pricepe ceva în vremea alergărilor mele?

— Dar n'oĭ muri eŭ numaĭ vizitiŭ.

— Nu, dar maĭ îngăd puțin până m'o uita de tot stăpânirea și 'șĭ-o lua ochiĭ de la mine.

— Cât să maĭ ascept?

— Doŭă, mult treĭ lunĭ.

— Bine ascept, dar d'atuncĭ încolo?

— Voiŭ întra și eŭ în luptă, și tu veĭ hoțĭ alăturĭ cu mine și veĭ fi mâna mea cea dréptă.

— Pe cinste?

— Pe cinstea mea de *cărăitor* (hoț).

— Bine, fie și așea.

Cele treĭ lunĭ trecură și după espirarea lor Soare întră în activitate și puse și pe elevul sĕŭ la trébă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatrans.vania.ro/mdrr

Din primele ḑile Radu Anghel dete probe de o capacitate extraordinară și d'o abilitate surprinḑétóre. Ajutorul sĕŭ fu de un mare folos pentru cétă, pentru că corpul sĕŭ subțire și piținăiat trecea printre tóte zăbrelele și degetele sale sĕ strecura pe lângă tóte zăvórele, ast-fel că economisea perderĭ de timp adesea compromițătóre, și sgomote denunțătóre.

Intr'o ḑi urechia sa fŭ pusă la mare cercare și prin ea scăpà întreaga ceată de a fi prinsă de sigur chiar în flagrant delict.

Complicĭĭ luĭ Soare nu eraŭ dibacĭ întocmaĭ ca el, n'aveaŭ nasul bun ca dênsul și nu cunoscea ca el toțĭ copoi stăpânireĭ; ast-fel că cu mare înlesnire putură să cadă în cursa ce le întinsese ómenĭĭ zapciilor.

Zapcĭĭ și ispravnicĭĭ celor șease județe pe unde hoțeaŭ eĭ de ordinar, întrase la grije de progresele ce făceaŭ tâlhăriele și de mulțimea călcărilor ce sĕ repetaŭ fără de contenire în tóte direcțiunele. Asemenĭ și Vodă Știrbeiŭ, care sĕ afla pe tronul țĕreĭ Românescĭ și care, precum scim, era un domn plin de energie și animat de liniscea publică, lua în mână astă chestiune și sĕ hotărî s'o reprime cu tótă energia de care era capabil. Ca să 'și ajungă la scop maĭ întêiŭ chemă la sine pe fie-care ispravnic, și după ce dete fie căruia o gură strajnică, le spusese lămurit că vor fi închiși pe viață la Arnota, dacă nu vor face sĕ înceteze în cel maĭ scurt timp brigandagiul.

Speriațĭ de asemenea amenințărĭ eșite din o gură, care nu scia să gluméscă, ispravnicĭĭ și zapcĭĭ sĕ adunară de maĭ multe orĭ în consiliŭ, și după maĭ multe chibzuințe, hotărîră să cumpere cu dare multă de banĭ pe unul din aceĭ cârciumarĭ împrăsciațĭ pe drumurile celo marĭ și prin pădurĭ, care avea reputația de gasde de hoțĭ, și cu el să alcătuiască o călcare plăsmuită spre a prinde pe hoțĭ tocmaĭ asupra faptuluĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cârciumarul fu găsit lesne; unul din aceĭ cațaonĭ fără scrupul și consciință, care ca și jidanĭĭ în Moldova împănează maĭ tóte satele din țéra Românească și prin fel de fel de specule chiar rușinóse și criminale smulge din punga țéranuluĭ și gologanul rĕmas ne jefuit de arendașiĭ și zapciĭ ceĭ asupritorĭ, sĕ legà că va da de gât pe toți hoțiĭ.

Acel grec cunoscea pe unĭĭ din tovarășiĭ luĭ Soare căcĭ de maĭ multe orĭ îĭ găsduise și le dăduse mâna de ajutor; lesne 'ĭ fu dar să alcătuiască cu ómeniĭ stăpânireĭ un plan și să întindă hoților o cursă în care să cadă de sigur. Zăbava fu numaĭ până să treacă vre unul din hoțĭ pe la cârciumă.

Astă zăbavă nu fu așa lungă, căcĭ abia sĕ încropi tótă alcătuirea, sĕ găsi casa de călcat și sĕ distribuiră rolurile, și iată că doĭ din eĭ sĕ și opri sub umbrarul hanuluĭ. Grecul tresăltà de bucuriă.

— Ah! bine că ați venito beimu, strigă cațaonul eșindu-le înainte.

— Bine te am găsit sănătos, chir Iane, rĕspunse hoțiĭ descălicând după caĭ și legându-ĭ de stâlpiĭ umbraruluĭ.

— Dar ce? ce aĭ de jocĭ așa ca o căpriță veselă, adaose unul din hoțĭ, orĭ aĭ să ne spuĭ-ceva îmbucurător?

— Neschi, dar zut, rĕspunse cârciumarul puind cu prudință degetul la gură, ia poftiți, în asta odăița că avem cam multe de vorbit și nu trebue să ne supere budulațiĭ de țéranĭ.

— Ce aĭ să ne spuĭ chir Iane? întrebà al doilea hoț, vĕdêndu-sĕ în fundul odăițeĭ și cu ușa încuiată.

— Un chilipiro, megali, megali chit o moșie; am dato de boluco.

— Ce spuĭ? strigară amêndoĭ hoțiĭ surprinșĭ.

— Te spune Iane. Coconi Iordache de la Trestienĭ a plecatò de la moșia.

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Eĭ și? replică hoțul strîmbând din nas cu nemulțumire, a plecat cu banĭ cu tot.

— Ba nu, te înseli. rĕspunse grecu; banĭĭ sûnt la Trestienĭ, și dimialuĭ s'a duso la Bucureștĭ ca să gătéscă casa și apoĭ să 'ĭ aducă mesa.

— O fi, dar casa Trestianuluĭ e păzită de argațĭ și arnăuțĭ mulțĭ, bine armațĭ și spurcațĭ în sânge; nu face de noĭ că suntem puținĭ.

— Nu e așa bade Stoene, arnăuțiĭ sûnt dușĭ cu boeru la Bucureștĭ și argațiĭ sûnt dușĭ la vie; puținălume e acolo more și apoĭ casa e departe de sat și voĭ suntețĭ niste clefțĭ vitezĭ și nefricoșĭ.

— Despre fricĕ n'am nicĭ o grije, ḑise unul dinhoțĭ cu fanfaronadă; noĭ am venit de hac poteriĭ necum unor bleoțĭ de argațĭ, numaĭ d'ar fi cum ḑicĭ d-ta.

— Țe mĕ bate pe cap să minți? mĕ cunóstețĭ și nu cred să aveți țeva téma de mine.

— Ferésca D-ḑeŭ, dar sciĭ, paza bună feresce primejdia rea.

— Veniți și voĭ mulți, cât sĕ póte de mulți căbuluco e mare, mare de tot; numaĭ să 'mĭ dați și mieparte una și una.

— Nicĭ încape vorbă.

— Ne am înțeleso?

— Ne am înțeles.

— Umblațĭ sănătoșĭ.

— Să te găsim sănătos.

Hoțiĭ plecară încântațĭ și sĕ duse în grabă pe la locurile hotărîte pentru întêlnire, căcĭ pe acasă nu sĕducea uniĭ la alțiĭ ca să nu atragă bănuiala stăpânireĭ, și în doŭă ḑile sĕ vestiră, sĕ sfătuiră, sĕ pregătiră și hotărîră ca a doua nópte să facă călcarea.

In ḑiŭa ce precedase acea nópte Soare pleca împreună cu Radu Anghel din satul sĕŭ cu poștalionul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

încărcat cu putinĭ cu brânză, lapte, miere, sacĭ de fasole și cartofĭ și vestĭ pe toțĭ că sĕ duce la Ploescĭ ca să le desfacă la târgu de sĕptĕmână. Merse pe drumul cel mare până întră în pădurea Vlăsieĭ, și cum sĕ vĕdù în codru, Radu Anghel cârmì la drépta, întrà într'un bunget întunecos unde nu călcase de când lumea picior de om, deshămà iute caiĭ și începù să 'ĭ frece cu nisce periĭ și nisce cârpe peste tot trupul până ce lucru de mirare din roibĭ ce eraŭ sĕ făcură negriĭ ca pana corbuluĭ.

După ce le schimbă ast-fel pielea scóse dintr'un maldăr de bălăriĭ doŭă tacâmurĭ de frâne și șele mitocănescĭ cu fel de fel de móțe și zorzóne ornate cu alămurĭ strălucitóre, și într'o clipă din caĭ de ham îĭ schimbară în bidiviĭ de călărie întocmaĭ ca aceia cu care cutreeră țara mălăeriĭ și cirezariĭ.

Pe când Radu făcea toaleta cailor, Soare sĕ ocupa de el; sĕ spălà pe obraz și gât cu un fel de apă care 'l făcea negru arămiŭ întocmaĭ ca o băhanie, își lipì de obraz o barbă rotundă créță și négră ca pana corbuluĭ, puse pe cap o perucă cu pĕr negru și creț și apoĭ sĕ îmbrăcà cu nisce haine de mitocan de seměna cât de colo cu un vătaf de țiganĭ chiabur, care umblă pe la binale ca să 'și tocméscă sălașul.

Radu Anghel asemenĭ își înegri obrazul și sĕ îmbrăcà cu nisce haine de mitocan, și după ce sĕ gătì și sĕ stolisi cum trebue, își maĭ lipi d'asupra buzelor și o pereche de mustăcióre rĕsucite, care 'l schimba în bărbat desăvârșit, și într'o clipă sĕ transformă, într'un puĭŭ de cioroĭ ce semăna ca douĕ picăturĭ de apă cu un fecior de giambașiŭ.

Indată ce sĕ vĕdură gata, dascălul și ucenicul tîrîră căruța printre buruenĭ și mărăcinĭ într'un stufișiŭ des, apoĭ mâncară din merindele ce aveaŭ preparate și pe urmă sĕ culcară în căruță și dormiră până sĕ înoptă, lăsând caiĭ să pască în voe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

După ce veni murga în sat adecă înopta, eĭ sĕ scularĕ, încălecară și p'aci le fură drumul. Hoțiĭ îĭ ascepta în pĕr la locul de întâlnire nu departe de casa Trestianuluĭ și de acolo plecară pâlc spre locul de atac unde și ajunse fără de supĕrare.

Spre marea lor mirare găsiră portița curțĭ deschisă și pórta închisă numaĭ cu zăvorul. Intrând pe portiță binișor ca să nu facă sgomot, găsiră curtea pustie și putură să ajungă până la casc fără sĕ fie de nimenĭ supĕrațĭ și să descalice drept în tindă. Ușa principală a caselor era încuiată, asemenea și cea din dos, dar fură deschise cu cea maĭ mare înlesnire, căcĭ aveaŭ cu eĭ cheĭ mincinóse și mâna luĭ Radu Anghel era mică și ușurică.

Vĕdêndu-sĕ în întru eĭ aprinse felinarele ce aveaŭ cu eĭ și începură să sĕ năpustéscă spre feluritele prădĭ ce vedeaŭ înaintea ochilor. Pe când strângeaŭ obiectele cele maĭ prețióse și căutaŭ cu sârguință ținta espedițiuneĭ lor, adică acea ladă de fer ticsită cu gălbiorĭ, care sĕ le dea bulucu pe mână, Radu Anghel care sĕ îndeletnicea cu deschiderea bróscelĭ unuĭ scrin înceta de o dată d'a lucra, sĕ puse să asculte, trase bine cu urechia și apoĭ strigă:

— Lăsațĭ lucru și țărcava (fuga în limba hoțéscă) pe caĭ băețĭ, că suntem încunjurațĭ de o dróe de sticlețĭ armațĭ.

— Dar de unde 'țĭ scosoșĭ astă poveste mĕĭ mucosule? esclamă unul din hoțĭ luându'l în rîs.

— De unde, de ne unde daț ascultare băiatuluĭ, dise Soare cu un ton poruncitor, că urechia luĭ nu glumesce.

Hoțiĭ lăsară tréba tocmaĭ la toiul eĭ și lucrurile maldăr în casă, tocmaĭ când sĕ dădulcise de dênsele, și eșiră afară cu părere de rĕŭ și încălecară iute pe caĭ, căcĭ Soare avea asupra lor o autoritate impunĕtóre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu pe pórta cea mare, ci prin fund până nu suntem încunjurați și în partea loculuĭ, strigà Radu Anghel puindu-sĕ în fruntea ceteĭ.

Soare fără să dică pis sĕ luà după el și hoțiĭ ceĭ lalțĭ după dênsul, și merse printr'o livade mare de pruni o bucată bună de drum până dete de un șanț nu tocmaĭ larg pe care 'l trecură printr'o săritură.

Vĕdêndu-sĕ în câmp hoțiĭ o luară la fugă în góna cailor și la o distanță de vr'o treĭ-decĭ de stânjenĭ dete de un lanț de dorobanțĭ[1]) care abia sĕ împreuna.

Radu Anghel care mergea în frunte scóse doŭĕ pistóle din coburelele șeleĭ séle, ridică piedecile, merse drept spre trămba de soldați, îșĭ descărcà ambele pistóle când era numaĭ la o distanță de doĭ pașĭ, sări peste cadavrele a doĭ dorobanțĭ, aĭ căror caĭ luaseră câmpiĭ, și profitând de învălmășéla produsă prin așa curaj ne-asceptat, îșĭ luà câmpiĭ împreună cu tovarășiĭ sĕĭ prin negura cea neagră a nopțiĭ. Soldațiĭ care nu sĕ asceptaŭ la acest atac fără de veste, căcĭ li sĕ spusese că vor prinde în casă și asupra faptuluĭ nisce hoțĭ neprevestițĭ, cădură într'o confusiune și o nedomirire mare în cât lăsară hoților tot timpul cerut ca să sĕ depărteze, și sĕ desmeticiră și 'șĭ descărcară armele, tocmaĭ când ceĭ urmăriți eraŭ departe de tot.

A doŭă ți ómeniĭ stăpânireĭ amăriți și cătrăniți de festa ce li sĕ jucase sĕ puse a cutriera de colo până colo drumurile din împrejurimĭ și a opri pe toțĭ călătoriĭ ca să'ĭ supue celor maĭ minuțióse cercetărĭ. Sórta acésta avù și Soare precupețu, care sĕ întorcea pe jos împreună cu băețandru sĕŭ de vizitiŭ viind de la calea întórsă, adică cu căruța într'un șiold că pe drum li sĕ

[1]) Pe la anul 1853 când s'aŭ petrecut cele descrise maĭ sus, numele de *dorobanțĭ* purtaŭ actualiĭ *călărași*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rupsese o osie și putinile sĕ ciocneaŭ una de alta făcute clae peste grămadă.

Soare prin antecedentele sale era cunoscut de copoiĭ stăpânireĭ și fù supus la o cercetare mult maĭ minuțiósă; îĭ cătară prin căruță, îl cătară prin sîn, îl scotocì și pe Radu Anghel, dar nu găsiră nicĭ tu șea, nicĭ tu armă, nicĭ tu cel maĭ mic semn că eĭ aŭ luat parte la espediția nopturnă de la Trestienĭ. Chiar pĕrul cailor care era roșcat nu corespundea cu semnalmentul ce li sĕ dăduse; fură dar nevoiți ómeniĭ stăpânireĭ ca să le dea drumu declarându'ĭ nevinovați.

Iată prima ispravă a luĭ Radu Anghel, care prin finețа auduluĭ sĕŭ scăpase ₫ece camaradĭ de ocnă și le luà din spinare o satara, din care numaĭ grecul sĕ alese cu o închisóre de câțĭ-va anĭ ca gazdă de hoțĭ.

VI.

HOȚUL JEFUIT.

De la miraculósa scăpare în care Radu Anghel jucà un rol atât de important, între mincinosul argat și plăsmuitul sĕŭ stăpân întră óre-care dihonie iscată de maĭ multe împrejurărĭ, între care cea maĭ principală era sgărcenia luĭ Soare.

Trăind la un loc cu hoțiĭ, care n'aveaŭ cel maĭ mic respect de bunul străin și care sĕ jucaŭ cu baniĭ altora ca cu nucile, pofta iubireĭ de argint sĕ sădise în inimă băiatuluĭ și încetul cu încetul sĕ desvoltase până ce ajunse la nisce proporțiĭ îngrijurătóre; Soare însă avù nedibăcia d'a nu ține de loc sémă de dênsa și d'a o atîța fără s'o satisfacă cât de puțin.

Hoțiĭ drept recunoscință c'aŭ scăpat de așa mare pericol, când sĕ maĭ întêlniră spre a sĕ consulta cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să potolească urmăririle poterei, care era și diua și nóptea în picióre și furnica pe tóte drumurile cele mari, găsiră cu cale că băiatul trebue resplătit și hotărîră într'o voce să'i dea o sumă óre-care de bani, dar Soare se împotrivi din tóte puterile ca să nu'i scóță din fire argatul și se legă să'i dea el ceva ca să scie că stăpânul séu îl resplătea.

Radu Anghel află astă șiritenie și asceptă resplata stăpânului, dar ea, cu tóte asceptările, nu eși nici de loc la ivélă; acóstă întêmplare fù primul motiv de dihonie. Al doilea și al treilea nu întêrziară d'a veni.

Până să se potolésca stăpânirea și să lase drumurile mari în pace, Soare grațiă lungilor sale călętorii negustorescí, putù să cutrecreze distanțe mari nesupĕrat de poteră, și eșind din zona neadormitei privigheri a forței publice, făcù împreună numai cu Radu Anghel câte-va călcări pe la stânele ascunse prin creerii munților, pe la care se găseaŭ în tot-d'a-una bani mulți și pază puțină.

Soare realisă sume destul de bunicele dintr'aste îndrăsnețe călcări și 'și făcù chimirașu doldora, dar nici gând n'avù să împarță cu Radu Anghel, ci 'l isbi numai cu doi trei sfanți cu numĕrul șters, tratându'l întocmai cap'un băiat fără de însemnătate. Luí Radu Anghel care era pe deplin convins că luase parte la primejdie întocmai ca stăpânul séu, dacă nu mai mult, nu 'i venea de loc la socotélă astă nedreptate; de aceia începù să se gândéscă d'a 'și face dreptatea singur.

Cu cât înainta în vôrstă și-i se cocea mai mult mintea, cu atât devenea mai îndrăsneț și 'l tăia capul la mai multe scornituri dibace, lesne dér îi fù să se hotărésca la o rĕsbunare strajnică și să găséscă un espedient ingenios.

Soare era peste mĕsură iubitor de argint; el nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

săměna cu camaradiĭ sĕĭ, care aruncaŭ baniĭ pe feréstră și risipeaŭ într'o ḑi aceia ce furaŭ într'o séră, ci aduna, strângea baniĭ peste baniĭ, sĕ calicea, trăia strimtorat ca vaĭ-de lume, sĕ stânjinea d'a sĕ dedulcí de cele maĭ cumpĕtate mulțumirĭ ale vieței, și tot ce agonisea din hoție și negustorie, punea în pungoĭŭ și pungoiu într'o ladă grósă de stejar pe care o ținea lângă căpĕtâiul patuluĭ în cămăruța sea, în care n'avea nimenĭ voe să intre. In ceia ce pĕcătuise, într'aceia hotărî Radu Anghel să'l pedepséscă, adică să'ĭ fure pungoiul orĭ pungóele.

Lucru era lesne de hotărît dér de esecutat anevoe, fórte anevoe din maĭ multe punctuarĭ de vedere: maĭ întâiŭ pentru că într'acea cămăruță nu intra nimenĭ când Soare lipsea d'acasă saŭ nu era într'ênsa; al doilea fiind-că cum eșea încuia cu cheia o zăplană de bróscă mare cât tóte ḑilele, pe lîngă care maĭ agăța de belciuge și un chezașiŭ de lacăt gros ca pe mână. Asemenea era anevoe de esecutat orĭ-ce tentativă de furtișag, pentru al treilea motiv, adecă pentru că Soare îndată ce venea cu baniĭ de unde-va sĕ închidea, trăgea zăvórele și nimenĭ nu vedea ce face în întru nicĭ cum veriga și desveriga năprasnica de ladă. Al patrulea motiv de greutate era pentru ce în rarele momente când sĕ afla în întru și ușa rĕmânea descuiată, cumplitul nu lăsa pe nimenĭ să sĕ apropie de ladă; și în fine al cincilea motiv împiedecător era și acela, că singura ferăstrue ce lumina acea căsuță, de și era situată la spatele caseĭ cam după gârliciul pimniței, în casă era zebrelită cu nisce gratiĭ gróse și dese, cercevelile sĕ închidéu cu nisce zăvóre năprasnice și perdelele nu sĕ ridicaŭ nicĭ o dată ca să sĕ zărésc ceva în întru. Aceste obstacole însă eraŭ prea neînsemnate pentru un om determinat; Radu Anghel sĕ gândí numaĭ cum să le combată și găsí fórte lesne mijlócele de reușită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Prin gratiĭ, după cum îșĭ dase el cu socoteala din o repede aruncătură de ochĭ asupră-le în puținele momente în care sĕ aflase într'o ḑi în cămăruța luĭ Soare putea să treacă; rĕmânea numaĭ să găsească mijlocul d'a trage zăvórele și d'a deschide lada. Zăvórelor le găsi iute iute remediul; într'o zi pe când sĕ afla în cămara luĭ Soare alăturĭ de fereastră și sĕ sfătuia cu el în privința uneĭ espediținĭ proectată de curênd, prinse de veste când Soare sĕ uĭta în altă parte, și numaĭ decât îșĭ furișă mâna pe la spate pe sub perdea fără să'șĭ schimbe de loc postura saŭ să facă cea maĭ mică mișcare, trase binișor și fără cel maĭ mic sgomot zăvórele de sus și de jos și apoĭ îșĭ retrase mâna la timp, ca Soare să nu vaḑă nimic.

După aceia eșĭ din casă și lăsă lucrurile în starea în care sĕ aflaŭ și sĕ apucă să perie caĭĭ; stăpânul sĕŭ veni după el în grajd și începù să vorbéscă tot de espediținea proectată, dar de unde pân'aci argatul îĭ vorbea în plac și aproba tóte planurile sale, începù să ridice obiecțiunĭ peste obiecțiunĭ, să'ĭ combată tóte alcătuirile și să'ĭ spulbere tótă ingeniositatea combinațiunelor ce făcuse.

Soare, care era din fire încăpățînat și nu prea avea pofiă să fie combătut, maĭ ales de elevul sĕŭ, sĕ aprinse, apără cam cu vehemență planurile sale, dar Radu nu sĕ lăsă a fi bătut și 'șĭ susținù vederile cu acelașĭ zel. Dintr'astă sfadă eșĭ o gâlcévă seriósă și din gâlcévă hotărîrea d'a 'șĭ esecuta Soare planul singur, ca să vaḑă mucosul de argat ce póte capul stăpânuluĭ sĕŭ.

Radu primi ăst pas spre disgrațiare cu inima destul de veselă, pentru că prin el dobândea câmp liber pentru realisarea planurilor sale, și lăsă pe stăpânul sĕŭ să plece fără să sĕ cerce ca altădată d'al împăca. După ce plecă Soare, Radu sĕ duse la stăpână-sa, care era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

bună miclul lui Dumneḍeŭ, îĭ cerù voe să sĕ ducă în satul vecin unde avea puțină treabă, și după ce dobândì aceia ce ceruse încălecă pe roibul sĕŭ, care rĕmăsese a casă și sĕ duse într'adevĕr în satul vecin, îșĭ petrecù tótă ḍiua acolo cu nisce prietenĭ, mase la unul din eĭ, închise calul în coșar și el sĕ culcă în șura de fên, iar după ce sĕ potoli tot satul, eși pe jos din curte prin grădinĭ. întinse o fugă sdravĕnă pe drumurile negre, și ajungênd într'o jumĕtate de oră în satul sĕŭ, care nu era așa departe de celălalt, intră într'ânsul iar prin grădinĭ, și cât te ștergĭ la un ochiŭ sĕ pomenì la spatele caseĭ stăpânuluĭ sĕŭ lângă fereastra cu pricina.

Când sĕ vĕḍù lângă ea începù să'ĭ bată inima cu putere, căcĭ atuncĭ lucra pentru prima óră singur, dar îndată sĕ liniscì, trase binișior cercevelile și vĕḍêndu-le că sĕ deschide pe din'afară fără cea maĭ mică resistență, băgă capul printre zăbrele și convingêndu-sĕ că putea trece printre ele, nu e vorba cam cu greutate și cam sdrelit, dar putea trece, dădu perdeaoa la o parte, petrecù un picior dincolo, apoĭ peptul și stomacul, simțì durerĭ destul de vĭĭ din causa strânsoreĭ peste mĕsură ce încercă, dar în fine trecù cu tot corpul și sĕ pomenì în întru.

Cum sĕ vĕḍù în casă prima sa grije fù d'a închide ferestra după el și d'a lăsa perdelile; după aceia aprinse un felinărașiŭ surd, pe care 'l cumpĕrase din iconomiele sale de la Bucurescĭ într'o ḍi de obor, lumină cu el brósca lădiĭ și apoĭ introduse în locul cheiĭ un bulz de cĕră galbenă încălḍit de maĭ 'nainte în mână ca să ia tiparu cheiĭ. După ce dobândi o copie cât sĕ póte de fidelă după cheie, începù să purece lada în tóte părțile și să sĕ uite dacă era cu putință o spargere fără sgomot, la cas d'a nu dobândì cu tiparu luat o cheiă, care să deschiḍă brósca.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe când se îndeletnicea cu astă inspecție minuțiósă, urechea sea cea fină deosebi sgomotul pasurilor unuĭ cal ce se apropia de casa lor, și nu maĭ de cât stinse felinarul, și în loc d'a deschide fereastra ca să iasă afară, intră sub pat și se făcù técă de pământ în fundu luĭ. Soare nu întârdiă d'a intra în cămară și d'a arunca pe masă o pungă grea și durdulie, care scóse un sgomot surd de aur.

După ce 'șĭ lepădă dulama după el și 'șĭ aruncă căcuila într'un colț, căcĭ armele le lăsase ca de ordinar la o gasdă sigură, Soare aprinse lumînarea ce era înfiptă într' un sfeșnic după masă, se așeḍă pe ladă, vărsă pe masă conținutul pungiĭ și începù se'l rĕvăṣească ca să producă sgomotul uneĭ cascade de aur, care făcù să bată cu furie inima în peptul luĭ Radu de sub pat și să'l facă să scóță din teacă cuțitul ce'l avea ascuns în sîn.

Intr'acel moment de ispită Soare trecù numaĭ cu doa degete pe lîngă prăpastia perḍăriĭ și ḍilele sale fură p'aci p'aprópe să'șĭ precurme șirul, dar astă criză dură numaĭ un moment, căcĭ sângele se potoli iute în vinele luĭ Radu și rațiunea îl silí să învingă ispita.

Soare ne ghîcind pericolul ce'l amenințase, se puse a'șĭ numĕra în linisce banĭ, și cu cât se îngroșa numĕrul cu atât figura sa se ilumina de o bucurie feroce și cu atât se citea maĭ bine în trăsurile sale semnele poftei iubireĭ de argint.

După ce'ĭ numĕră și 'ĭ resnumĕră, Soare turnă banĭ iar în pungă, și apoĭ se sculă în sus, scóse din chimir o cheiă și apoĭ descuiă brósca și dete capacu de perete. Atuncĭ Radu se târî pe brâncĭ până la marginea patuluĭ, și adăpostit de plocatul așternut pe el, care atârna până la pământ, îșĭ pironì ochiĭ spre ladă și nu perdù din vedere nicĭ un gest, nicĭ o mișcare făcută de stăpânul seŭ. Soare surescitat de beția iubireĭ de argint,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

scóse una câte una șeapte pungĭ doldora, le răvășĭ conținutul, care coprindea numaĭ galbenĭ ferecațĭ cu o poftă care semăna a beție, le mângâe și le sărută cu o dragoste părintéscă și după aceia le puse la loc, încuiă lada, puse cheia iar în chimir și chimiru sub căpĕtâiŭ, sĕ desbrăcă, stinse lumânarea și pe urmă sĕ culcă.

Soare adormea lesne și avea somnul greŭ, ast-fel că curênd după aceia începù să sforăe și iute iute fù transportat în lumea nălucilor; dar cu tótă greutatea somnuluĭ și cu tótă fantasia viselor, tot i sĕ păru că audea sunete de pasurĭ omenescĭ și că întrezărea ca prin sită printre nesfârșite cortegiurĭ de fantasme o umbră reală, o siluetă de om în carne și óse, care umbla, sĕ apropia de feréstră, deschidea geamurile și sĕ strecura cu óre-care greutate printre zăbrele.

Acest vis îl făcù să sĕ descepte și fără să vrea să 'șĭ arunce ochiĭ spre feréstră; cercevelele eraŭ strânse dar ca nicĭ o-dată perdelile eraŭ derangiate și date la o parte. Asta 'l făcù să sară în sus în mijlocul caseĭ, să sĕ repédă la feréstră și să fluere ca de necuratul găsind zăvórele cercevelelor desprinse.

— A fost un om în întru, strigă el, și numaĭ de cât dete geamurile de perete și sĕ uită afară în tóte părțile ca sĕ vadă la lumina luneĭ ce rĕsărise dacă sĕ zărea ceva suspect. Nu vĕdù pe nimenĭ de și era lumină ca ḑiua, dar i sĕ păru că aude un sgomot ușiurel în gârliciŭ.

Cum audì acest sgomot Soare smulse din cuiŭ o pușcă ce 'ĭ învoise stăpânirea să aibă și care nu sĕ mișca nicĭ o-dată de la locul sĕŭ, luă ceva pe el, descuiă ușa, eșĭ afară, năvălì la pivniță, dar nu găsi pe nimenĭ afară de un gojgogea lacăt încuiat, atârnat de veriga ușiĭ din capĕtul gârliciuluĭ.

După ce sgudui de maĭ multe orĭ lacătul și sĕ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

încredință că era într'adevĕr încuiat, intră la idee că sgomotul a fost numaĭ o părere, vedenia omuluĭ în casă nălucirea unuĭ vis și zăvórele trase resultatul întêmplărĭĭ și al uitărĭĭ sale, căcĭ în ziua trecută le descuiase diminéța și dăduse geamurile de perete ca să intre în casă puțin aer și răcóre. Cu tótă această încredințare, când intră în casă alergă fuga la ladă, sĕ uită, o pipăi și găsi încueturile intacte; după aceia o descuiă și găsind pungile tocmaĭ la numĕr și neatinse, sĕ liniscĭ, eșĭ cu totul din bănuială și sĕ culcă convins cu desăvêrșire că a fost jucăria unuĭ vis.

Indată ce sĕ potoli lucrurile în cămăruță, Radu Anghel care eșise în adevĕr de sub pat, pe când Soare dormea și sĕ afla încuiat de el însuși în gârliciŭ, băgă binișior mâna pe lângă drugul din mijlocul ușilor, care ținea împreunate iar nu lipite ca la casă cele două canaturĭ, trase binișior lacătul spre el, introduse prin micul spațiŭ o cheiță în bróșca lacătuluĭ, și după ce 'l descuiă, îl trase în întru, trase veriga, deschise ușa, eșĭ afară, și după ce încuiă lacătul la loc băgă cheia în buzunar și p'aci 'ĭ-e drumul.

A doua ḑi pe la cântătorĭ sĕ sculă cu pĕrul vêlvoiŭ și ochiĭ plinĭ de somn din claia de fên în care dormise în satul vecin, încălecă pe cal și sĕ întórse a casă; Soare vĕḑêndu'l că vine nu ḑise nimic și nicĭ intră la vr'o bănuială, că asta nu sĕ întêmpla atuncĭ pentru prima dată, ĭĭ ḑise numaĭ sĕ pue caĭĭ la poștalion și plecă împreună cu el după treburile negoțuluĭ.

Peste vr'o două ḑile Radu veni singur la Bucurescĭ într'o ḑi de obor și sĕ duse pe unde acum e strada Vaselor, unde și aḑĭ sĕ găsesc stabiliți pe sub umbrarele cârciumelor o mulțime de meșterĭ lăcătușĭ; sĕ uită pe rênd la toțĭ cum lucra și cum ĭĭ prindea mâna, și părându-i-sĕ că unu e maĭ meșter ca ăĭlalțĭ; îl chemă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în odaia cârciumeĭ și tura-vura cu paharul în mână îl înduplecă să'ĭ făurească pentru un icosar o cheie aidoma cu modelul de céră, care să umble în bróscă maĭ abitir ca adevĕrata sa cheie.

Cum făgădui țiganu să și puse pe lucru și până să bea Radu o jumĕtate oca de vin, meșterul îĭ aduse o cheie boștongărită, grosolană, dar cu leféua descuitoriĭ modulată întocmaĭ ca modelul de céră. Radu îĭ plăti și plecă făgăduindu'ĭ că'ĭ rupe urechile din rădăcină, la cas d'a nu să potrivi cheia.

Peste alte câte-va ḑile Soare iarăș plecă singur și Radu Anghel, ne avênd ce face la Movilénca singur încălecă roibulénul luĭ și dete o raită pe la satul vecin și stătù acolo până să înoptă. Insă de astă dată nu mase acolo, ci plecă cam târḑior împreună cu calul, merse cu el până în dosul liveḑiĭ stăpânuluĭ sĕu, îl băgă în șanțul despărțitor care era cam adânc, îĭ legă frâul de un par al garduluĭ din marginea șanțuluĭ și el sărì pârlézul și intră în livede.

Ajungêng în dosul caseĭ, să îndreptă spre feréstra cămăruțeĭ și începù să desprindă cu o dăltișóră copilele cercevelelor, care nu eraŭ îngropate în lemn ca acu ci prinse pe afară în nisce triunghiurĭ grosolane și slabe după moda veche, care încă să maĭ vede pe icĭ pe colea. Munca nu'ĭ fù nicĭ grea nicĭ de lungă durată; cuele fură iute tăiate, asemenea și păftăluțele de la încuetóre și cât te ștergĭ la un ochiŭ, cercevelele fură scóse din țâțînĭ și răzimate de perete.

Indată ce dobândi ăst resultat, el dădu la o parte perdéua, intră în întru printre zăbrele cum intrase întâia dată, aprinse felinarul cel surd și numaĭ de cât alergă la ladă.

Țiganul nu'ĭ furase baniĭ; cheia, de și grosolană, întra în bróscă maĭ lesne ca cea adevĕrată, să întórse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fără să producă cel mai mic sgomot, și trase zăvorul cu cea mai mare înlesnire.

Cum dobândì ast resultat, Radu Anghel ridică numai de cât capacul, deschise lada, își aruncă în interiorul ei o căutătură lacomă și temătóre și numai de cât scóse un țipĕt de bucurie vĕdĕnd tóte pungile la locul lor.

A le lua din ladă, a le scóte pe feréstră afară cu cea mai mare precauțiune, a încuia lada după ce a lăsat'o góla tócă, a băga cheia în sîn, a stinge felinarul, a eși afară tot printre zăbrele, a trage perdelele la loc, a aședa cercevelele de unde le luase cât sĕ póte mai bine, după aceia a căra pungile și a le înghesuí în desagiĭ din spinarea caluluĭ, a încălecá și a da dosul, tóte acestea fură pentru Radu Anghel o jucărie pe care o săvârșí într'un cuart de oră.

După ce merse o bucată bună și intră în pădurea Pasĕriĭ, sĕ îndreptă spre un arbore scorboros pe care 'l ochise de mai mult timp, făcù cu cuțitul în scorbora din rădăcina luĭ o grópă adêncă, îngropă în ea baniĭ cu desagĭ cu tot, și după ce astupă grópa cu pământ, bătători bine locul și presără pe d'asupra frunze uscate; apoi plecă p'aci în colo, și ajungênd în Bucurescĭ în faptul zileĭ, năpustì calul la un han și plecă spre Dunăre murmurând:

— La Prund 'mĭ este scăparea.

Când sĕ întórse Soare a casă cu altă pungă, deschise numai de cât lada ca să pue în ea noul produs al hoțielor sale, dar găsí lada tócă, asta vedenie neasceptată îl făcu să scótă din piept un răgnet de turbare și să cadă jos fără de cunoscință.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Prima hoţie a luĭ Radu Anghel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

VII.

RECUNOSCINȚA LUĬ RADU ANGHEL.

Radu Anghel merse până la Oltenița într'o căruță de birje, care făcea serviciŭ de diligență între capitală și născêndu'l port al județuluĭ Ilfov, și de la Oltenița sĕ aruncă în codirla unuĭ car ce sĕ întorcea deșert de la schelă, și merse până în preajma Prunduluĭ, căcĭ stăpânul carului mergea la Poenĭ de unde era. Dându-sĕ jos din căruță, fostul argat al luĭ Soare o luă pe jos și peste câte-va minute intră în sat de o dată cu vitele, care sĕ întorceaŭ după sfințitul sóreluĭ de la pășune.

Bălăngănitul clopotelor de la gâturile taurilor, mugetul vacilor, țipĕtul viței lor, praful și tevatura produsă prin înturnarea ciardeĭ la bătĕtură, făcu ca intrarea luĭ Radu Anghel să nu prea fie băgată de sémă de curioșiĭ satuluĭ. Mulțumită acesteĭ întêmplărĭ putŭ să dobândéscă el informațiunĭ precise de situațiunea caseĭ moșneagului de la văcarĭ, care nu staŭ ḑiŭa prin sat nicĭ prea aveaŭ relațiunĭ cu ceĭ-alțĭ locuitorĭ, și să sĕ ducă pân'acolo fără să fie observat de cineva.

Sandu sta pe prispă și fuma liniscit din luleaoa sa, uitându-sĕ mulțumit la vitele grase și frumóse ce 'ĭ umplea curtea, la viței ce sĕ sbeguiaŭ, la oile ce sĕ grămădea pe sub stâlpiĭ pătulelor așeḑate pe prepeleagurĭ și la văile care 'șĭ deșerta cu resemnațiune gustosul produs al ugerilor lor în ciubările sclipitoare de curățenie. Să privească la asemenea tablóŭ plin de variațiune și de vietate, să admire frumusețea bogățiilor sale și abundența caseĭ sale, iată adevĕrata fericire a omuluĭ de la țĕră.

Pe când nu sĕ maĭ sătura admirând falnicul aspect al celor opt boĭ de jŭg, care rumegaŭ în linisce lângă coșar, și la agilitatea surprinḑĕtóre a caprelor sale ce sĕ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sbegueaŭ prin vîrful gardurilor, panoramă vie și desfătătóre, care d'un cârd de vreme nu sĕ maĭ vede în bătătura țĕranuluĭ, care maĭ s'a pustiit de vite, iată că înaintea ochilor luĭ Sandu ese la iveală chipul unuĭ om strĕin, unuĭ tênăr, unuĭ flăcăiandru care trecuse pragul porțiĭ sale și sĕ îndrepta spre el.

De o cam dată el sĕ sculă în sus mĕsurând de sus până jos plin de mirare pe venetic, dar după ce sĕ maĭ apropie de dênsul băețandrul, scóse un țipĕt de surpriță și bucurie, întinse brațele și 'ĭ coprinse grumajiĭ într'o strânsură plină de dragoste și voe bună, repetând vorbele evangeliĭ:

— Ah! slavă D-luĭ; fiul meŭ mort a fost și a înviat, perdut și s'a aflat, strĕin și s'a înturnat.

După aste cuvinte biblice pe care bĕtrâniĭ noștriĭ aveaŭ obicciŭ să le repete în orele cele maĭ solemne ale vieții, în cele maĭ marĭ espansiunĭ ale sufletuluĭ lor, Sandu îșĭ sărută fostul protegĭat pe amêndoĭ obrajiĭ și după aceia îl luă de mână, îl conduse în casă și apoĭ îĭ țise:

— Bine aĭ venit fiule în casa mea, care de acu încolo este a ta.

— Bine făceam de veneam de la început taică, rĕspunse Radu Anghel cu un ton de părere de rĕŭ și căință cât sĕ póte de bine imitat.

— Dar ce e? ce aĭ pățit? unde aĭ fost păn'aci? n'aĭ scăpat abia acușica din temniță? întrebă bĕtrânul îngrijat.

— Nu taică, rĕspunse Radu plin de obidă, și 'mĭ mușc mânele de ciudă, și 'mĭ vine să 'mĭ daŭ cu ceva în cap de necaz.

— Dar ce ți s'a maĭ întêmplat? de când aĭ scăpat? întrebă unchiașul cu interes credênd în sinceritatea mâhnireĭ elevuluĭ sĕŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— De doĭ anĭ și jumĕtate.

— De doĭ anĭ și jumetate? și ce te-aĭ făcut d'atunci? unde aĭ fost pân'acum?

— La Soare în Movileanca.

— La Soare strigă Sandu cutremurându-sĕ, el! și ce aĭ făcut acolo? ce a făcut din tine acel om pornit spre rele?

— Pân'acu nimic, slavă D-luĭ; dar a voit să mĕ facă hoț, tâlhar, făcător de rele, chiar ucigașiŭ.

— Și aĭ scăpat de ispită?

— Am scăpat pân'acu și am fugit de la el, și am venit aicĭ, dar nu sciŭ d'aci încolo ce o să sĕ aleagă de mine, că tâlharul mĕ urmărește și ca să pue mâna pe mine, îmĭ aruncă în spinare câte în lună și în sóre, mĕ învinovățește că l'am furat, l'am jefuit, maĭ sciŭ eŭ ce, numaĭ să încap în ghiara luĭ ca să mĕ piardă cu desăvêrșire. Ah! taică scapă-mĕ, adăogă vicleanul băiat căḑênd în genunche la piciórele luĭ Sandu și inundându'ĭ mânile cu nisce lacrămĭ prefăcute, dă-mĭ mână de ajutor, mântuesce-mĕ.

— Voiŭ face tot ce 'mĭ va sta prin putința, ca să te smulg din ghiara celuĭ rĕŭ, rèspunse moșneagul înduioșat, dar spune-mĭ ce să fac? ce ajutor ascepțĭ de la mine?

— Scapă-mĕ de Soare, ascunde-mĕ unde-va, și dacă s'o întêmpla să vie aicĭ, căcĭ mĕ urmărește cu strășnicie, și m'o învinovățĭ de ceva, să nu'l credĭ, căcĭ martor 'mĭ este D-ḑeŭ că nu sûnt eŭ cu nimic vinovat, și spune'ĭ că n'am venit p'aicĭ și nicĭ nu sciĭ de urma mea.

— Te-a vĕḑut cine-va intrând aicĭ? întrebă unchiașul după puțină gândire.

— Nimenĭ.

— Pe cine aĭ întrebat de casa mea?

— Pe unul din văcariĭ care aducea vitele de la pășune.

Muzeul Digital al Românilor-Românesc
revistatransilvania.ro/morr

— Dacă e așa să nu eșĭ nicăerĭ astă-séră, să beĭ și să mănâncĭ până s'o potoli satul, și pe urmă am să te duc în ostrov la vitele mele unde veĭ trăi fără supĕrare și fără teamă, slujit de argațiĭ meĭ care îmĭ sûnt credincioșĭ și care ți sĕ vor supune ca unuĭ stâpân păn'o trece primejdia.

Radu îĭ sărută mâna pe față și pe dos manifestând o bucurie nedescrisă, și după ce mâncă și sĕ veseli împreună cu bunul bĕtrân, pe la ₫ece ore din nópte eșĭ precedat de dênsul binișior din casă și din curte, sĕ coborîră până la baltă, sĕ așeḑară într'o barcă de pescar și plutiră pe apă maĭ bine de o oră. Ajungênd la uscat, sĕ apropiară de unul din bordeele ce eraŭ săpate în malul ostrovuluĭ. Sandu bătu în ușe și după ce desceptă pe ceĭ din bordeĭ, intră în întru și îndată ce sĕ făcù lumină, înfățișă pe Radu celor doĭ ciobanĭ ce dormeaŭ acolo pe nisce blănĭ de oĭ și le ₫ise:

— Iată viitorul vostru stăpân; să 'ĭ dațĭ ascultare ca și mie și să 'l iubițĭ ca și pe mine.

După ce rosti aste vorbe sĕ despărți de Radu ca d'o ființă mult iubită, și smulgêndu-sĕ din strânsura brațelor luĭ, sĕ suĭ iarăș în barcă și sĕ întórse înapoĭ acasă fără să 'l simță măcar apele că a lipsit.

Sandu avea doĭ feciorĭ, dar trăia singur la Prund, căcĭ nevasta 'ĭ murise și ceĭ doĭ feciorĭ sĕ însurase și trăiaŭ în alte sate la o laltă cu socriĭ lor. In curtea luĭ era numaĭ o babă și doĭ argațĭ, dar baba sĕ culca o dată cu găinile și argațiĭ îșĭ vedeaŭ de treburile lor, fără să le maĭ dea în gând să spioneze urmările stăpânuluĭ lor care, co e drept, priu viața luĭ liniscită și fără incidente, nu le dătuse prilej să 'ĭ facă curioșĭ. Nu vĕ vețĭ mira dar când vĕ voiŭ spune, că venirea și plecarea luĭ Radu nu fu băgată în sémă de nimenĭ din casă, maĭ cu sémă când vețĭ afla că masa o pusese în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

susĭ unchiașul și mâncase numaĭ merinde recĭ ce avea păstrate de cu vreme într'un dulăpior.

Peste câte-va ḑile, ca cum Radu Anghel ar fi fost proroc, Sandu sĕ pomeni în bătătură cu Soare însoțit de unul din alcșiĭ satuluĭ; dar nu acel Soare gras și plin de viéță, care maĭ te insulta cu nepăsarea și disprețul sĕŭ, ci umbra luĭ, și aceia slabă, jegărită și cătrănită ca cum ar fi dat de cine scie ce mare nĕcaz.

— Bine te-am găsit sănĕtos, ḑise el cu o voce perdută, căḑênd pe o laviță ca cum ar fi fost cu totul sdrobit.

— Bine aĭ venit sănĕtos, rĕspunse Sandu cu voioșie; dar bine ce vênt te-a abătut de aĭ dat și pe la noĭ și ce gândurĭ bune te-a îndemnat să'ți maĭ aducĭ aminte de mine?

— Ce fel nu sciĭ? nu 'ți-a spus Radu? esclamă Soare pironindu'și ochiĭ drept în albul ochilor fostuluĭ sĕŭ camarad de închisóre.

— Care Radu? întrebă Sandu jucând de minune, cu tótă curățenia inimeĭ séle, rolul omuluĭ mirat.

— Cum, care Radu? Radu care e la d-ta.

— La mine nu e nicĭ un Radu; nicĭ unul din argațiĭ meĭ nu sĕ numesce Radu.

— Nu e vorba de argațiĭ d-téle, ci de Radu Anghel, de băeatul nostru, de acel blestemat nemulțumitor căruïa am făcut atâta bine.

— A! bine ḑicĭ Radu Anghel; dar ce s'o fi făcut de când l'am perdut din vedere? pe unde 'ĭ o fi lucind ochiĭ acù?

— Ce fel, cu tot din'adinsul nu'ĭ sciĭ de urmă?

— Pe ce vreĭ sĕ mĕ jur?

— Și eŭ credém că e aicĭ, și venisem cu alesul satuluĭ ca să puiŭ mâna pe el?

— Dar pentru ce? ce a făcut? de ce s'a apucat?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— De bune lucruri s'a apucat, răspunse Soare oftând din adêncul inimei; era fără adăpost și 'i am dat o casă, era fără căpětâiŭ și 'i am dat mijlóce d'a se face om de ispravă; l'am strâns după drumuri, l'am hrănit, l'am înțolit, 'mi-a fost milă de el; și el ticălosul, drept răsplată pentru atâtea faceri de bine, m'a furat, m'a jefuit, 'mi a răpit tótă munculița mea din frageda copilărie și m'a lăsat acŭ la bětrânețe sărac lipit pământuluĭ.

— Escĭ sigur că el a făcut astă faptă? întrebă Sandu, uitându-se drept în ochiĭ fostuluĭ puşcăriaș.

— Mai e vorbă? dacă nu mĕ jefuia el, cine 'l bătea pe cap să fugă din casa mea?

— Cine scie? póte c'a avut cuvintele luĭ; răspunse unchiașul cu ton cam apăsat; cu tóte astea eŭ nu mĕ puiŭ nicĭ nu'l iaŭ pe sémă că nu am maĭ dat cu ochiĭ de el de când sciĭ. Poțĭ să întrebĭ tot satul și chiar pe d-luĭ să'l jurĭ, să mărturiséscă în frica luĭ D-zeŭ dacă a vĕdut vre un strein viind în casa mea de când ḑicĭ d-ta că 'țĭ-a fugit băiatu.

Alecu, care stătuse față la astă convorbire, mărturisi în frica luĭ D-ḑeŭ că n'a vĕdut și nicĭ a audit pe cine-va să fi vĕdut viind vre-un străin la Sandu. Soare însă nu să încredŭ în astă mărturisire, ci după ce 'șĭ luă ḑiua bună de la Sandu, umblă prin sat din casă în casă și din cârciumă în cârciumă, întrebă și pe bun și pe rĕŭ, și tocmaĭ după ce vĕḑŭ că n'a dobândit nicĭ o ispravă, îșĭ luă hamŭ și prascia și plecă p'aci încolo, luându-șĭ cu totul gându de la bănișoriĭ sĕĭ.

Radu Anghel stătŭ maĭ multe lunĭ în Ostrov, și ca să 'șĭ omóre timpul, luă de maĭ multe orĭ puşca din cuiu bordeiuluĭ și să apucă de vênătóre saŭ să aruncă în luntre și cu o plasă mică pentru pescuit, traversă de vr'o câte va orĭ balta și trecŭ Dunărea dincolo în satul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Babu al Bulgarieĭ, merse o dată chiar până la Turtucaia și dispuse de ceĭ doĭ ciobanĭ ca un stăpân, fără însă a abusa, asceptând să vie Sandu ca să-'l ia. Sandu însă întârdiă cam mult, în cât Radu începù să cam piardă răbdarea, dar în sfârșit sosi și unchiașul cam pe la Vinerea mare, și în loc d'a sĕ întórce înapoĭ, trecù cu Radu în Bulgaria, stătù o ḑi în satul Babu, a doŭa ḑi sĕ duse în Turtucaia și după ce bĕtrânul își săvârși óre-care treburĭ, sĕ puse într'o barcă turcéscă și trecură înapoĭ Dunărea în dreptul Oltenițeĭ.

Intrând în născândul orășel, care este situat la o distanță de vr'o doŭă chilometre departe de mal, merse cu Radu Anghel drept la zapciŭ și 'ĭ ḑise:

— Cocóne, uite am venit cu ăst băiăt care'mĭ e rudă despre rĕposata nevastă-mea ca să'ĭ facĭ un rĕvașiŭ că întră la mine pe procopsélă spre a'l învĕța munca câmpuluĭ! te rog să scriĭ că eŭ îĭ daŭ după ce o sta la mine treĭ anĭ de ḑile un plug, un car, doĭ boĭ de jug, o vacă cu lapte și patru oĭ.

După ce rosti aste cuvinte, puse pe masă un icusar ca rușfet pentru ipochimen, apoĭ își luă rĕvașiu și pleca p'aci în colo și pe drum îĭ spuse tótă șiritenia cu Soare și motivul, care l'a silit să facă acel rĕvașiŭ, spre a astupa gurile curioșilor.

Radu în casa luĭ Sandu trăi maĭ bine d'un an, fără sĕ maĭ vadă piciorul luĭ Soare prin sat, și sĕ purtă ast-fel de bine, în cât dobândi lauda tuturor și întări dragostea părintéscă a luĭ Sandu. El sĕ puse pe muncă cu tótă ardórea, și în curênd ajunse cel maĭ iscusit plugar și cel maĭ bun crescător de vite.

Sandu simțea în sufletul sĕŭ o mare bucurie c'a putut reuși să smulgă un suflet din ghiarele peireĭ și să redea societățiĭ o ființă folositóre în locul unuĭ hoțoman primejdios, și ca să'și ajungă la scop, îșĭ da tóte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

silințele să mulțăméscă pe Radu. Nu sĕ purtà cu el ca cu o slugă ci ca cu un fiŭ, și 'ĭ acordà cea maĭ deplină încredere, încât tot ce făcea el era bun făcut și tot ce tocmea el bun tocmit.

Radu Anghel pe lângă istețimea în ale muncĭĭ, voi să dovedéscă că póte fi isteț și într'ale mințeĭ și sĕ puse cu ardóre să învețe carte. P'atuncĭ nu eraŭ școlĭ prin sate, căcĭ fostul domn Bibescu desființase școlele sătescĭ înființate de Vodă Ghica; ce nu face omul însă cand vrea? găsi un dascăl în satul vecin, care scia maĭ multă carte ca ceĭ lalțĭ și în câte-va lunĭ cu stăruință și aplecare învĕță să citéscă pe orĭ ce carte și șă scrie destul de deslușit.

Intr'acel timp orisontul politic începù să sĕ întunece; veștĭ de resboiŭ să sĕ lățéscă în lume, scire că Rușiĭ aŭ concentrat oștĭ numeróse dincolo de Prut să sĕ împrăscie prin orașe și chiar sate și lumea să sĕ îngrijéscă și să sĕ gândéscă cam cu temere de siguranța avutuluĭ și persónelor lor.

Ceĭ maĭ espușĭ din toțĭ era locuitoriĭ limitrofĭ cu Dunărea, ca uniĭ ce eraŭ maĭ aprópe de Turcia, obicĭnuitul teatru al isbândelor rusescĭ; locuitoriĭ astor părțĭ începură să sĕ gâudéscă maĭ de cu vreme ca ceĭ lalțĭ la mântuirea lor, că deja începuse să auḑă că partea de dincolo sĕ împănase de oștire și chiar zărise pe icĭ pe colea câțĭ-va basĭ-buzucĭ sĕlbaticĭ, care nu ascepta de cât semnalul spre a sĕ năpusti dincoa și a'și însemna prin foc și pustiire urma destrugĕtóreĭ lor trecerĭ.

Intr'una din ḑile, cam pe la finitul luneĭ luĭ Martie din anul 1853 Sandu chemà la sine pe Radu și 'ĭ ḑise:

— Fĕtul meŭ, veștile sûnt din ce în ce maĭ îngrijitóre.

— Da tată, rĕspunse Radu, am citit la d-l arendașiŭ gazeta luĭ Carcalechĭ și m'am speriat de ce spunea într'ênsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ca să mai stăm multă vreme aicĭ în sat, urmă bătrânul, este cu neputință, căcĭ 'mĭ aduc aminte că eram flăcău când cu rĕsboiul trecut și încă nu 'mĭ-a perit din cap grozăviile și nelegiuirile bașĭ-buzucilor carĭ aŭ trecut dincoa. O să sĕ spargă satul și acum ca atunci, căcĭ Turcul nu alege cine e vinovat și cine e nevinovat, și vaĭ de maica aceluia ce nu sĕ va pregăti maĭ din vreme.

— Unde gândescĭ să te ducĭ? întrebă Radu cam îngrijat.

— La Voicu, băiatul meŭ cel mare.

— La Călugărenĭ? dar bine ce e de la Dunăre până acolo?

— Tot e o bucată bună și potĭ prinde de veste.

— Când o să plecĭ?

— Nădăjduesc că pe Lunĭ dacă 'mĭ-o ajuta D-ḑeŭ.

— Și pe mine mĕ lașĭ aicĭ ca să păzesc casa?

— Ferească D-ḑeŭ, te iaŭ cu mine, căcĭ și tu escĭ copilul meŭ, de și n'a vrut scrisa să 'mĭ fiĭ rupt din rărunchĭ.

— Dar avutul ce aĭ, ce sĕ face cu el? în a cuĭ sémă îl lașĭ?

— Ce voĭ putea iaŭ cu mine, ce n'oĭ putea las în grijea luĭ D-ḑeŭ.

— Dar vitele, maĭ cu sémă cele din Ostrov?

— Vitele le-am vêndut.

— Le-aĭ vêndut? esclamă Radu uimit.

— Da, și cu preț bunicel cum nicĭ nu mĕ gândeam.

— Și..... cuĭ le aĭ vêndut! întrebă Radu care nu putea să'șĭ vie în fire din neînțeleasa zăpăceală ce-ĭ causase astă scire ne-asceptată.

— Unuĭ pașe turc cu care m'am întâlnit erĭ în Olteniț̦a și am luat și arvuna.

— Numaĭ arvuna? esclamă Radu maĭ ușurat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da, numaĭ o sută de lire, și astă-ḑĭ mĕ duc să iaŭ încă cinci sute și să daŭ în primire și vitele. Ce ḑici, ḑece lire perechia de boĭ nu e așa că nu le-am dat chilipir?

— De..... ce să ḑic? de cât cu nimic....

— Ce e în mână nu e minciună; ceĭ-alțĭ n'aŭ vrut să vêndă, aŭ ținut la preț, dar o să veḑĭ c'are să sĕ căiască; îndată ce s'o îngroșa gluma, Turciĭ o să trécă în ostróve și o să le ia fără să dea nimic; tot așa a făcut și la 1828; chiar tati a luat vr'o doă sute de capete de bivolĭ.

— Te ducĭ singur să ieĭ baniĭ? întrebă Radu dupĕ óre-care stânjinélă.

— Ba nu, te iaŭ și pe tine; d'aceia te-am chema că tu o să facĭ socotéla ca sĕ nu mĕ înșele turcu.

— Când plecĭ?

— Chiar acu.

— Aide că și eŭ sûnt gata.

— Aide.

Peste două óre Sandu și Radu eraŭ în Ostrov înaintea bordeiuluĭ și sĕ ocupaŭ cu darea în primirea unor turcĭ îmbrăcațĭ în uniformă militară a maĭ multor zecimĭ de perechĭ de boĭ și bivolĭ, pe care turciĭ le îmbarcaŭ într'un fel de ceam larg și puțin adînc. După ce sĕ termină predarea, turcul cel maĭ fruntașiŭ scóse din sân o teșilă mare plină cu lire; pe atunci sĕ maĭ găseaŭ lire pe la turcĭ; numĕră în mâna luĭ Sandu cinci sute și ceva bucățĭ de aur noĭ noulețe, și după numĕrătóre îșĭ luă ḑiua bună, sĕ aruncă în ceam și plecă p'aci încolo îndreptându-sĕ spre gura bălțiĭ, care comunica cu Dunărea, fiind apa revĕrsată.

După ce primi baniĭ și 'ĭ băgă în sân, Sandu plăti simbria argaților de care nu maĭ avea nevoe, maĭ le dete și ceva pe d'asupra cu galantomie și le ură călă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

torie bună. Pe urmă sĕ puse împreună cu Radu în barcă și începu să vâslescă cu o putere neasceptată la vîrsta luĭ.

Radu sta la spatele sĕŭ, însă nu maĭ era acel Radu liniscit și potolit, ci o ființă cu totul schimbată: figura i sĕ posomorîse într'un mod sinistru, ochiĭ i sĕ injectase de un sânge mohorît și eșise afară din orbita lor maĭ cât pumnu; asemenea și buzele, și mânele și întréga sa ființă eraŭ sbuciumate de un tremur nervos. De maĭ multe orĭ măna 'ĭ intrase maĭ fără de voe în sîn, și ghiarele séle sĕ înfipsese adânc în carne și eșise pătate de sânge; de maĭ multe orĭ voĭ să să arunce în apă, ca să sĕ prăpădéscă orĭ să iasă la mal înnot, și de maĭ multe orĭ drépta sa sĕ încleștase de mânerul cuțituluĭ ce avea înfipt la brâŭ și chiar îl scosese din técă pe jumĕtate, și numaĭ o forță supra-umană îl făcuse să sĕ stăpânéscă și 'l oprise d'a nu'l scóte-de tot.

De când scia că bĕtrânul avea banĭ asuprăĭ, instinctele cele rele abia adormite se redeștĕptase în sufletul luĭ, precum mirosul de sânge face să sĕ redeștepte instinctele de fiare în pieptul dobitócelor sĕlbatice, și pofta iubirel de argint pusese în luptă pornirile séle cele rele cu sentimentul de iubire și recunoscință ce datora bunuluĭ bĕtrân. Sandu care sta cu spatele la el în mijlocul barceĭ și 'șĭ vedea de vâslit, nu putu să vadă scrisă pe figura sa acea luptă teribilă, luptă uriașă, luptă desperată între bine și rĕŭ și lăsă câmp liber feluritelor aplicărĭ să sĕ bată între ele în peptul fostuluĭ elev al luĭ Soare.

In fine după o jumĕtate de oră de combatere multă dar înverșunată, Radu tocmaĭ când era pe la mijlocul bălțiĭ deshise gura și dise:

— Taică, ce o să facĭ acu d-ta cu ăștĭ banĭ?

— Ce o să fac? rĕspunse bĕtrânul fără să între la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vr'o bănuială, o să'ĭ împart între copiĭ meĭ, că mie nu maĭ 'mĭ trebue banĭ; o să'ți dau și ție o parte, n'avea grije.

— De ce nu mĭ daĭ mie pe toțĭ, tăiculiță dragă? să mĕ fac și eŭ om după urma d-tale și sĕ te pomenesc în tótă viața mea?

— Despre mine eŭ ți-ĭ aș da, căcĭ ḑĕŭ îțĭ spuĭ drept, că te iubesc ca și pe eĭ și aș vrea să te veḑ om cu tot șiartul; dar 'mĭ-e teamă să nu tănjească ceĭ lalțĭ, că de și eĭ sunt copiĭ meĭ, și să intre între dênșiĭ și tine zîzanie și cârcotă de judecată. Lasă maĭ bine să le daŭ și lor câte o parte și d'oĭ fi sănĕtos îțĭ maĭ daŭ eŭ ție.

Radu Anghel nu maĭ ḑise nimic, dar figura sa sĕ întunecă și maĭ mult și tremurarea nervoasă sĕ îndoi. Sângele sĕ retrase din fața luĭ și sĕ grămădi în albul ochĭlor; obrajiĭ sĕĭ sĕ acoperi d'o palóre mortală, busele i sĕ învineți, dinții începu să'ĭ clănțănéscă și drépta sa sĕ încleștă de mânerul cuțitului pe care-'l trase iute din teacă și 'l ridică d'asupra capuluĭ.

După astă mișcare statù o clipă, o singură clipă în cumpĕnă, și după aceia sĕ repeḑi spre bĕtrân ca o panteră spre pradă, și cu mâna stângă îl apucă țeapăn de grumajĭ, iar cu cea drépță îĭ înfipse cuțitul drept în mijlocul cefeĭ cu așa putere în cât eși prin berigată.

Sandu scóse numaĭ un muget, un singur muget și căḑu fără de viață în mijlocul bărcii. Radu Anghel, veḑênd resultatul crimeĭ sale rĕmase în loc ca unu împietrit; un tremur spasmodic produs de frică și remușcare îĭ agită tóte nervele și 'ĭ ridică în cap pĕrul măciucă; o ultimă rază de bune sentimente îl făcu să'și musce mânile de căință, dar astea tóte durară numaĭ o secundă, și instinctul de conservare îl făcu să sĕ gândească la propria sa salvare, maĭ cu sémă că era ḑiuă și malul nu era așa de parte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

După ce trecù prima impresiune sĕ aproprie de cadavru, îĭ smulse baniĭ din sîn, vîrî punga bine în sînul sĕŭ, după aceia sĕ aruncă în apă, rĕsturnă luntrea cu cadavru cu tot și el schimbă direcțiunea, intră într'un stuf de rogoz, sĕ puse călare pe un cocioc, sĕ spălà de sânge pe haine și pe mânĭ și stătù acolo ascuns pănă sĕ înseră.

Cum sĕ înoptă bine sări iarăș în apă, eși la uscat la óre care depărtare din sat și începu să fugă prin negrul întunerec.

VIII.

DOĬ ANĬ DE UĬTARE.

Radu Anghel fugi din preajma Pruntuluĭ cum fugise în primiĭ anĭ aĭ creațiuneĭ Cain din preajma loculuĭ, unde ucisese pe fratele sĕŭ Abel. urmărit de aprópe de spectru hidos al remușcărĭĭ, biciuit fără de contenire în spate de sfârcurile flagelelor de șerpĭ ale furielor desperărĭĭ, prigonit fără de contenire de frica osândeĭ: cea maĭ cumplită, cea maĭ crudă, cea maĭ sdrobitóre dintre pedepse, și sĕ duse, sĕ duse bâjbâind prin întuncrec, rupându'și hainele printre bălărĭĭ, înțepându'șĭ piciórele în pădurĭ de ciulinĭ și pălămidă; sărind peste șanțurĭ, sărind peste gardurĭ, sărind peste morminte, traversând bălțĭ și rîurĭ. ogóre și rovine, locurĭ netede și scochinósc, și nu stătù pănă ce nu căḑù rupt de ostenélă, nimicit de frământările lăuntrice, doborît de grósnice sbuciumărĭ sufletescĭ în adâncul uneĭ pădurĭ seculare.

Acesta este preludiul pedepselor morale ce îndură, acela ce ridică arma asupra aprópeluĭ sĕŭ și curmă șirul ḑilelor, aceluĭ ce 'ĭ a făcut bine în loc de rĕŭ; de aci încolo móre și pacea sufletuluĭ sĕŭ și viața nu 'ĭ o alt de cât un șir de chinurĭ, ce nu sĕ póte descrĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Intr'acea pădure stătù Radu Anghel restul nopțiĭ până sĕ lumină de ḑiuă și tótă ḑiua ce urmă, nemâncat, nebĕut, tresărind la fie ce sgomot ce producea frunzele uscate aninate de crăcĭ și sărind în sus speriat la fie-ce sgomot de pașĭ făcut de un epure fricos ce 'șĭ căta hrana pe lângă rădĕcinile copacilor, și tremurând ca varga auḑind chiar o adiare de vênt. Grozăviile ocneĭ celeĭ maĭ profunde nu sĕ pot compara cu grozăviile primelor ore după comiterea crimeĭ. Făcătorul de rele neprins sufere maĭ marĭ chinurĭ de cât acela ce geme în fundul pămêntuluĭ încărcat de fiare grele.

Tocmaĭ după ce sĕ înserà putù să sĕ tîrască până la o lumină ce zări printre copaciĭ desfrunziță, și dând de o cârciumă situată în drumul mare cuteză să sĕ apropie de ea, și îmboldit de fóme și d'o sete teribilă, îndrăsnì să intre în întru măcar d'ar fi prins și încarcerat, și să céră cu o vocc perdută o bucată de pâne și o ulcea de apă. Noroc că hainele după el sĕ uscase de apă în cursul ḑileĭ și sĕ spălase de sânge.

Cârciumărésa care sĕ întêmplase să fie singură în prăvălie într'acele momente, maĭ întâiŭ îl luă drept un cerșitor și 'ĭ ḑise cu asprime să sĕ cărue p'aci încolo, dar după ce vĕḑù lucind pe tesghea un sfanț noŭ și curat, pe care Radu îl scóse dintr'o pungă nu tocmaĭ lihnită, pe care o vîrî la loc în brîŭ, îșĭ schimbă numaĭ de cât fața, luă un aer maĭ surîḑĕtor și într'o clipă îĭ aduse nu numaĭ pâne și apă, dar și o bucată de pastramă, câte-va oŭă ferte și o bărdacă plină cu vin.

Radu după ce mâncă și bĕu bine, îșĭ luă restu ce i sĕ cuvenea de la sfanț, pofti seara bună cârciumăreseĭ și plecă p'aci încolo, iuțind pașiĭ și părăsind drumul mare ca să nu fie urmărit și prins de ómeniĭ dreptățiĭ.

Imputernicit de mâncare și întărit de bărdaca cu vin, merse tótă nóptea prin bungetul de pădure și prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

luciul de câmpiĭ, și când să sĕ crape de ḑiuă intră într' altă pădure, căcĭ pe atuncĭ nu sĕ năpustise cu așa furie securea devastătóre și pădurile eraŭ maĭ dese, și cum sĕ vĕḑù în inima eĭ sĕ trânti la pămênt și dormi până ce sĕ sătură.

După ce sĕ sculă, mâncă restul codruluĭ de pâne ce 'ĭ dăduse cârciumărésa și pe care 'l furișase în sîn, bĕu cu pumniĭ apă dintr'o rovină ce găsise în pădure, și cum sĕ înseră, vĕḑênd că nu sĕ simțea nimic care să mirósă a urmărire, prinse maĭ mult curagiŭ și avu îndrăsnéla de a intra într'un sat și d'a cumpĕra de la un han situat în marginea satuluĭ ceva merinde. Cârciuma hanuluĭ era plină de muștériĭ atât țĕranĭ cât și drumeț̆ĭ; vĕḑênd atâta lume inima sĕ făcù în el cât un purece și era maĭ p'aci s'o rupă d'a fuga, dar sĕ linisci pe dată vĕḑênd că nimenĭ nu sĕ uită la el ci 'șĭ vedea de treabă fără să 'l bage de sémă, și prinse atâta curagiŭ cât să 'șĭ facă târguiala și să plece.

In nóptea aceia trecu pe lângă Bucurescĭ și 'l ocoli, necutezând să sĕ hasardeze în stradele séle de témă să nu dea de cineva care să'ĭ céră socotélă saŭ de furtul de la Movilónca orĭ de crima de la Prundu. Calea ce apucă fu tocmaĭ aceia ce maĭ trecuse cu treĭ anĭ maĭ nainte când venea spre Bucurescĭ adică când făcea parte dintr'acel convoiŭ barbar; cu deosebire numaĭ că atuncĭ era un copil fără minte și acum aprópe un bărbat în tóte mințile, atuncĭ era inocent și mergea legat în lanțurĭ, și acum cel maĭ criminal între criminalĭ și mergea liber; în fine atuncĭ sĕ întorcea de la Tîrgoviște viind despre Buciumenĭ spre Bucurescĭ, și acŭ mergea în mod invers despre Bucurescĭ spre Buciumenĭ îndreptându-sĕ spre Tîrgoviște.

Cu cât mergea și nu sĕ vedea de nimenĭ supĕrat cu atât curagiul îĭ revenea și temerea ce'ĭ turmenta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sufletul sĕ împuţina, în cât peste patru nopţĭ de orbocăire prin pădurĭ şi locurĭ nebătătorite şi patru zile de ascundere, prinse curagiŭ păn'a eşi la ivélă ziua namiezea mare şi d'a merge ca tot omul pe drumul cel mare, ocolind numaĭ satele, căcĭ n'avea nicĭ un bilet de drum şi p'acele vremurĭ nu sĕ putea mişca omul de icĭ pănă colo fără rĕvaşiŭ de drum la mână, dacă nu vrea să fie în premejdia d'a fi înhăţat de pasnicĭ şi dus înainte aleşilor ca să dovedească de unde vine? unde sĕ duce? şi ce soiŭ de român e?

Radu avŭ parte să călătorească într'o vreme de frămîntare şi turburare generală adică când rĕsboiul bătea la uşe şi fie cine sĕ gândea maĭ mult la sine de cât la alţiĭ. Într'acele vremurĭ când maĭ tóte satele despre Dunăre ameninţaŭ din zi în zi d'a sĕ sparge şi maĭ tótă lumea căuta un adăpost în inima munţilor, representanţiĭ autorităţilor comunale maĭ o slăbise cu cererea de rĕvaşe, dar cu tóte astea, povestea vorbeĭ, chelul sĕ gândesce numaĭ la chelia luĭ şi Radu Anghel numaĭ la faptele sale, în cât n'avu curagiŭ să sĕ încreadă prea mult în toleranţa aleşilor şi prin pază bună trecu primejdia rea.

Zăbovi el maĭ mult din causa astor ocolurĭ, mâncă el cam pe sponciŭ în cursul acesteĭ călĕtoriĭ, dar ajunse cu bine şi fără supĕrare la ţinta călĕtorieĭ sale şi intră în satul sĕŭ natal fără să paţă nimic. P'acolo adecă la Boţescĭ comună rurală care altă dată făcea parte din judeţul Muscel, iar' acum face parte din judeţul Dâmboviţa, nimenĭ nu scia cele ce păţise micul vagabond de când îşĭ luase câmpiĭ şi renunţase d'a maĭ păzi vitele satuluĭ; nimenĭ nu venise păn'acolo să le aducă veştĭ din Bucurescĭ, căcĭ pacîniciĭ locuitorĭ din satul Boţescĭ nu prea suferea de mania călĕtorielor, nimenĭ nu le spusese c'a fost închis la puşcărie ca vagabond orĭ argat la Soare saŭ băiat pe pricopseală la Sandu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

prin urmare nimenĭ nu putuse să afle în ce mod 'şĭ-a arĕtat el recunoscinţa cătră bine-făcătorĭĭ sĕĭ. Intră dar în satul sĕŭ natal maĭ cu puţină temere ca orĭ-unde, căcĭ atât Soare cât şi Sandu care cunosceaŭ întêmplările copilărieĭ sale, nu sciaŭ numele satuluĭ şi judeţuluĭ în care sĕ născuse, ast-fel că stăpînirea vrând să'l caute n'avea de unde să afle că el era acolo, maĭ cu seamă că, după cum scim, dosarul care conţinea depositia sa la sămeşie sĕ prăpădise de cătră tistul de dorobanţ, pentru care fapt păpasĕ şi puşcăria.

Cum intră în satul sĕŭ trase drept la casa sa părintească, şi avu bucuria de a găsi a casă scăpaţĭ de puşcărie şi chiar de supraveghierea poliţienească atât pe tată-sĕŭ cât şi pe nene s'o, care sĕ bucurară nu sĕ bucurară când îl vĕdură şi 'l recunoscură, dar care sĕ veseliră fórte mult aflând că băiatul a agonisit după unde a fost óre care părăluţe şi nu avea să trăiască pe socoteala lor şi să stea năpaste pe capul lor. El din primele zile pricepênd că tatăl sĕŭ şi fratele sĕŭ nu prea sĕ uita la el cu ochĭ buniĭ şi cam chiondorușĭ îşĭ luà tălpeşiţele la spinare şi sĕ duse la bordeiul mătuşiĭ sale sora măsiĭ, o vĕduvă bĕtrână, care sta în marginea satuluĭ care 'l îngrijise în fragediĭ aniĭ aĭ copilărieĭ şi sĕ arĕtase maĭ cu milă ca toţĭ, de şi era cea maĭ săracă. Buna bĕtrână de o cam-dată nu 'l cunoscu, dar după ce sĕ uită cât-va timp la chipul sĕŭ, care era plin şi grăsuliŭ şi la înfăţişarea sa arătătósă, şi maĭ cu sémă după ce 'ĭ auḑi numele, amintirea îĭ reveni şi scóse un ţipet de bucurie şi sări în braţele luĭ plângând de fericire, ca orĭ-ce mătuşe săracă, care vede pe nepoţelul care plecase lipit pămêntuluĭ că sĕ întórce gras şi înţolit.

Trec sub tăcere espansiunele inimeĭ bieteĭ bĕtrâne, primirea consătenilor, radicala transformare a opiniunelor lor de maĭ nainte în privinţa sa, schimbarea purtăriĭ lor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

care din ostilă sĕ făcù favorabilă, ba chiar prea favorabilă, cum sĕ întêmplă cu orĭ-cine care din calic sĕ îmbogățesce, și voiŭ spune numaĭ că Radu sĕ stabili în sat în casa bĕtrâneĭ, căria făcù sórta maĭ bună și 'șĭ dură o cârciumióră, și sĕ puse cu ardóre pe muncă, și sĕ purtă ast-fel în cât nu inspiră nimuruĭ cea maĭ mică bănuială.

Pe atunciĭ nu era niciĭ telegraf niciĭ serviciŭ postal regulat, niciĭ căĭ ferate, nici deligențe, niciĭ măcar șosele, astfel că comunicația între distanțe maĭ marĭ era fórte anevoiasă dacă nu imposibilă. P'acele vremurĭ omul sĕ spovedea și sĕ grijea când era nevoit să sĕ ducă din Bucurescĭ până la Tîrgoviste și îșĭ făcea testamentul când nevoia îl silea să călĕtoréscă până la Craiova orĭ Brăila; să nu vĕ prindă dar mirarea când vĕ voiŭ spune că Radu Anghel stătù în satul sĕŭ doĭ anĭ fără să sĕ întâlnească stând în țéra Românéscă și umblând icĭ colea după afacerĭ, niciĭ cu vre unul din foștiĭ sĕĭ complicĭ saŭ cu victimele orĭ rudele lor. Petrecea în sat nesupĕrat de nimenĭ, îșĭ vedea în tignă de afacerile sale care prosperaŭ din ḑi în ḑi și sĕ bucura de considerația consătenilor sĕĭ, care îl prenumĕra în rêndul fruntașilor celor maĭ detrébă și cu reputație maĭ bune. Par-că n'avea să'l ajungă niciĭ o dată pedépsa crimelor sale, par-că nelegiuirile sale nu sĕ scrisese în cartea aceluia, ce nu trece cu vederea niciĭ binele niciĭ rĕul, par'că ar fi fost scris ca el să petrécă restul vieței tihnit și nesupĕrat, să 'șĭ ducă viața în isichie și îndestulare și să móră pe căpătêiul sĕŭ plâns și regretat ca orĭ-ce om onest!..

Din norocire ochiul provedinței nu adórme niciĭ odată, dreptatea luĭ D-ḑeŭ este nestrămutată și inconruptibilă; ea zăbovesce dar nu trece cu vederea, îngădue asceptând pocăința, dar nu cruță cerbicia. Radu Anghel în sufletul sĕŭ era tot hoț, tot făcător de rele; el avea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

credință nestrămutată că procopséla sa o datora numaĭ crimeĭ, și el credea că numaĭ prin crimă putea să mórgă maĭ departe, și numaĭ frica d'a deschide racila faptelor trecute, și numaĭ temerea d'a espia în ocnă faptele sale de hoț și asasin, asupra săvêrșireĭ cărora nu încăpea cea maĭ mică îndoință, numaĭ gróza de pedépsă îl ținea pironit în satul sĕŭ și 'l oprea d'a sĕ abate din calea cea dréptă.

In curênd însă întêmplarea, saŭ maĭ bine destinul îl făcù să nu maĭ aibă de ce să sĕ témă și să piardă frâul, care 'l împiedica d'a bătători calea crimeĭ.

Intr'o ḍi a anuluĭ 1855 sĕ întorcea de la un sat despre Petroșița unde sĕ dusese ca să cumpere o butie de țuică pentru cârciuma sa. Eșind diutr'acel sat tocmaĭ când să sue un muscel spre a intra într'o limbă de pădure de fag, auḍi fără de veste că ese din pădure nisce plânsuriĭ și suspine năbușite; inima sa avea și o mică părticică vulnerabilă; pe la soróce și cam după voia întêmplăriĭ era milos și sĕ înduioșa de lucruriĭ, care le-ar fi scăpat din vedere alt om cu o inimă nepătată.

Cum auḍi aste plânsuriĭ opri calul, sĕ dete jos, și povĕțuit de suspine intră în pădure și găsi zăcênd la rădĕcina unuĭ copaciŭ o fată cam de vr'uă 14 anĭ îmbrăcată în nisce trențe, care 'ĭ acoperea goliciunea corpuluĭ tot cum acoperea corpul sĕŭ trențele ce purta când cu convoiul.

— Ce aĭ tu? de ce plângĭ? întrebă el apropindu-sĕ de copilă, care sta jos cu fața ascunsă în pólă.

Auḍind astă întrebare fata ridică capul în sus și lăsà să sĕ vaḍă înaintea ochilor luĭ Radu, care rĕmase încremenit în loc, o figură inundată în lacrămĭ cu nisce ochĭ roșițĭ de plâns, dar d'o frumusețe și o regularitate de trăsuri surprinḍĕtóre. Era brunetă, pĕrul capuluĭ sĕŭ era negru, sprâncenele negre, ochiĭ negri și profunḍĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

pelița ochește, dar obrajiĭ era un buchet de trandafirĭ rumenĭ și guriță o garófă îmbobocită.

— Pentru ce plângĭ? îșĭ repetă întrebarea Radu Anghel, după ce 'șĭ mai veni în fire după prima surpriță.

— Pentru că m'a gonit tușca din casă și nu sciŭ unde să mĕ duc, rĕspunse ea cu o voce adorabilă și o naivitate copilărescă.

— Dacă te-a gonit tușea de ce nu te ducĭ la mama?

— Mama a murit de doŭĕ sĕptĕmânĭ, rĕspunse biată fată pornindu-sĕ din noŭ pe plâns.

— Dar tata ce s'a făcut? întrebă Radu Anghel.

— Tata a murit de mult, de mult, rĕspunse fata urmând d'a plânge.

— Ți-o fi rĕmas încaĭ fraț, surorĭ saŭ rude ceva maĭ omenóse?

— Nu, n'am fraț, n'am surorĭ, n'am pe nimenĭ de cât pe tușca vara mami care m'a gonit.

— Fă fetițo, țise Radu după puțină gândire, dacă grăescĭ adevĕrul și dacă precum țicĭ tu escĭ pe acest pământ străină, sĕrmană, oropsită, gonită; dacă vreĭ să aĭ tată, mamă și tot ce 'țĭ trebue, aide cu mine și de aț̆ĭ încolo mĕ jur că n'are să 'țĭ maĭ lipsească nimic.

Fata auțind astă propunere îșĭ șterse iute ochiĭ cu ruptura de șiorț ce 'ĭ încingea mijlocul și numaĭ de cât țise merg și sĕ ridică repede în sus.

Radu Anghel o luă de mână, o duse pănă la cal care 'l ascepta în mijlocul potecel, o ridică în brațe ca pe o pană, o puse pe șea, sĕ așeț̆ă și el cu spatele spre fața eĭ, o învĕță cum să'l apuce cu brațele pe subțiorĭ și apoĭ plecă spre casă cu sufletul mulțămit, că a făcut o faptă bună.

Menagiul caseĭ sale era ținut de bĕtrâna mătușe; ea nu prea fŭ veselă de astă facere de bine, nicĭ nu sĕ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

uită cu ochĭ așa de bunĭ spre aceia ce avea să împartă, dacă nu să absórbă, tóte bunătățile nepotuluĭ sĕŭ; dar vĕdênd că el ținea mult la fată și că tatăl luĭ și frate sĕŭ încuviințase purtarea luĭ, fù nevoită să sĕ pórte cu ea bine și ca să n'o supere sĕ sili d'a căpĕta afecțiunea sa.

N'am pretenția d'a face un roman, adică d'a face anatomia unuĭ suflet omenesc, d'a reproduce sentimentele, d'a enumera vibrațiunele inimeĭ, d'a fi ecoul suferințelor saŭ bucurielor, durerilor saŭ fericirilor unor pasiunĭ nobile saŭ violențĭ; eroul nostru nu merită atâta atențiune, căcĭ inima sa nu era croită pentru asemenea sbuciumărĭ, care de multe orĭ înobilează chiar pe un criminal.

Ființă ordinară cu aplicărĭ ordinare, predispus numaĭ la rele și fórte rar la bine, el nu seměna de loc cu aceĭ eroĭ aĭ codrilor, care cu flinta într'o mână și cu buciumul într'altă mână îșĭ împărțea viața între amor și vitejie, între elegie și epopee și sbura din brațele iubiteĭ în cârca dușmanuluĭ țĕreĭ sale. In sufletul sĕŭ eraŭ încuibate numaĭ pornirĭ, patimĭ prosaice, pasiunĭ brutale. Acel ce omorîse numaĭ ca să ia banĭ, simți inima sa sburdând numaĭ ca să'șĭ satisfacă dorințĭ brutale.

El în curênd simțì pentru protegiata sa o pasiune nebună, o patimă violentă, o dorință neînfrênată, și cum șimți în peptul sĕŭ aste pornirĭ, nu sĕ maĭ gândi că obiectul aplicărilor sale era încă fraged, abia trecuse de 14 anĭ, că sentimentele sale pentru el eraŭ încă necunoscute; nu'l opri nicĭ un scrupul de carĭ orĭ și cine ar fi ținut seamă, adică că copila ne esperimentată și încrezătóre îșĭ confiase viața și onórea în mâinele sale, și a abusa de asemenea órbă încredere ar fi cea din urmă din lașităților; ci într'o zi profită de absența bĕtrâneĭ, care sĕ dusese p'acasă la cumnatu sĕŭ ca sa vadă ce maĭ face și din bine făcător sĕ schimbă în călăŭ, din providință în tiran, și făcù din biată fată o amantă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Fata plânse cât-va mai mult de spaimă de cât de vr'un sentiment de gróză inspirată de asemenea purtare, a căreĭ gravitate încă n'o înțelegea, dar în curênd sĕ deprinse cu astă nouă situațiune, primi cu resemnare rolul de amantă, dar sĕ stinse pentru tot d'auna în inima sa născênda, iubirea ce aprinsese fără să prindă de veste recunoscința, și în locu'ĭ începù să sĕ atîțe în adêncul rărunchilor sĕĭ o ură surdă dar implacabilă.

Radu Anghel nu era capabil să distingă asemenea transformare, care eșea la iveală în forma uneĭ nuanțe mai imperceptibilă; inteligența sa de și vicleană, era prea grósă ca să pricépă finețea unuĭ spirit femeesc, fie de țĕrancă saŭ de copilă de patru-spre-dece anĭ, și sĕ puse cu o ardóre febrilă să acopere idolul cultuluĭ sĕŭ cu fel de fel de haine, cu fel de fel de podóbe, cu fel de fel de scumpeturĭ, credênd că cu asemenea sacrificiĭ va dobêndi deplinele grațiĭ ale iubiteĭ sale și va fi mai mult iubit. Asemenea esemplu îĭ dăduse arendașul moșieĭ, un grec pripășit de curênd și îmbogățit în satul sĕŭ. Acel grec furase fata unuĭ moșnean fără voia eĭ și sĕ silea ca prin lux și daruri scumpe s'o facă să uite purtarea sa și s'o atașede de dênsul. Fiind că sĕ întêmplase să semene posiția sa cu a greculuĭ, Radu Anghel sĕ puse a sĕ lua la întrecere cu grecu, dar în curênd simți că venitul celor 500 de lire furate de la Sandu, de și sĕ îndoise prin speculă, nu putea să sĕ măsóre cu punga greculuĭ. Atuncĭ îșĭ aduse el aminte de baniĭ luĭ Soare ascunșĭ în scorbora unuĭ copaciŭ din pădurea Pașĕriĭ și sĕ hotărî să 'ĭ aducă ca să prăpădéscă pe cațaon.

Plecă d'a casă plin de curagiŭ și bărbăție, căcĭ trecuse atâția anĭ de la săvêrșirea faptelor; cu cât însă sĕ apropia de teatru unde le săvêrșise, cu atât curagiul sĕŭ sĕ domolea și să redescepta în memoria sa amintirea trecutuluĭ. A fost chiar momente în care a făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

câți-va pași spre a se întórce înapoi, însă via dorință d'a întrece pe grec învinse sfiiala, și temerea fù silită să 'și plece capul.

Pe când încă sta în cumpănă, îi veni o idee, adecă să se împace măcar cu Soare care era mai aprópe de locul unde erau banii ascunși și să 'i ofere o parte din bani. Astă părare 'i se păru bună și realisabilă, căci cunoscea bine caracterul lacom al fostului séu stăpân și spiritul séu cel practic, care prefera o vrabie în mână de cât dece pe gard, și în loc d'a se îndrepta spre Pădurea Pașerii, apucă calea Bucurescilor unde cunoscea un hangiu amic și cumătru cu Soare, care o dată îi dăduse óre-care dovedi de iubire și putea pune temeiu în el, că 'i va servi drept împăciuitor.

Cum ajunse în capitală apucă spre Obor unde sta cumătru, dar până să ajungă acolo, pe când încă era pe șoseaoa ce unesce capul podului Mogoșóei cu acela al podului Târgului d'afară, simți d'o dată fără de veste că o mână îi apasă umĕrul și 'l sgudue cam puternic.

Astă atingere și astă sguduitură îl făcù să tresară și să 'i înghiețe sângele în vine.

— Aiti! m'am topit, aŭ pus mâna pe mine, murmură el în adêncul inimei sale; ce o fi să fie, adaose făcêndu'și curagiu și întórse capul ca să privéscă pericolul în față.

Presimțirea sa nu 'l înșelase; acel ce 'l ținea strêns de umĕr era Barbu, fiul cel mare al lui Sandu, va să dică căduse într'un pericol mai mare de cât să ascepta, însă ceia ce 'l surprindea era aerul cel surîdĕtor și binevoitor ce era zugrăvit pe fisionomia fiului victimei sale.

— Vedi că te-am cunoscut? dise Barbu cu ton voios, de și nu te-am vĕdut d'atâția mari de ani, tocmai de când erai o potcă? dar ce ai de escî așa turburat? ce numai mĕ cunoscî? numai ții minte pe Barbu fecioru lui moș Sandu de la Prundu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ba te cunosc, murmură Radu cu o voce perdută.

— Sciĭ ce mare te aĭ făcut! dar nu te-aĭ schimbat de loc; numaĭ mustățile ți s'aŭ făcut maĭ marĭ; maĭ întâiŭ eram la îndoială și p'aci p'aci să te las să trecĭ, căcĭ de! noĭ te credeam omorît de Turcĭ împreună cu tata; dar după ce maĭ mĕ uitaiŭ o dată, ḑiseiŭ: așĭ, nu sĕ póte să mĕ înșel; e Radu fratele nostru de cruce, și am îndrăsnit să'ți daŭ cunoscință.

Auḑind cuvêntul mort, omorît de Turcĭ o dată cu tatăl sĕŭ, Radu maĭ prinse puțină inimă și începù să spere în posibilitatea uneĭ mântuirĭ; de acceia îșĭ luă mĕsură la vorbă ca să nu sĕ compromită și lăsă pe Barbu să vorbească spre a dobêndi óre-carĭ lămuririĭ. Barbu care era din fire cam vorbăreț, nu 'l lăsà să asceptc mult și prin întrebările sale îĭ spuse tot ce vrea el să aḑie.

— Va să ḑică pe tine nu te-aŭ omorît turciĭ în nóptea când călcară ostrovul după ce acel afurisit de pașe vĕ băgase în cursă pe tata și pe tine și vĕ adusese acolo cu plăsmuită cumpĕrare de vite? d'aia nu 'țĭ-am găsit ție trupul împreună cu al tati și al argaților! sĕ vede că te-aŭ luat rob.

— Da frate, murmură Radu oftând cu o intonație fórte bine imitată.

— Trebue să fi pățit multe în țéra Turcească!

— Grozăviĭ neînchipuite.

— Dacă mĕ iubescĭ aide colea în hănișoru ăsta și spune-mi-le din fir până în ață.

Lesne îĭ fù luĭ Radu să prindă bucuros și să tórne o minciună cât Colțea de mare, daca era vorba pe minciună, căcĭ îl tăia capu la drăciĭ și la d'alde astea să pricepea lucru mare. Bietu Barbu primi moneda cea calpă a pretinselor persecuțiunĭ din Turcia ca monedă de valóre, plânse cu lacrĕmĭ sincere de închipuitele ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

norocirĭ ale asasinuluĭ tatăluĭ sĕŭ, și după doŭĕ óre de poveste sĕ despărți strîngînd cu afecțiune mâna ce împlântase cuțitul în grumazul părinteluĭ sĕŭ și'ĭ ḑise cu voce duiósă:

— Frate, vitele ce 'ți-a făgăduit tata sûnt grase și sănĕtóse, vaca a fătat de atuncĭ treĭ viței, care s'aŭ făcut boĭ marĭ și oile s'aŭ întreit; vino să le ĭeĭ saŭ dacă nu poțĭ spune-mĭ unde să ți le trimit în ființă orĭ făcute baniĭ.

Radu îĭ mulțumi de generositate, îĭ făgădui că va da o dată p'acolo ca sĕ verse o lacrimă pe mormêntul bunuluĭ bĕtrân, și după ce sĕ despărți de el, strigă radios de bucurie:

— Am scăpat de unul, de cel alt scap maĭ lesne.

Pentru ca să înțelegeți iubiți lectoĭ, enigma vorelor luĭ Barbu care scóse din inima luĭ Radu cel maĭ mare cuiŭ, permiteți-mĭ a vĕ spune în puține cuvinte ceia ce s'a petrecut în ostrovul Grecilor după fuga asasinuluĭ:

Din norocirea luĭ în nóptea aceleĭ ḑile sĕ petrecŭ într'acel ostrov un eveniment care'l scăpă de orĭ-ce urmărire și de bănuiala că el a ucis pe bine-făcĕtorul sĕŭ. Într'acea nópte trecŭ dincoa maĭ multe cete de başibuzucĭ, care luară cu sila tóie vitele câte găsiră prin ostróve și le trecură dincolo, iar pe argați îĭ omorîră saŭ îĭ robiră. A doŭa zi aflându-sĕ astă veste, tot satul sĕ sparse, locuitoriĭ sĕ împrăsciară care încotro puturĕ și nimenĭ nu sĕ maĭ gândi la Sandu și la copilul luĭ de suflet.

Când nisce pescarĭ găsiră cadavrul luĭ Sandu, găsiră de o dată și cadavrele argaților și atribuiră mórtea luĭ tot başĭbuzucilor turcescĭ.

După ce norocul îl scăpă d'așa mare terópă și aruncă în spinarea altora vina faptelor sale, nu'l lasă pĕcatelor ca să urmeze măcar calea ce apucase și bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tătorise în decursul celor ḑece anĭ ce sĕ scurseseră de la mórtea luĭ Sandu, înfrînat cu ultimul rest de fricĕ, adecă de rĕsbunarea luĭ Soare, cí vrù să ridice tóte zăgazurile, să sfărîme tóte barierele și să'l lase liber ca să urmeze fără de teamă povîrnișiul înclinărilor sale.

Ultima barieră fù ridicată chiar în gura oborului; când să intre într'acest tîrg țĕrănesc, audĭ că ese fără veste o voce din mulțime care 'l chiamă pe nume. Cu tot aplombu ce dobêndise de la întâlnirea cu Barbu, tot nu sĕ putu stăpâni d'ă tresări și d'a sĕ uita în juru-ĭ cu fricĕ. Când era încă în cumpĕnă între gândul d'a fugì séŭ d'a înfrunta pericolul cu îndrăsneală, un țĕran eșĭ dinamestecul de ómenĭ și până să prindă Radu de veste îl și cuprinse în brațe și chiar începù să'l sărute.

— Slavă D-luĭ că maĭ trăiĭ să te vĕḑ, băiatu moșuluĭ! dise necunoscutul sărutându-l și strîngêndu-l în brațe cu foc.

— Nu te cunosc cine escĭ, murmură Radu cu un aer cât sĕ póte de contrariat, silindu-sĕ să scape de aste îmbrățișerĭ intempestive.

— Nu mĕ cunoscĭ? esclamă țĕranul surprins: aidă de! nu sĕ póte; eŭ nu m'am schimbat de loc, pe când tu dintr'un plod de 18 anĭ te-aĭ făcut goșgogea om, și tot te-am cunoscut. Nu e vorba, trăsurile, aerul, noima chipuluĭ e tot aceiașĭ, dar mustățile ca vrabia care 'ți împodobesce acu buzele lipsea; dar nu face nimic par-că escĭ la Trestianu când îțĭ pusese o pereche de mustățĭ maĭ mare mândrețea.

— St! creștine că te-aude lumea și dăm de potcă, murmură Radu puindu-ĭ mâna la gură; dacă aĭ să'mĭ spuĭ ceva aide colea în cârciumă că póte vom găsi un colțișor să vorbim în isichie.

Străinu prinse bucuros și numaĭ decât întră în cârciumă după fostu argat al luĭ Soare și sĕ așeḑă la o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

masă din camera din fund unde se întêmplase să nu fie nimeni.

— Ei acu mĕ cunoscĭ? întrebà străinul după ce bĕu pe nerăsuflate o ulcea de vin din cinstea luĭ Radu.

— Te cunosc, 'mĭ-am adus aminte, rĕspunse acesta; escĭ Bucur din Plopĭ tovarășiŭ cu Soare, fostul meŭ stăpân.

— Ce maĭ om! D-ḑeŭ să'l erte; murmurà Bucur oftând maĭ mult din gură de cât din inimă.

— Dar ce a murit! esclamà Radu tresărind.

— Eĭ ei! D-ta să trăescĭ; dar ce nu sciĭ?

— Nu.

— Dar unde tătariĭ aĭ fost pân'acum?

— Tocmaĭ peste Olt.

— D'aia nu am putut să dăm peste tine cât am umblat și te-am căutat!

— Dar ce vreți cu mine? întrebà Radu din noŭ contrariat.

— Vream să te numim căpitanul nostru după ce căḑù Soare în capcană.

— Ia spune-mĭ așa să trăescĭ șiritenia morțiĭ luĭ Soare.

— Săracu! multe a maĭ pățit, dar tot el 'și-a făcut de cap; singur e vinovat. Sciĭ că sĕ plângea de tine în gura mare că l'aĭ furat, l'aĭ calicit, l'aĭ lăsat sărac pe drumurĭ.

— Minciunĭ mârșiave ca să acopere adevĕrata pricină care m'a făcut să fug de el.

— Ce gândescĭ că noĭ am creḑut? nu 'l sciam noĭ cine e, calicu draculuĭ? nu sciam noĭ că 'șĭ mănâncă de sub unghie și gonesce slugile cu ponóse ca să scape d'a le da simbrie?

— M'o fi pîrît la stăpânire?

— Ce staĭ de vorbescĭ? D'apoĭ îĭ da luĭ mâna să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

spue stăpânirei c'a avut bani, el care era deochiat și a stat doi ani în pușcărie sub învinovățirea de hoț? cum ar fi căscat gura, zapciu l'ar fi întrebat de unde are atâția bani și l'ar fi pus tocmai pe el la timurluc.

— Ei! pe urmă ce a mai făcut? întrebà Radu din ce în ce mai cu voe bună.

— Ca să 'și scóță din capete s'a pus nene pe o hoție și o tâlhărie strajnică; întra ḑiua nămiezea mare în sat, călca casele cele mai bine păzite, eșea înaintea drumeților în drumul mare, și fura, fura de svênta pământul mai mult singur de cât întovărășit de noi. Astă lăcomie îi răpuse capul; într'o nópte eși în drum singur singurel înaintea unui călètor și 'i înfipse cuțitul în beregată; pe când fucă să bătea bietul om, la care nu găsi mai mult de trei sfanți, îl sosi din urmă potera care 'l urmărea de aprópe și 'l dete pe mâna procurorului care 'l tîrî pe dinaintea judecătorilor, tribunalelor, curților, înalteĭ curți și D-ḑeŭ mai scie pe unde, până 'l aruncară în ocnă unde peri săracul coptorit de bólă și ostenélă după cinci ani de osândă, tocmai când nădăjduia să fie ertat de vodă.

— De mult a murit?

— De doi ani.

— Dar nevasta ce i s'a făcut?

— Trăesce ca vaĭ de creștini în Movileanca săracă lipită pământului.

— Păcat de biată muere că era bună ca mielul lui D-ḑeŭ!

— Ce folos că acum trage amarnic targa pe uscat?

— O să mĕ duc s'o vĕḑ și s'o ajut cu ce m'oĭ înlesni.

— Ți-ai face mai mare pomana.

— Te las sănĕtos.

— Umblă sănĕtos, dar ia ascultă cum rĕmâne cu vorba nóstră?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Care?

— Vreĭ să ne fiĭ căpitan?

— Căpitan! esclamă Radu tresărind, póte, om maĭ vorbi, adaose după puțină gândire și apoĭ plecă murmurând: Am scăpat cu desăvêrșire.

In séra ḑileĭ următóre vĕduva luĭ Soare primi din mâna unuĭ necunoscut o pungă în care găsi o sută de galbenĭ, o stare întrégă p'acelc vremurĭ pentru una ca ea, și peste alte doŭĕ ḑile Radu Anghel reintră în satul sĕŭ în dèsagĭ cu comóra din pădurea Pasĕrilĭ pe care o găsise ne atinsă în scorbora copaciuluĭ unde o pusese.

IX.

UMBRA EȘITĂ DIN MORMÊNT.

Radu Anghel aflând că a scăpat cu desăvirșire de orĭ-ce grije și temere, că atât Soare cât și moș Sandu aŭ intrat în mormênt fără să marturisească cuĭ-va că el 'ĭ-a jefuit saŭ ucis, fu cuprins de o bucurie nebună că a scăpat de orĭ-ce grije și supĕrare, și după ce sfîrși cu târguitul și alte afacerĭ care 'l adusese în capitală, sĕ grăbi d'a sĕ întórce înapoĭ a casă și cum ajunse acolo, sĕ cunună cu iubita luĭ și sĕ puse cu ardóre pe gospodărie fără să sĕ maĭ gândească la trecutul sĕŭ și la speranțe ce dăduse luĭ Bucur d'a consimțí să sĕ apuce o dată de tâlhărie și să devie căpitan de hoțĭ de drumul mare, căcĭ treburile 'ĭ mergea binișor, cârciuma sa avea muștcrĭ mulțĭ și diferitele întreprinderĭ de negoț ce maĭ învêrtea, îĭ maĭ aducea banĭ îndestul de multicelĭ la chimir.

El era hotărît să sĕ facă în mod definitiv om de ispravă și să urmeḑe într'un mod statornic calea cea bună a muncĭĭ cinstite, ast-fel cum îl povățuise bĕtrânul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Sandu, dar doĭ dușmanĭ neîmpăcațĭ îĭ stătù în cale și îl făcù să apuce pe căĭ lăturașe. Ilinca fata cea găsită din care el făcuse amantă și maĭ pe urmă nevasta sa de și îl dăruise cu doĭ copiĭ, cu un băiat și o fetiță și de și sĕ apucase de gospodăria caseĭ ca orĭ-ce femeie cu rostul eĭ, totușĭ nu încetă d'a avea înclinărĭ fórte pronunțate pentru lux, frivolităților scumpe și cheltuelĭ costisătóre, cu care Radu o deprinsese în timpul de un an cât îĭ fusese amantă, și îl amenința fórte adesea cu fuga și despărțenia ca să sĕ mărite cu un grec fórte bogat care de multă vreme îĭ bătea capul ca să lase pe cârciumar și să sĕ dea în dragoste cu dênsul.

Radu sĕ duse într'o ḑi la tatăl sĕŭ, care sĕ astêmpărase cu desăvîrșire de un cârd de vreme și părăsise cu tot dinadinsul drumul mare ca să 'și petrécă bĕtrânețele în odihnă, și îĭ ceru svat și povață ca să alégă la un fel cu nevastă sa și să scie o dată ce trebue să facă cu ea spre a o face cu minte, căcĭ ca să 'ĭ maĭ realiseze pe dintregul tóte voințele eĭ îĭ era peste putință, ne fiind câștigul atât de mare ca să acopere cheltuelele pretinse de ea și să maĭ rĕmâe și pentru mărirea capitaluluĭ, la care trebuia să sĕ gândească serios căcĭ avea copiĭ.

Tatăl sĕŭ bĕtrânul Anghel auḑind jeluirile fiuluĭ sĕŭ, stătù câte-va minute pe gândurĭ, pe urmă ḑise:

— De! fătul meŭ; dacă muereĭ 'ĭ a întrat în cap asemenea gărgăunĭ, cu anevoe maĭ poțĭ să 'ĭ scoțĭ. Nu rĕmâne dar de cât doŭĕ căĭ de urmat, și a nume; dacă te lasă inima laso și ia-ți altă maĭ de potriva ta, căcĭ slavă D-luĭ în țéră nóstră încă sĕ maĭ găsesc femeĭ frumóse și mintóse; dacă nu o iubescĭ peste mĕsură în cât nu poțĭ trăĭ fără de ea.

— O iubesc maĭ mult ca viața mea, maĭ presus ca ochiĭ din cap, în cât nu pot trăĭ fără de ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dacă e așea ține-o cum ai deprins'o, silesce-te să 'ĭ facĭ voile și să te ieĭ la întrecere la cheltuelĭ cu grecul, că de unde nu o pierdĭ.

— Dar de unde banĭ taică? credĭ D-ta că cârciuma mea aduce atâta venit.

— Eĭ! omul face banĭ când vrea.

— Cum să 'ĭ fac alt-fel și maĭ multĭ de cât cum îĭ fac?

— Eĭ! cam? cum 'ĭ aĭ făcut și pe ceĭ cu care aĭ venit din lunga ta călĕtorie; unuĭ om deștept ca tine nu i sĕ spune multe.

— Să pup iar pușcăria tată?

— Omul deștept nu pupă pușcăria așa de lesne.

— Tu escĭ destul de deștept și aĭ pupat'o de câte-va orĭ.

— Tu fă-te maĭ iscusit ca mine că-țĭ stă în mână ca unuia ce escĭ și maĭ tînăr și maĭ deștept. Dacă nu vreĭ fă cum sciĭ că mie prin putință nu 'mĭ stă ca să-țĭ fiŭ de vre-un ajutor.

Radu plecà de la tatăl sĕŭ pe gândurĭ și cu un cuĭŭ roșit în inimă, dar încă nu sĕ hotărî d'a urma povața ce 'ĭ dăduse el, ci rĕmase în cumpĕnă ca să sĕ maĭ gândéscă. A doŭa piedecă fu maĭ puternică ca să 'l îmbrăncească pe calea cea cotită a nelegiuirilor.

Intr'o séră de Sâmbătă spre Dumineca, pe când sta în cârciumă la tejghea și 'șĭ făcea socoteala de ceia ce vênduse și dăduse pe datorie în cursul sĕptĕmânel trecute, sĕ pomenì că 'l intră în prăvălie un om sdrențeros, slab, uscat, cu părul aprópe alb cu barba mare și neîngrijită încărunțită, cu ochiĭ duși în fundul capuluĭ, cu figura neagră gălbejită, aprópe cocoșiat, și abia târându-și piciórele gemênd într'-una și tremurând din tot corpul, care cum sĕ vĕdu în pragul ușiĭ îșĭ scóse din cap căciula sa cea jerpelită, și întinḑênd'o spre Radu îĭ ḑise cu o voce slabă și plângĕtóre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Miluesce-mĕ om al luĭ D-ḑeŭ, da-mĭ o părăluță saŭ un codru de pâne dacă escĭ creștin, și ajută pe un nenorocit să nu móră de fóme.

— Cară-te d'aci, strigă cu restire Radu fără a 'și ridica ochiĭ după catastișe.

— Fă-ți pomană măĭ creștine, îndură-te de un nenorocit și nu mĕ goni cu suduială de la casa ta, că póte ți s'o ție și ție în sémă o dată astă facere de bine, că de treĭ ḑile n'am mâncat.

— Na un gologan și du-te cu D ḑeŭ, rĕspunse fostul bandit întinḑênd spre cerșitor un gologan de doŭĕ parale.

— Bodaproste, D-ḑeŭ să 'ți dea sănĕtate și norocire, rĕspunse cerșitorul făcênd câți-va pașĭ în întru cârciumeĭ spre a sĕ apropia de tarabă, dar când ajunse lîngă cismigea, rĕmase în loc încremenit cu ochiĭ țintă spre Radu Anghel, își frecă ochiĭ apoĭ de doŭĕ treĭ orĭ și apoĭ strigă: Ce vĕd? să fie cu putință? nu mĕ amăgesc ochiĭ? nu sûnt jucăria vre-unuĭ vis? tu Radu Anghele? tu escĭ? nu mĕ înșel?

— Eŭ sûnt, dar ce vreĭ cu mine? de unde mĕ cunoscĭ? rĕspunse cu restire dar înfiorându-sĕ de frică și uitându-sĕ în tóte părțile ca să sĕ încredințese aŭ nu era încunjurat de poteră.

— Cine sûnt? ce vreaŭ? de unde te cunosc? tu 'mĭ facĭ aceste întrebărĭ? tu copilul meŭ? tu băiatul meŭ? sĕ vede că nu maĭ cunoscĭ, pe tatăl teŭ de suflet? pe dascălul și povățuitorul teŭ? pe Soare care te-a scos în lume și te a făcut om?

— Soare? cine e acel Soare? ce noimă are acel nume? ce 'mĭ vorbescĭ mie în pilde și în adêncĭ alcătuirĭ?

— Ce te facĭ că nu mĕ cunoscĭ băete? esclamă cerșitorul cu o voce, care nu maĭ era nicĭ mielósă nicĭ rugătóre, ci tanțose și poruncitóre, orĭ vreĭ să întorc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cojocul pe fóia cealaltă? Ia fă bunătate de 'ți mai adu aminte și pórtă-te mai cum să cade cu prietenii ceĭ vechĭ, că de unde nu mĕ duc drept la alesiĭ satuluĭ și te daŭ de gît.

— Du-te, pleacă, ce staĭ pe loc? dacă aĭ ceva socotelĭ de împărțit cu mine, du-te de le cere de la stăpânire și lasă-mĕ în pace, rĕspunse cu acelașĭ ton răstit Radu Anghel apropiindu-sĕ cu un aer fórte amenințător de cerșitor.

— Ho! prietine, n'o lua așa de repede că eŭ nu sûnt Sandu ca să mĕ pălescĭ pe la spate, ci am ciomag sdravĕn și mână țépănă, replică unchiașul ridicând într' un mod amenințător d'asupra capuluĭ sĕŭ bastonul cu care 'și sprijinise până atuncĭ piciórele sale care nu maĭ tremuraŭ, ci eraŭ îndestul de solid înțepenite în pământ. Dă-mĭ baniĭ tâlharule că te daŭ pe mâna stăpânireĭ.

— Care banĭ măĭ creștine, esclamă Radu cu mult maĭ potolit.

— Baniĭ care 'mĭ aĭ furat din casa mea de la Movileanca, rĕspunse cersitorul făcênd un pas înainte spre fostul sĕŭ argat, ținând mereŭ ciomagul ridicat d'asupra capuluĭ sĕŭ gata să pălească pe cârciumar.

— Ia ascultă-mĕ măĭ Soare, dacă în adevĕr tu escĭ, ce mi te rătoescĭ și mi te facĭ așa de grozav în casa mea? dise Radu puind tișgheaua între el și fostul sĕŭ stăpân. Ce credĭ că mie 'mĭ este frică de tine? adăogă scoțînd din cișmigea o pereche de pistóle și îndreptându-le spre cerșitor; aida de! nu e Radu Anghel din ceĭ ce să înfricoșézĕ așa de lesne. Dacă 'ți place dute la alesiĭ satuluĭ, părasce-mĕ, învinovățesce-mĕ, spune că aĭ avut banĭ, tu care aĭ fost de maĭ multe orĭ închis pentru furțisagurĭ, și pe urmă aĭ scornit vorba că aĭ murit ca să scapĭ de altă osîndă, spune că te am furat eŭ, eŭ care de patru anĭ aprópe îmĭ câștig pânea într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

chip cinstit și nu daŭ nimuruĭ prilej de vr'o bănuială; mergĭ de spune orĭ-ce veĭ vrea și pe urmă veĭ vedea pe cine o să creadă, și pe cine o să închidă? pe mine orĭ pe tine.

— Eĭ! vĕd bine că tot al draculuĭ escĭ tu, tot șmecher și pișicher, rĕspunse Soare, căcĭ în adevĕr el era, lăsând bățul în jos și punindu-l după ușe. Cu tine nu e de glumit, escĭ maĭ tare și pace; adu mâna ca să ne împăcăm, și în loc d'a te cere să te facĭ iarășĭ sluga mea, iată că eŭ singur mĕ daŭ rob ție, te cunosc de stăpân și te rog, și te juruiesc să te facĭ căpitanu meŭ și al tovarășilor meĭ, și să te puĭ în fruntea nóstră cât de curênd, că suntem mulțĭ și harnicĭ, ca să ne ducĭ la biruință și la bogație, căcĭ ne a secat rĕŭ de tot pungile.

— Ce tot îmĭ vorbescĭ de voinicie, de tovărășie și de căpitănie; eŭ m'am făcut om de treabă; m'am apucat de negoț, îmĭ merg treburile bine și câștig îndestul ca să trăesc fără de nicĭ o grije.

— Eĭ! când e maĭ mult nu strică; nu sci că cine umblă cu crucea ca crucea să usucă. Aĭ nevastă tênără căria îĭ trebue țóle mândre ca să sĕ îmbrace cu ele, și tu 'țĭ iubescĭ mãre nevasta. Nu maĭ sta dar spre gândurĭ că avem plescĭ bune și grase care are să te îmbogățească dintr'o dată; pe Popescu gât strâmb arendașiul moșieĭ Mătăsaru, pe popa Mami sin popa Gheorghe din satul Cândescĭ, care rănesce baniĭ cu lopata, pe coconu Mihalache Grăureanu arendașiul moșicĭ Glodenĭ, care e bogat putred, pe coconu Mihăilă Furduescu judecătoru din Dâmbovița, care m'a osîndit pe mine de cincĭ orĭ și pe tată-tĕŭ de patru, și care are avere nemiluită, și încă pe alțĭ mulțĭ moșierĭ și proprietarĭ groșĭ la ceafă care ar fi în stare să ne îmbogățească numaĭ în câte-va lunĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Fie-le banii pe sémă rĕspunse Radu Anghel, după puțină gândire, nu mai voiŭ să voinicesc, și pace bună.

— Radule taică gândesce-te încă o dată mai nainte de a lua o hotărîre statornică.

— M'am gândit, rĕspunse cu hotărîre fostul bandit.

— Dacă nu vrei bine-le tĕŭ, înduplecă-te încaĭ pentru hatîrul meŭ, pe care m'aĭ calicit și m'aĭ lăsat în sapă de lemn furându-mĭ tot ce am agonisit pentru bĕtrânețe.

— Nu'ți am furat nimic, lasă-mĕ în pace cu banii teĭ și veḑĭ-ți de drum cu D-ḑeŭ.

— Eŭ nu plec d'aicĭ până ce nu te înduplec să te puĭ în fruntea nóstră, saŭ ajuns la desnădejde te daŭ pe mâna potereĭ, că tot n'am pentru ce să mai trăesc.

— Ce escĭ nebun măĭ Soare?

— Póte să fiŭ și nebun, că sărăcia și fómea nu fac alte isprave.

— Na mai bine ăștĭ ḑece galbenĭ, ḑise după o clipă de gândire scoțênd din cișmigea câte-va monede de aur, și dute cu D-ḑeŭ unde veĭ vedea cu ochiĭ.

— Nu 'mĭ trebue banii tĕĭ, nu 'mĭ trebue pomană, ci orĭ o avere mare ca ceia ce 'mĭ aĭ luat făcêndu-te căpitanul ceteĭ mele, orĭ isbêndirea pentru tóte relele ce 'mĭ aĭ făcut, dându-te pe mâna stăpâniriĭ măcar de s'o alege de mine orĭ-ce.

— Eĭ! măĭ, dar tu escĭ ciudat de tot! guĭ ne guĭ, mĕ ieĭ o dată pe nepusă masă, și pe urmă dăĭ de zor, ca la o adevĕrată siluire.

— Eŭ nu te siluesc, ci 'ți daŭ orĭ-câtă vreme veĭ avea răgaz de gândire; o sĕptĕmână, doŭĕ, cât-vreĭ; dar să nu te împingă păcatele să mĕ daĭ de gît că atâta 'ți e.

— Sciĭ bine că eŭ când făgăduesc mĕ țiŭ de cuvênt, rĕspunse Radu Anghel după o pausă cam măricică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

trecĭ peste o sĕptĕmână pe aicĭ fără de grije, și atunce îți voiŭ spune lămurit și hotărît: da saŭ ba.

— Vedĭ așa te vroiŭ, rĕspunse cu bucurie Soare; să ne vedem sănĕtoși peste o sĕptĕmână.

— Să viĭ sănĕtos.

După aceia prefăcutul cerșitor eși tot precum întrase, adică tremurând și răzimându-se cu greutate de ciomagul ce ținea în mâna dréptă.

X.

CĂLCAREA DE LA GLODENĬ.

Am maĭ spus că Radu Anghel moscenise una din cele maĭ primejdióse pasiuni de la dascălul sĕŭ Soare, adecă lăcomia de banĭ; astă patimă aținată de necesitatea d'a cheltui mult de tot cu amanta sa spre a face marț pe grec, îl aduse la estremitatea d'a primi propunerea luĭ Soare când veni peste o sĕptĕmână d'a sĕ duce la o întâlnirea proectată de el în unire cu Bucur și d'a sĕ pune în capul a vr'o ḑece tâlharĭ, ceĭ maĭ mulțĭ fugițĭ de prin ocne și pușcărĭĭ, drojdiĭ ale societățiĭ care aveaŭ pe consciință sute de crime comise, gârlă de sânge vĕrsat.

In fruntea acestor hoțomanĭ hotărîțĭ la tóte, o căpetenie hotărîtă ca Radu Anghel care era înzestrat cu curagiŭ, determinare, și o inteligență de care din copilărie a dat nisce probe spăimêntătóre, avênd de locotenent pe Soare Vlad, omul cel maĭ crud și maĭ fără de milă dintre toțĭ muritoriĭ în scurt timp puse tótă țéra în mișcare și băgă gróza în lumea maĭ cu sémă de pe la țéră.

Mult timp ómeniĭ de la țéră într'un fel de pace relativă, mult timp siguranța publică rĕmăsese ne băn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ţuită de tâlharĭ cu nume mare, mult timp curţile care judecaŭ pe criminalĭ într'acele timpurĭ judecaŭ şi condamnaŭ numaĭ bârfaşĭ, pungaşĭ, hoţĭ de caĭ, tâlharĭ şi omorîtorĭ isolaţĭ, căcĭ de un cârd de vreme nu sĕ ivea pe orisontul criminal un nume care sĕ impue, un făcător de rele care să uiméscă, un criminal care să îngrozéscă omenirea; de o dată însă sĕ împrăscia vestea c'a eşit la ivélă o bandă de hoţĭ teribilă, care de nimic nu sĕ teme, nesocotea orĭ ce obstacol, isbea cu o repeḑiciune spăimêntătóre, trecea peste barierele cele maĭ puternice jefuia în orĭ ce oră de ḑi saŭ de nópte, şi călca casele cele maĭ bine păḑite când cu gândul nu gândea cine-va.

O dată cu vestea acesteĭ cete sĕ lăţi cu iuţéla fulgeruluĭ şi sĕ rosti maĭ de tóte buzele şi un nume: *Radu Anghel*, nume teribil, nume fioros, nume impunător care putea intimida chiar un escadron de dorobanţĭ. Acesta era numele căpeteniеĭ ceteĭ din noŭ ivită.

Multe sĕ vorbeaŭ de acea ceată şi de acel om, multe lucrurĭ care sbârlea pĕrul, îngheţa sângele, înfiora pe omul cel maĭ curagios. Învêrtoşirea inimeĭ sale ajunsese în curênd timp proverbială, recitarea cruḑimelor sale lăsară cu totul palide paginele descripţiunilor chestiunilor închizitoriale din veacul de mijloc, şi îndrăsnéla atacurilor sale întrecea isprăvile briganţilor celor maĭ îndrăsneţĭ.

Rĕmânea nesimţitorîn aintea durereĭ, nepĕsător înaintea vĕrsărĭĭ de sânge, de piatră înaintea rugămintelor celor maĭ desperate. Asista cu neturburare la chinuirile cele maĭ grósnice, lua în bătae de joc suferinţele cele maĭ supreme; nimenĭ n'avea har înaintea sea.

Cine era acel om şi de unde venea nimenĭ nu scia, sĕ aflase numaĭ că în satul Boţescĭ din judeţul Muscel trăia un hangiŭ care sĕ numea tot Radu Anghel, dar care avea óre-care avere trăia în linisce în satul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sĕŭ, îșĭ vedea în ticnă de nevasta, copiĭ și comerciul sĕŭ, fără să dea cuĭ-va pricină de vorbă orĭ de bănuială și sĕ purta cu consătenii sĕĭ așa de bine, în cât tótă lumea ar fi fost în stare să 'l ia pe chezășie pentru onorabilitatea luĭ, căcĭ tótă lumea îl vedea ocupându-sĕ numaĭ de rostul sĕŭ și de tênăra și frumósa luĭ nevastă, pe care o împodobea cu tot ce agonisca, în tocmaĭ cum îșĭ împodobesce un închinător de idolĭ fanatic feţișiul cultuluĭ sĕŭ. Un om, care maĭ nu lipsea din sat de cât când sĕ ducea ca sĕ'șĭ împrospăteze provizia, care era dulcéța și bunĕtatea încarnată, care n'a dat o palmă de când s'a întors în satul sĕŭ și care pe d'asupra era dominat cu totul de un amor violent, putea fi în acelașĭ timp căpitanul unor hoțĭ așa de teribil? era cu neputință.

Cu tóte acestea stăpânirea îșĭ făcù datoria; întrebă câțĭ-va din ceĭ jefuițĭ și rĕmașĭ cu viață de grósnicul haĭduc, îĭ cercetă și după ce adună maĭ multe informațiĭ din nenorocire fórte contrazicĕtóre, trămise spre Boțescĭ într'una din zilele luneĭ luĭ Ianuarie din anul 1859 și pe o vreme urîtă de tot un procuror însoțit de zapciu loculuĭ și o cruce de dorobanțĭ precum și de vr'o câțĭ-va din accĭ martorĭ victime, care cum ajunse călcă casa cârciumaruluĭ Radu fără de veste.

Radu Anghel era a casă adică în cârciumă, el cum aflà pricina visiteĭ ce i sĕ făcea, nu sĕ turbură de loc, pofti pe procuror să 'ĭ visiteze casa și prăvălia din pimniță până în pod și cerù să sĕ pue față numaĭ de cât cu ómenĭ aduși. Procuroru cătă cu cea maĭ mare minuțiositate pretutindenĭ, póte chiar pe unde nu s'ar fi cuvenit, și negăsind nimic bănuitor chemă martorĭ, dar aceștia cum îl vĕdură declarară într'o voce că nu era acesta Radu Anghel, care 'ĭ-a jefuit nicĭ făcea parte un om ca el din ceata luĭ.

Radu Anghel tâlharul era un om înalt gros, gras,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu pĕrul cărunt, cu barbă rotundă, cu ochiĭ căpruĭ îmbrăcat în haine mitocănescĭ, adică cu pantaloni de postav civit încreţiţĭ la spate şi ilic asemenea de postav înflorat cu găitan de fir galben cu florĭ bogate pe piept, pe când Radu Anghel-cârciumarul era om mărunţel şi tînăr, cu mustăcióră galbenă frumos răsucită, cu ochiĭ albastri, pĕrul plăvit tăiat scurt, şi îmbrăcat ca ţĕraniĭ de la munte fórte curat. În faţa astor investigaţiunĭ şi mărturisirĭ unanime, autoritatea judiciară fiind desarmată fù nevoită să cedeze înaintea evidenţiĭ şi să sĕ retragă cerêndu'şĭ ertăciune de supĕrare de la cetăţénul pacînic bănuit de surda. După ce sĕ depărtà bine procurorul şi suita sa şi maĭ trecù ceva, Radu Anghel sĕ uità lung după urma prafuluĭ ridicat de copitele cailor lor şi murmură însine :

— Proştilor, proştilor! nerod maĭ credeţĭ voĭ pe Radu Anghel dacă vĕ închipuiţĭ că a putut să lase cu viaţă pe unul din prădile sale, care a apucat să'ĭ vadă faţa; praf în ochĭ vreţĭ, praf în ochĭ v'am dat; am pus eŭ pe Soare să calce pe aceştĭ nevoiaşĭ în numele meŭ şi pe urmă 'ĭ-am făcut scăpaţĭ tocmaĭ ca să vie să mărturiséscă cu mâna pe foc că nu sunt eŭ Radu Anghel. Poftiţĭ după astă mărturisire de maĭ îndrăsniţĭ să călcaţĭ casa ... nstituluĭ cârciumar Radu Anghel din satu Boţescĭ.

După ce pronunţă aste cuvinte, scóse din brâŭ un orologiŭ de argint, sĕ uită la oră şi apoĭ îl băgă repede în întru şi întră în prăvălie murmurând:

— Astă-sĕră trebue să plec maĭ de vreme, că disĕră avem trébă la Glodenĭ.

Glodeniĭ este un sat din judeţul Dâmboviţa la o palmă de loc departe de satul Boţescĭ; într'acel sat locuia un arendaş aprópe bĕtrân! Acel arendaş era Român, era unul din pacîniciĭ esploatatorĭ de pământ, care sĕ gândea şi la braţele muncitóre spre a nu le istovi, unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

din rariĭ moșierĭ care ajuta pe sătenĭ, îĭ împrumuta fără dobêndă, nu profita de neesperiența lor, nicĭ sĕ bucura la baniĭ lor; dintr'astă causă averea sătenilor sĕ îmbunătățise, curțile lor sĕ umplusese cu vite și maĭ toțĭ ajunsese să fie ómenĭ cu dare de mână. Tot dintr'astă causă Grăurcanu, așa sĕ numea arendașul, putù să stea într'acelaș loc maĭ multe căștiurĭ unul după altul, și cu tótă generositatea sa, să facă o avere considerabilă. Pe acel om bun pentru care sĕ punea tot satul, contrariŭ cu ceia ce făcea foștiĭ haĭducĭ, sĕ hotărî să 'l calce Radu Anghel împreună cu céta sa, spre a' l sărăci, prin urmare spre a lipsi satul d'așa bun arendaș.

In séra dilei în care procurorul călcase casa hangiuluĭ de la Boțescĭ, bunul arendaș sta la masă împreună cu nevastă-sa, o femee în vêrstă cu o înfățișare respectabilă și cu nepótă-sa, o copilă cam de vr'o cinci-spre-dece anĭ. O slujnică țigancă aprópe bĕtrână care 'ĭ slujise din copilăriĕ, îĭ servea și le aducea bucatele.

Pe când era cam pe la friptură auḑiră că ciocănea cine-va la ușa tindeĭ.

— Sĕ vede că zapciu sĕ ține de făgăduială și vine să mănânce din curcanul cel gras, ḑise Grăurénu auḑind ciocănitura; du-te Smărândițo de veḑĭ cine e și dac'o fi zapciu poftesce'l încoa.

Nepotica ușure ca o păsĕrică sĕ sculă fuge de la masă, traversă iatacul și încă o cameră, care despărțea sala de mâncare de tindă, și trăgênd zăvorul fără de nicĭ o témă, căcĭ unchiul sĕŭ prin conduita sea avea drept să nu sĕ téamă de vr'o primejdie, scóse capul afară și întrébă cine e?

— Om bun, rĕspunse o voce grósă și necunoscută, și numaĭ de cât treĭ ființe învelite cu ipingele negre și mascate la ochĭ năvălirĕ peste copilă, o împinse în întru, și apucând'o de gât maĭ s'o sugrume, îĭ zise în șoptă, dar cu o espresiune îngrozitóre:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Să nu ḍicĭ cârc, căcĭ escĭ mórtă.

Fata rĕmase în loc înlemnită de fricĕ și cu gura căscată și fără graĭ, căcĭ spaima îĭ paralisase organul vorbirceĭ; aceștĭ necunoscuțĭ însă nu sĕ încredŗră numaĭ în tăcerea sa voluntară, ci o dete pe mâna altor treĭ necunoscuțĭ asemenea mascațĭ, care într'o clipă îĭ priponiră gura cu nisce glamnice de cârpă vîrîte tocmaĭ în gât, o legară și o fericară d'o făcură fedeleșiŭ; după aceia o luară în braṭe și o aruncară pe un pat în camera d'alăturĭ.

Într'ast timp ceĭ-lalțĭ treĭ necunoscuțĭ intrară pe bâjbăite în camera a doua, pe urmă în a treia și sĕ îndreptară spre camera de mâncare. Grăureanu surprins de lunga întârziere a nepóteĭ sale îĭ dete o gură ṭépĕnă și strigă:

— Dér nu maĭ viĭ o dată Smărăndiṭo să ne spuĭ cine e? că s'a răcit friptura.

— Nu tânji fată, rĕspunse o voce necunoscută din pragul uşiĭ despre iatac, că noĭ suntem de vină c'am întârziat; sărut mâna cucóne Costache și poftă bună.

— Mulṭămim D-vóstră, respunse Grăureanu sculându-sĕ în sus după scaun și rĕmâind în loc încremenit de vederea aceluĭ spectacol atât de neasceptat; dar ce poftiṭĭ, adăogă făcênd cărĭ-va paşĭ de la masă spre a sĕ apropia de ceĭ treĭ ómenĭ mascațĭ, care prin port și arsenalul de arme ce avea asupră-le, dovedea cu prisos cine eraŭ și ce gânduri nutreaŭ.

— Te rog nu 'ṭĭ turbura cheful și nicĭ nu te da de osteneală, ca să laşĭ să sĕ răcéscă nisce bucate aşa de gustóse, zise cu o voce îngroşată unul din hoṭĭ, că numaĭ nisce hoṭĭ putea intra ast-fel în casa unuĭ necunoscut, veḍi-ṭĭ de mâcare aşa te rog, adaose acelaş hoṭ, că noĭ maĭ asceptăm.

— Cine sunteṭĭ voĭ de intraṭĭ ast-fel ne poftiṭĭ în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

casa mea? strigă Grăureanu afară din sine puind mâna pe nisce pistóle spânzurate în cuiŭ la spatele sĕŭ.

— Facĭ rĕŭ cucoane Costache, zise acelaș hoț care 'ș îngroșa vocea, facĭ rĕŭ de te rĕsteștĭ la noĭ și ne speriĭ cu jucăriile acelea ce ții în mână.

Glodeanu drept orĭ-ce rĕspuns își descărcă amêndouĕ pistoalele spre ceĭ treĭ necunoscuțĭ, dar fie că mâna îĭ tremură maĭ mult de indignare de cât de frică, fie că hoțiĭ sĕ mișcară din loc la timp, că glónțele nu nemerirĕ pe nicĭ unul din eĭ.

Pe el mĕĭ daca așa 'i e portul, strigă hoțul cu vocea schimbată, și ceĭ doĭ hoțĭ ajutațĭ de ceĭ-lalțĭ treĭ, care pân'aci rĕmăsese în camera d'alăturĭ și care alegară îndată ce audise cele doŭĕ descărcăturĭ năvăliră spre Grăureanu și puse mâna pe el.

Arendașul de și era cărunt însă era om voinic și cu putere; armat numaĭ cu cele doŭĕ pistóle deșarte, care numaĭ eraŭ de nicĭ o trĕbă, făcŭ din paturile lor doŭĕ măciucĭ, lovi cu ele unde putu să lovéscă; în cap, în fălcĭ, peste gură, peste umerĭ, umplu maĭ pe toțĭ de sânge, sĕ smăcĭ maĭ să scape, dar eĭ eraŭ cincĭ și el numaĭ unul; cu lesnire dar putu să'l învingă și să'l rĕstórne la pământ doborît.

Intr'ast timp arendășóica, care rĕmăsese încremenită pe scaunul sĕŭ, și cu furculița gata s'o bage în gură ast-fel cum o găsise apariținea celor treĭ ómenĭ sinistri, scóse un țipĕt și căḑŭ jos fără de cunoștință, când vĕḑŭ pe bărbatul sĕŭ, căḑênd la pământ sub greutatea celor cincĭ făcĕtorĭ de rele, care 'șĭ pusese genunchile pe pieptul luĭ.

— Eĭ, cucóne Costache, frumóse sunt lucrurile astea? zise hoțu cu vocea schimbată, care părea a fi comandantul celor-lalțĭ, bine aĭ făcut să te puĭ în pricină cu noĭ și să facĭ pe cocóna să leșine? nu era maĭ frumos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să ne înțelegem ca ómenii cum sĕ cade și să ne despărțim ca prietenii.

— Ce'mĭ aĭ-făcut copila tâlharilor? strigă Grăurónu, sbucimându-sĕ cu disperare.

— Copila d-tale e dincolo tare, mare și sănĕtósă, rĕspunse căpetenia cu acelaș ton sardonic.

— Aduceți-mĭ-o încoa și fugiți, plecați d'aicĭ că la mine nu găsiți bani.

— Ce spuĭ? De grabă 'țĭ o fi cucóne? esclamă hoțul rânjind.

— Plecați că pe urmă încep să strig, și de o dată sĕ smăci din mâncle celor cincĭ, și sculându-sĕ pe jumĕtate în sus, începù să strige din tóte puterile:

— Hoțiĭ, hoțiĭ, hoțiĭ.

Arendășóica, care zăcuse pân'aci nebăgată de sémă, desceptată de acel strigăt formidabil, sĕ sculă și ea repede în sus pe jumĕtate amețită și începù și ea să strige cu disperare.

— Hoțiĭ, hoțiĭ, hoțiĭ!

— A! așa vĕ e vorba! esclamă hoțul cu întăritare, faceți găligie pe când noĭ ne purtăm ca ómenĭ de ispravă, și maĭ cu sémă d-ta cucónă care te-am lăsat în pace să'țĭ vedĭ de istericale, ridicĭ casa în sus cu țipetile d-tale!... apoĭ nu mĕ faceți că încep aminterĭ și atunci d-vóstră o să vĕ căiți. Ia puneți mâna pe cocónă și faceți-o să nu maĭ cârâiască.

Doĭ din hoțĭ sĕ repediră spre arendășóică și într'o clipă o reduse în starea Smărăndițeĭ și o trântiră și pe ea într'un pat dintr'acea cameră. După ce scăpă de cucónă hoțul cel mare zise cu răsteală slujniciĭ, care amorțise lângă sobă și plângea pe înfundate:

— Deretecă masa și ia-o d'aicĭ că avem trebuință de loc larg: dar să nu care cum-va să eșĭ p'altă ușe afară că te fac mĭĭ și fărîmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/

Slujnica sĕ supuse plângênd înfundat și după ce termină d'a așeza binc rĕŭ tóte pe la locul lor, sĕ ghemuĭ după sobă și îșĭ astupă ochiĭ și urechile ca să nu vadă nicĭ să audă nimic.

— Eĭ boerule, zise hoțul după ce sĕ desglotă casa, acum a venit vremea să ne apucăm de treabă; spunemĭ aĭ de gând să ne înțelegem ca ómeniĭ de omenie, saŭ de unde nu să întorc cojocul pe dos?

— Hoțiĭ, hoțiĭ, hoțiĭ, strigă Grăureanu drept orĭ-ce rĕspuns.

— De giaba îțĭ spargĭ pieptul cocóne, zise hoțul că noĭ nu suntem proștĭ cum îțĭ închipuești d-ta, c avem grije d'a ocolĭ maĭ din vreme orĭ-ce temere d primejdie. Află că țipetele d-tale nu le aude nimen căcĭ o parte din ómeniĭ meĭ s'a repedit spre cămar argaților și slujitorilor și 'ĭ a legat și proțăpit de numa sunt buni de nicĭ o trébă întocmaĭ ca cucóna.

— Atuncĭ, dacă nu e nicĭ un mijloc de scăpare, replică Grăureanu cu o resemnare disperată, omorîțimĕ tâlharilor ca să sĕ sfârșéscă o dată.

— Noĭ n'am venit cu gândul d'a te omorî saŭ d'așĭ face cel maĭ mic rĕŭ, ci cu gând d'a ne înțelege și d'a ne despărți buniĭ prietenĭ; de aceia am și venit mascațĭ cum ne vedĭ ca să nu ne cunoscĭ cine suntem și să dăm de vr'o primejdie. De aceia te rugăm pentru binele d tale, scóte cheia, descue lada, dă-ne vr'o două miișóre de galbenĭ că aĭ maĭ mult, scim bine și pe urmă plecăm fără să'țĭ clintim pĕr din cap, de și 'mĭ-aĭ cotonogit ómeniĭ.

— N'am nimic, rĕspunse cu resteală Grăureanu.

— Nu ne face să te silim să scoțĭ singur cât aĭ, că atuncĭ nu e bine, zise hoțul cu o rânjitură, care semĕna cu mărăiala cânelui când vrea să sĕ îndârjească ca să sară în spinarea cuĭ-va.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— N'am nimic vĕ spuĭ, omorîți-mĕ dacă sunteți tâlhariĭ și nelegiuiți.

— Nu glumi cu noĭ cocóne că suntem ómeniĭ hotărîțĭ.

— Nu'mĭ pasă de voĭ, omorîți-mĕ.

— Nu te lua rĕŭ cocóne că nu sciĭ cu cine vorbeștĭ

— Orĭ-cine oĭ fi escĭ un ticălos, un om de nimic, un mișel.

— Să póte, dar când mĕ întărît sunt om fără îndurare, care póte să te facă să înduri chinurĭ pe lângă care mórtea e lucru de nimic.

— Sunt gata să îndur tóte, dar cum v'am spus banĭ nu vĕ daŭ că n'am.

— Nu vinde d-ta castraveți la grădinar că cu mine nu sĕ trece; scóte ciocoiule banĭ că pe urmă te fac să spuĭ și laptele ce aĭ supt de la mumă-ta.

— Fă ce vreĭ cu mine că eŭ n'am nimic în casă.

— Nu face nimic, este mijloc de înțelegere, dă-mĭ o poliță de doŭĕ miĭ de galbenĭ trasă asupra zarafului d-tale cu sorocul împlinit și eŭ am destulă încredere în d-ta că mâne n'aĭ să te ducĭ la stăpânire să'țĭ tragĭ iscălitura.

— N'am banĭ la nicĭ un zaraf.

— Asta nu sĕ póte; tótă lumea te scie că escĭ bogat și aĭ banĭ mulțĭ.

— Bogăția mea este închisă în vite și semănăturĭ și baniĭ meĭ împărțițĭ pe la țĕraniĭ ce'ĭ am ajutat.

— Sciŭ, dar a mai rĕmas și prisóse ca să ne daĭ și nouă, care avem ca și țĕraniĭ d-tale nevoe de ajutor.

— Pentru voĭ n'am nimic, nimic m'ațĭ înțeles, rĕspunse Grăureanu cu hotărîre.

— Cocóne Costache, pentru ce escĭ așa de hain? pentru ce nu'țĭ e milă de zilele d-tale că escĭ om în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

flórea vêrsteĭ? pentru ce nu te gândescĭ la cucóna și la copilița d-tale, care sunt ca și d-ta în primejduire deviață? Pentru ce te lăcomescĭ la câțĭ-va pumnĭ de galbenĭ, pe care fiind sănĕtos îĭ facĭ la loc și cu prisos, și puĭ în primejduire nisce vieți scumpe?

— Țĭ-am spus o-dată dă-mĭ cu ceva în cap dacă și ómenĭ ca mine sĕ calcă în mijlocul unuĭ sat populat, și nicĭ unul din ceĭ ce aŭ mâncat pâne de la mine nu'mĭ sare într'ajutor; aide dă ca să sĕ sfârșească o-dată.

— Iațĭ séma cocóne Costache că noĭ suntem hotărîțĭ.

— Mĭ-am luat séma, n'am nimic, nu pot să v' daŭ nimic.

— Nu mĕ face cocóne să'mĭ daŭ masca jos și să'ț spuiŭ cine sunt, că atuncĭ nu e mântuire.

— V'am spus o dată că n'am nimic; starea mea e în mâna celor lipsițĭ; veniți la tómnă când aŭ și ceĭ săracĭ, dacă vreĭ să găsescĭ banĭ la Grăureanu.

— Astea sunt vorbe.

— Na cheile și cată; și Grăureanu aruncă cu un gest do suprem dispreț cheile la piciórele hoțuluĭ, care le apucă cu însetoșare.

— Unde 'țĭ sûnt lăḑile? întrebă căpetenia.

— In casa despre drum

— Bine; ia sémă însă să nu mĕ legĭ la gard că te-aĭ topit.

— Căpitane, căpitane zise unul din hoțĭ, care stătuse până aci maĭ la o parte, nu 'țĭ pierde vremea de surda și începe de unde o să fiĭ nevoit să sfîrsescĭ, că barul de bună voe n'o să sĕ îndure, să ne dea, ci o să sĕ încerce să ne lege la gard.

— Lasă Soare, lasă că boerul e al nostru, vecin om al luĭ D-ḑeŭ, boer adĕverat, creștin cu miḑă și îndurare către cel sărac, n'o să 'l lasc inima să ne pórte cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vorba de surda, ci o să ne dea din ceia ce are atâta cât 'i am cerut. Nu'e așa cocóne adaose hoțul cu ton glumeț că n'aĭ de gând să ne legĭ la gard?

— Eŭ v'am spus o dată aceia ce am avut să vĕ spuiŭ, rĕspunse Grăureanu.

Auḑind acest rĕspuns scurt și hotărît, iute hoțul luă după masă o lumînare din cele două aprinse, traversă cele două camere și tinda, intră într'a treia și găsind într'ênsa treĭ lăḑĭ le deschise și le răvășì pe câte trele, dar nu găsi de cât doŭĕ pungĭ cu sfanțĭ, în care să tot fi fost treĭ miĭ de leĭ vechĭ, și încolo fel de fel de hârțóge și de catastișe. Asta nu era suma la care sĕ așcepta căpetenia de hoțĭ nicĭ nu plătea osteneala ce'șĭ dăduse și primejdia la care sĕ espusese. Acești banĭ în loc să'l potolească maĭ mult îl întărîtă și îl făcù să sĕ repéḑă ca un leŭ spre camera unde zăcea arendașul între ceĭ cincĭ hoțĭ și să strige ca un eșit din minte:

— Va să zică D-tale îțĭ arde, să'țĭ bațĭ joc de mine, pe când eŭ 'mĭ am perdut atâta vreme ca să te cruț; să sciĭ că d'acu încolo nu maĭ e mântuire și că Radu Anghel pedepsesce crunt pe ceĭ ce 'l ia peste picior.

— Nu 'țĭ am spus eŭ Radule, că boerul nu e om de înțeles, ḑise hoțul acela pe care hoțul cel mare, îl numise Soare, acum înghite și tacĭ.

— Nu tac ci m'am hotărît să lucres cum de mult n'am lucrat, să fiŭ fără de milă ca și tine, să rĕmâĭ surd la orĭ ce rugăciune.

Pronunțând aste cuvinte îșĭ smulse cu repeḑiciune masca de la ochĭ și apoĭ strigă:

— Nimenĭ n'a vĕḑut pân'acum trăsurile chipuluĭ meŭ și apoĭ să rămâe viŭ; privesce-mĕ, uită-te la mine, întipărește-țĭ în minte aste trăsurĭ, că altele n'aĭ să maĭ veḑĭ.

— Țĭ am spus, omóră-mĕ rĕspunse Grăureanu cu bărbăție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mai e încă până la mórte, pân'atunci avem să te facem să ne spui unde ții banii ascunși. Soare vedi de mirodenii.

Cum audi ăst ordin Soare și alți doi hoți lăsară pentru un moment pe arendaș și unul să repedi de luă din sobă o lopată de fier plină cu jeratic și să întórse cu ea s'o puie sub nasul pacientului, cel alt să repedi la o desagă ce o aruncase lângă ușe când intrase și luă din ea o motoșcă plină cu un praf roșu și să întórse érăși lângă pacient, și Soare deslegă motoșca și preseră o mână de praf roșu pe jeratic, pe când ceî alți camaradi silea pe Grăureanu să stea cu fața plecată spre foc.

De o dată să împrăscie în casă un fum gros și un miros greu, care făcu pe toți să strănute fără de vrere până și pe baba ghemuită după sobă, până și pe arendășóica căreia 'i sări motoșca din gură cât colo; însă tărimea cea mai cumplită a acestui fum nesuferit intră drept în gura arendașului. Bietu om nu tuși ca ceî alți, dar începu să dea din mâni și să să svârcolească în ghiarele călăilor sei ca un eșit din minte rotocolind nisce ochi eșiți peste măsură din orbită, căci plămânii încetase d'a mai funcționa, respirația fumului de ardeiu îl sugrumase.

— Mai dați-i o leacă de răgaz că boeru are cuvênt să vorbească, dise Radu Anghel cu ton batjocoritor. Spune boerule unde 'ți sunt comorile. adaose după ce hoții aruncară lopata de jeratic în fundul sobei.

— Nu'ți spui tâlhare unde 'mi sunt comorile mele, răspunse cu bărbăție Grăureanu după ce redobândi facultatea de a respira și a vorbi; căci banii ce 'i ám căpětat cu sudórea tinerețeî mele îi păstrez pentru copiî meî, care nu sunt aicî.

— E unul, fata, și ca o plăti pentru eî.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Fata nu'mĭ e fiică ci nepótă; ce o vrea Dumnedeŭ cu ea.

— Bine, om vedea; noĭ maĭ avem și alte mijlóce cu care să descleștăm gurile. Vedeți băeți de mangal.

Soare sĕ repedi fuga spre desagă, scóse dintr'ênsa un mângăluș̆iŭ de fer și o tinicheluță cu țâță plină cu unt de lemn și umplu mangalul cu jeratic, pe când alt hoț desculță pe pacient până și de ciorapĭ.

Indată ce fù mangalul plin, ceĭ alțĭ hoțĭ trântiră pe arendaș cu spatele în sus, pe parchet și apoĭ îl tîrîră de picióre până lângă mangal și 'ĭ puse piciórele d'asupra foculuĭ.

Doĭ din hoțĭ ținea pe pacient de mânĭ răstignit ca să nu sĕ misce, doĭ îl ținéŭ strîns de picióre, și Soare turna din țița tinicheleĭ picătură cu picătură de unt de lemn, care cădea parte pe pielea înferbêntată și parte pe cărbunĭ. Picăturile căḑute pe pielea ferbinte începea să clocotéscă, cele căḑute pe cărbunĭ sĕ aprindeaŭ și încunjuraŭ piciórele cu flăcărae, și tóte împreună produceaŭ nisce durerĭ și nisce usturimĭ imposibile de suportat.

Ast chin învinse stoicismul arĕndașuluĭ și 'l făcù să țipe, să strige, să urle ca o adunătură de fiare sĕlbatice. Aste țipete indescriptibile făcù pe țiganca care era o străină să iasă plângênd după sobă și să cadă în genunche la piciórele hoțuluĭ celuĭ mare și îmbrățișîndu-ĭ piciórele să strige:

Iartă-l măria ta.

Asemenea și arândășóica care zăcea în pat leșinată sĕ ridică pe jumĕtate cât îĭ permitea legăturile care'ĭ strângea mânele și piciórele și începu sĕ strige bărbatuluĭ sĕŭ:

— Dă-le frate, dă-le tot, numaĭ scapă cu viață.

— Nu daŭ nimic, nu las copiiĭ pe drumurĭ săracĭ și muritorĭ de fóme; maĭ bine sĕ mor cŭ și să trăescĭ tu și eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tortur area arendaşului de la Glodeni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu va trăi nicĭ ea nicĭ eĭ, strigă căpetenia de hoțĭ, a căreĭ figură sĕ înflăcărase și luase o espresiune radiósă de satisfacțiune ca un tigru ce îșĭ vede prada sbătându-i-sĕ în ghiare. Luațĭ băețĭ și pe cocóna de'ĭ facețĭ o saltea de ace.

Soare lăsă pe mănele altuĭ hoț ibricul cu unt de lemn și numaĭ de cât sĕ repeḑi spre cocónă, o trânti din nóŭ în pat, scóse din brâŭ un cuțit care era mic și fórte ascuțit și începù să împungă pe biată femeie prin mânĭ, prin picióre, prin șele, prin pulpe, prin părțile cele maĭ cărnóse ca durerile sĕ fie maĭ ascuțite.

— Spune cocónă, spune, strigă Radu Anghel, al căruĭ chip era grósnic la vedere.

— Spune cocónă spune ce sciĭ, repetă și hoțul care o împungea dându-ĭ o lovitură maĭ țepósă în țâța stângă.

— Lasă-mĕ că spuĭ, rĕspunse biată femee precurmând concertul de țipete și urlete sĕlbatice ce le amesteca cu bărbatul sĕŭ, ale căreĭ picióre eraŭ numaĭ o rană și din care curgea sângele clocotind și ațâțând focul.

Hoțul încetă d'a maĭ lovi, dar arândășóica nu maĭ zise nimic, ci de o dată sĕ precurmă și din țipete și din gemete și tăcù de tot fără să maĭ rostésca ceva revelator.

— Grăesce cocónă, strigă teribila căpetenie de hoțĭ repeḑindu-sĕ spre victima sa și sguduind'o cu putere; sguduitura însă'ĭ fù de surda, căcĭ corpul rĕmase neanimat; ultima lovitură pĕtrunsese inima și 'ĭ precurmase viața.

— Tot d'auna te grăbescĭ neîndemânaticule! strigă Radu Anghel fulgerând cu teribila sa privire pe Soare, aĭ omorît'o tocmaĭ când căsca gura să ne spue tot.

— A murit! strigă Grăureanu uitând propriele sale durerĭ, a murit și nu e nimenĭ ca să ne mântuéscă? Săriți ómenĭ buniĭ, creștiniĭ luĭ D-ḑeŭ alergațĭ; hoțiĭ, hoțiĭ, hoțiĭ, ne omóră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Hoțiĭ, hoțiĭ, hoțiĭ, strigă o voce copilărésc din a doua cămară, care puse în marc uimeală pe tâlharĭ; aste strigăte eraŭ eșite din pieptul Smărăndițeĭ, care-auḑind tot ce sĕ petrecea în camera de mâncare îșĭ dătusc cele maĭ supreme sforțurĭ și cu tóte legăturile ce 'ĭ strângea mânile și piciórele rĕușise a 'și scóte glamnica de cârpă din gură.

Auḑind astă vorbă clară și pĕtrunḑĕtóre, care sĕ putea auḑì de departe d'afară, Radu Aughel sĕ încruntă și cu o voce aspră și pĕtrunḑĕtóre ḑise luĭ Sóre:

— Du- te de fă să tacă acea fată.

Bĕtrâna țigancă, care rĕmăsese îngenunchiată și într' o posiție rugătóre lângă haĭduc fără sĕ rĕușiască a atrage asupra sa o privire îndurătóre, sĕ repeḑí spre ușe și puindu-sĕ în calea hoțuluĭ îĭ strigă:

— N'o omorî și pe ea că nu e vinovată, și'ĭ pĕcat de D-ḑeŭ.....

Hoțul însă n'o lăsă să termine, ci ca fulgeru îĭ împlântă cuțitul drept în beregată, îĭ aruncă cadavru cât colo și trecù dincolo. Peste o clipă vocea copileĭ nu sĕ maĭ auḑì, o singură isbitură de cuțit îĭ precurmase șirul vieței, care pân'aci sĕ prevestea plină de promisiuni fericite.

— A tăcut, ḑise Sóre întorcêndu-sĕ și băgând în teacă cuțitul roșit de sânge.

— Faceți-mĕ acu să tac și eŭ, strigă Grăureanu, care ajunsese să nu maĭ simță durerele care amorțise; daț'ĭ o dată și sfârșițĭ, că mărturisire din gura mea nu veț'ĭ smulge cu nicĭ un chip tâlharĭ afurisițĭ.

— Fă-ĭ pe voe, zice Radu Anghel luĭ Sóre care pănă aci fusese întreit asasin și să plecăm d'aicĭ că s'a făcut târḑiŭ și perdem vremea de surda.

Sóre sĕ supuse, îĭ înfipse cuțitul drept în inimă și ultimul suspin al nenorocituluĭ arendaș semănă maĭ mult a suspin de ușurare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Aideți că'l aprópe să sĕ ivéscă zorile, zise Radu Anghel băgând pungile în sîn, și ar fi pĕcat să dăm de șugubină pentru atâta lucru.

A doua zi tot satul Glodenĭ era în picióre; văcaru satuluĭ viind în zorĭ de zi să ia vitele arendașuluĭ ca să le ducă la pășiune, găsi în odaia argaților pe tóte slugile boerescĭ proțăpite, și pe arendaș, femeia sa, nepóta lor și bĕtrâna servitóre zăcênd fără de viață în lacurĭ de sânge.

— Astea sunt treburile luĭ Radu Anghel, strigară într'o voce toți aceia ce vĕdură acele cadavre mutilate într'un chip așa de barbar.

XI.

TOT NAȘIUL ÎȘI GĂSESCE NAȘIŬ.

Crima de la Glodenĭ avù rĕsunet în tótă țéra și puse în mișcare tot mecanismul judiciar și polițienesc. Acéstă călcare atât de îndrăsnétă făcută de o mână de ómenĭ, care atacă pe un om popular și iubit de țĕranĭ într'un sat populat de ființe recunoscĕtóre, abia în murgul serelĭ, fără sĕ simță nimenĭ și fără să alerge cine-va să'ĭ dea ajutor saŭ să vestéscă forța publică, puse în uimire pe tótă lumea, băgă gróza în tóte spiritele, maĭ cu sémă ale celor ce locuiaŭ la țéră și compromise într'un mod fórte simțitor siguranța publică.

Îndată ce sĕ lățì vestea de amĕnuntele acesteĭ crime, un nume fù pe tóte busele: numele luĭ *Radu Anghel*; numaĭ el putea comite o crimă așa de revoltătóre, numaĭ el putea ucide după ce a supus la chinurile cele maĭ atroce atâtea suflete omenescĭ, numaĭ el putea fi capabil de așa învĕrtoșare de inimă. Acest nume devenise o calamitate publică, o rușine națională, o pată pentru autoritățile române, căcĭ mulțĭ îndrăsnise a acusa în gura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mare autoritățile publice de complicitate cu un rĕŭ, care trebuia nimicit din rădĕcină.

De astă dată opiniunele nu sĕ maĭ împărțiră; țĕraniĭ furĕ alăturĭ cu proprietariĭ, drumațiĭ cu ómeniĭ statornicĭ, orășeniĭ cu locuitorĭ din sate; toțĭ într'o gură cerură esterminarea acesteĭ calamităț și promise d'a da mână de ajutor autorităților publice. Chiar țĕraniĭ, și maĭ cu sémă eĭ, din care mulțĭ fusese ajutoraț pe sub mână de misteriosul bandit și la vreme de grea cumpĕnă primise vite și banĭ în dar în numele luĭ Radu Anghel, sĕ ridicară în glóte și cerură să sĕ formeze dintr'ênșiĭ ca altă dată când siguranța publică era în pericol, cete compacte de panduri și poterași, ca sĕ bată într'un mod sistematic ca la vênătórea de urșĭ și mistreț tóte muscelele și pădurile.

Autoritatea publică, din fire indolentă, maĭ cu sémă pe acele timpurĭ, biciuită într'un mod crud de opiniunea publică, sĕ mișcă și ea într'un mod maĭ energic ca altă dată și sĕ puse din noŭ pe investigațiunĭ, cercetărĭ, patrule estraordinare, călcărĭ de case pe la ómenĭ cu reputațiĭ echivoce, în fine tot ce póte sĕ facă o autoritate în asemenea gravă situațiune.

Procurorul districtuluĭ Muscel, care călcase cu câteva ĝile maĭ nainte casa cărciumaruluĭ Radu Anghel din Boțescĭ și plecase atât de edifiat de inocența luĭ, împins de o impulsiune instinctivă, maĭ dete raită într'o nópte pe la el însoțit de tot cortegiul forțiĭ publice; încunjură hanul, puse în picióre tótă suflarea vie din cărciumă și sat, facŭ o perchisițiune cu mult maĭ minuțiósă, dar și de astă dată cârciumarul eșĭ maĭ limpede ca untu-de lemn și maĭ alb ca zăpada. Bietul om era acasă în brațele nevesteĭ luĭ și fŭ cel din urmă, care sărĭ din pat când auĝĭ că iarăș 'l a călcat casa stăpânirea.

Procurorul nu sĕ mulțumĭ numaĭ cu atât, chemă

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în deosebĭ maĭ pe toţĭ sătenĭĭ fruntaşĭ şi 'ĭ întrebà pe câte unul unul despre antecedentele cărciumaruluĭ, despre purtarea luĭ şi despre chipul cum 'şĭ-a petrecut vremea în seara şi nóptea dintre 15 şi 16 ale luneĭ luĭ Ianuarie anul 1859, când s'a comis crima de la Glodenĭ; însă nimenĭ nu sĕ găsí, care să mărturisească ceva contra sa, ci cu toţiĭ mărturisirà în frica luĭ D-ḑeŭ că consăteanul lor era om onest şi cu purtărĭ bune, şi că în seara comitereĭ aceleĭ crime, a petrecut cu căţĭ-va dinĕĭ până la şépte óre din seară, s'a culcat de timpuriŭ, că vremea era rea, şi tocmaĭ a doŭa zi de dimineaţă s'a sculat şi a întrat în prăvălie la ora obicĭnuită.

După ce congediă pe ţĕranĭ, procurorul chemà pe rênd pe ceĭ doĭ băeţĭ din prăvălia luĭ Radu, dar şi eĭ, cu tóte amenințările şi promisiunile, nu putù spune alt de cât că jupânul nu lipsea des diu prăvălie şi când lipsea, sĕ ducea după proviziĭ: vin, rachiŭ şi lucrurĭ de băcănie, cu care sĕ şi întorcea; iar pentru nóptea dintre 15 şi 16 Ianuarie nu făcură alt de cât să repete vorbele ţĕranilor.

Procurorul chemà şi pe bĕtrâna mătuşe şi pe juna soţie a cărciumaruluĭ şi chiar pe copiĭ luĭ, care eraŭ nisce ploduri, dar nu dobândi alte lămuriri de cât că bĕtrâna de la venirea feteĭ în casa nepotuluĭ sĕŭ dormea nóptea în casa sa din cea-laltă margine a satuluĭ şi nu póte sci ce face nepotul sĕŭ în timpul noptiĭ; nevasta asemenĭ spuse că în acea seară ca în tóte serele s'a culcat într'acelaşĭ pat cu bărbatul sĕŭ, de astă-dată maĭ din vreme ca altă-dată, a adormit numaĭ de cât şi când s'a sculat a doŭa zi Radu, era tot lângă dânsa cum fusese când a adormit. Copiiĭ nu putură să spue nimic alt de cât că s'aŭ culcat de cu séra şi s'aŭ sculat a doŭa zi.

In faţa atâtor mărturisirĭ în care sĕ citea francheţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr

și sinceritatea, procurorul nu putù să facă alt de cât să proclame din noŭ inocența luĭ Radu Anghel cărciumarul, să declare că între el și omonimul luĭ nu esista nicĭ un fel de legătură și să'l lase în pace spre a căuta în altă parte urmele teribilului bandit.

Dacă ar fi avut duhul sfânt d-l Procuror și dac'ar fi dat o raită prin stânele din vecinătate, adică prin cele din vêrful Țețeĭ care e la o palmă de loc departe de Boțescĭ ar fi dat póte de o covergă ascunsă într'un buget întunecos, în care 'și păstra iarna cașcavalurile un mocan ungurean și într'acea covergă ar fi găsit un cal încă asudat și doborât de oboséla și nisce haine și nisce arme cam pětate de sânge, care l'ar fi pus pe urma descoperireĭ culcușiuluĭ grósniculuĭ haĭduc și l'ar fi adus înapoĭ în satul Boțescĭ și în bătătura cărciumaruluĭ. Procurorul însă n'avù duhul sfânt și criminalul rĕmase iarăși în satul sĕŭ liber și nesupĕrat, ca să amăgească din noŭ buna credință a celor ce 'l credea om de ispravă, prin prefăcutul sĕŭ aer de om onest și prafurile sale adormitóre, care arunca la trebuință în brațele unuĭ somn adânc pe orĭ-cine ar fi putut să 'l neliniștéscă prin vegherea sa indiscretă.

Numaĭ unul D-dĕŭ scie câtă morfină a înghițit fără scirea lor nevasta, copiĭ, mătușca și slugile luĭ. Răbdarea divină are însă și ea marginile sale; și tocmaĭ nepedepsirea crimeĭ de la Glodenĭ fù causa rĕsturnăriĭ aceluĭ colos urîcios.

Vĕdênd că nelegiuirea sa a rĕmas nepedepsită, și că nicĭ unul din compliciĭ luĭ n'a căḑut în mâna stăpînireĭ și forța publică cu tot lucsul de mĕsurĭ estreme ce a luat n'a putut descoperĭ nimic, Radu Anghel deveni d'o îndrăsnélă rĕvoltătóre și începù să săvêrșéscă grósnicele sale nelegiuirĭ ziua nămiezea mare și chiar în mijlocul satelór.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Avea și de ce să prindă nas tâlharul, căci sub-prefecții și oficerii de dorobanți, după ce desfășurase în decurs de câte-va luni o energie aprópe esagerată, după aceia o muiară de tot până ajunse să cadă în curată aparie. Gurile rele spunea că îndată după potolirea primei ardori, sub-prefectul plaiului lalomița se pomenise în bătătură cu o pereche de cai murgi de tótă frumsețea, aduși de un giambașiu, care 'și primise plata de la un necunoscut, și sub-prefectul de Dâmbovița cu o trăsură de Viena trămisă de Jean carîtașiu din București cu o factură achitată, iar de un necunoscut și că atât în cómele cailor cât și în cutia trăsurei amêndoi sub prefecții găsise nisce bilete, pe care era scris „*Dar din partea lui Radu Anghel*“ și că acele daruri contribuise fórte mult la domolirea urmăririlor.

Dacă o fi fost adevĕrat séu nu aceia ce spun gurele rele nu sciu, sciu însă numai că hoțiile iar sĕ îmulțiră, călcările îndrăsnețe iar sĕ îndesară și zona operațiunilor sĕ lăți din județul Muscel și Dâmbovița în tótă partea de sus a județelor vecine, adecă Argeșiu și Prahova, în cât drumurile mari mai sĕ pustiiră, călătoriile mai încetară și satele mai sĕ goliră de ómeni, care avéu óre care avere. Chiar țĕranii nu sĕ simțéu la largul lor și cu totul în siguranță în bordeele lor, căci acel tâlhar barbar aci ajuta pe țĕrani aci îi călca și 'i jefuia de ultimul gologan, în cât numele sĕu devení odios tuturor, amintirea sa o gróză de mórte pentru toți și ființa sa o monstruositate.

Mai cu sémă între țĕrani întră o frică și o spaimă de acel om sângeros, în cât cum sĕ ivea o cétă de făcĕtori de rele în prójma unui sat și zicea cine-va; vine Radu Anghel, tot satul sĕ pustia într'o clipă și tótă suflarea omenéscă alerga sĕ'și caute scăparea în pădurĭ séu holde.

Într'una din primele zile ale lunei lui Martie din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

anul 1859, ziua nămiezea mare pe când sĕ făcea în satul Mătăsaru din județul Muscel alegerea unuĭ pârcălab, tocmaĭ când tot satul era adunat în bătătura caseĭ satuluĭ și alegĕtoriĭ sĕ disputa făcĕnd larmă mare în privința diferiților candidațĭ, de o dată sĕ făcu o vâlvă și o tevatură mare și sĕ vĕdu viind în fuga despre marginea satuluĭ câțĭ-va țĕranĭ, care alergaŭ cu capul gol și pĕrul vâlvoiŭ și strigaŭ cât îĭ lua gura:

— Fugiți, fugiți că ne calcă satul Radu Anghel și céla luĭ.

Îndată ce sĕ audi aste strigătc, alegătoriĭ de unde sĕ certaŭ și sĕ disputaŭ cu foc, unde lăsară gâlcévi pentru a doŭa zi și unde 'mĭ o rupse d'a fuga, care încotro vĕdură cu ochiĭ și unde îmĭ porniră alergând spre cel alt capĕt al satuluĭ amestecându-sĕ cu trâmbe trâmbe de țĕranĭ și țĕrance, flăcaĭ și fete, bĕtrânĭ și bĕtrâne, urmați de o dróe de copiĭ, care umpleaŭ aerul de țipete și bociturĭ și unde mi sĕ pustii tot satul de ființe omenescĭ în cât bătătura caseĭ satuluĭ din populată și sgomotósă ce era cu cincĭ minute maĭ nainte devenise mută ca un mormênt. Atât de teribil devenise numele luĭ Radu Anghel, în cât ar fi putut chiar un singur om sĕ prade satul întreg de tot ce avea, căcĭ ómeniĭ la auḑul numeluĭ sĕŭ fugiaŭ cu mânile góle.

Toțĭ sătenĭ fugise, toți sătenĭ dăduse dosul înaintea pericoluluĭ general; numaĭ un om însă maĭ rĕmăsese în sat și și acel om era Ștefan Popescu Strihăianu, porecliț Gât-strîmb un puiŭ al Gilortuluĭ, un român cu doă-zecĭ și patru de măsele, un fiŭ al Olteniеĭ, care sĕ pripășise de cât-va timp acolo, luase acea moșie în arendă și înoropise o stăricică destul de bună. Numaĭ el și un logofĕt al sĕŭ rĕmase în satul Mătăsaru.

Ștefan Popescu n'avea familie, nu era însurat prin urmare nu ținea în curtea sa de cât slugile necesare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

care să'i îngrijéscă de vite, un logofăt care să'l secondeze în administrarea moșiei, un bucătar care să'i gătéscă bucate și o jupânésă, care să'i vadă de casă. Cum audiră din gura țeranilor fugarĭ că vine Radu Anghel argațiĭ, bucătaru și jupânésa uitară că stăpânul lor dormea în casă și nu sĕ gândiră nimenĭ să 'l vestéscă ca să fugă și el, ci sĕ luară după leota de fugarĭ și dădură și eĭ dosul spre pădure. Numaĭ logofĕtul, care era un june cam de vr'o 25 de anĭ și sĕ cam rudea cu Gât-strîmb nu dete dosul, nu dete uitării pe ruda și binefăcătorul sĕŭ, ci îndată ce audí teribila noutate numaĭ de cât înțelese că casa lor era ținta, spre care alergaŭ tâlhariĭ și numaĭ de cât alergă în casă și desceptă pe Strihăianu. Cum audí Ștefan astă grósnică scire nu 'șĭ perdu cumpĕtul, nicĭ sĕ grăbí a da dosul ca ceĭ-laltĭ, căcĭ era om verde și plin de bărbăție, ci numaĭ de cât zise logofĕtuluĭ sĕŭ să încuiă ușile, care eraŭ de stejar căptușite cu fier, prinse de zid cu nisce țâțâni ca pe mână, și să tragă zăvórele și să pue d'a curmezișul drugiĭ, odevĕrată încuetóre de citadelă.

Logofĕtul esecută ordinul fără să sĕ gândéscă a eși afară, căcĭ și el era brav ca și stăpânul sĕŭ, și după ce încuiă și zăvorâ tot, alergá după stăpânul sĕŭ ca să desprindă din cue puscele, carabinele și pistólele de care eraŭ plinĭ maĭ toțĭ pereții și să le pue în mijlocul casei lângă dăsagele cu glónțe și iarbă de pușcă.

— Tu să încarcĭ și eŭ să daŭ, zise Popescu și sĕ așeză lângă una din ferestrele zebrelite cu drugĭ de fier groșĭ și deșĭ prinșĭ în tocurĭ gróse de stejar în iung și d'a curmezișiu și luă o posițiune convenabilă ca să pótă da printr'un ochiŭ de ferestruc, care sĕ deschidea independent de cele lalte cercevele, fără să fie espus d'a fi atins.

Logofĕtul cum priimi ordinul numaĭ de cât sĕ puse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe trébă, încărcă tóte puscele, pistólele, carabinele și revolverele și le așeză la îndemâna stăpânuluĭ sĕŭ. Abia isprăvi de lucru și îndată audi un tropot mare de caĭ că intră în curte urmat de o chiuitură sĕlbatică și înfiorătóre, și vĕdu prin deschidĕtura cheeĭ o trupă de vr'o zece călărețĭ înfășurațĭ în ipingele negre și cu pălăriĭ marĭ negre pleoștite pe figură.

Aceste ființe cum întrară în curte, puse doŭĕ santinele călărĭ la pórtă, apoĭ descălecară, legară caiĭ de stâlpul pălimaruluĭ din fața caseĭ și pe urmă năvăliră spre ambele ușĭ prin care sĕ întra în casele principale; însă când sĕ treacă pe dinaintea uneĭ ferestruĭ, sĕ audi o duduitură neasceptată și unul din necunoscuțĭ cădu jos și sĕ dete d'a rostogul după prispă lipsit de viață și cu fața găurită de un glonț drept lângă ochiul drept.

— A! așa nu e vorba! strigă unul din hoțĭ plin de turburare, îndrăsnescĭ să te mĕsorĭ cu mine! apoĭ las pe mine că te-oiŭ învĕța eŭ minte. Descărcați-vĕ armele băețĭ, adaose tălharul smulgând din brîŭ un revolver și repedindu-sĕ spre feréstra din care isbucnise bubuitura.

Băeții sĕ supuse; o bubuitură formidabilă sfărâmă tóte geamurile de la ferestre, ciuruí perdelele de pânză care eraŭ lăsate în jos, dar nu făcură nicĭ o altă ispravă, că îndată după ea isbucní din casă altă bubuitură, care făcù pe căpetenia hoților să scóță din pept un muget de fiară sĕlbatică și să sĕ întórcă înapoĭ cu mâna stângă inundată în sânge.

— Ah! dihanie afurisită! strigă el pipăindu-sĕ ca sĕ vadă unde era rănit; aĭ făcut tu să țîșnéscă sânge din vinele luĭ Radu Anghel! stăĭ-măĭ tu, mi-oĭ încăpea pe mână și te-oĭ învĕța minte ca să sciĭ cum îmĭ rĕsbun eŭ. Am să te puiŭ în frigare ca p'o rață și pe urmă să te frig de viŭ.

— Să dăm foc caseĭ căpitane, zise unul din hoțĭ începând să 'șĭ scapere dintr'un amnar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu, nu face una ca asta Soare, că nu e încă vremea, răspunse căpitanul grăbindu-sĕ d'a stinge iasca, care deja sĕ aprinsese.

— Nu ziseşĭ că vreĭ să'l frigĭ? întrebà Soare cu ciudă.

— Pe el da, dar nu şi bănetul luĭ; aminterĭ pentru ce ne-am maĭ dat ostenélă să venim păn'aicĭ?

— Bine zicĭ; atuncĭ ce e de făcut?

— Năvală la uşĭ, vedeţĭ de cătaţĭ prin curte niscaĭ-va topóre, că trebue sĕ fie, uite tăetoru colo. Unul să dobóre uşa din drépta, altul să sfărame uşa din stânga, al treilea să 'mĭ spargă colo zidul şi ceĭ-lalţĭ daţĭ cu puscele, daţĭ de zor ca să le facem în curênd de petrecanie.

Hoţiĭ începură iute să esecute ordinul, luară de la tăetor treĭ topóre tocmaĭ cât le trebuia, sĕ năpustiră spre uşe şi zidurĭ cu furie mare, dar nu dobândiră resultatul dorit aşa de iute pe cum speraŭ, căcĭ, cum am spus, uşile eraŭ de stejar gróse căptuşite cu tăbliĭ gróse de fier ţintuite cu cue cu căpăţînele marĭ şi dese ca soldiĭ, precum sĕ maĭ vede încă şi acum pe la unele bisericĭ şi case vechĭ şi pereţiĭ eraŭ groşĭ făcuţĭ din pietre de rîŭ şi cărămidĭ late, care în loc d'a sĕ sfărîma scoteaŭ scânteĭ când eraŭ lovite de gura toporuluĭ.

Vĕdênd că cu uşile şi pereţiĭ nu mergea aşa de lesne căcĭ casa era solidă de tot, adevĕrată cetate cum nu sĕ maĭ fac adĭ clădirile, unul din hoţĭ lasă una din uşĭ şi năvăli la o feréstră şi începù să dea în drugĭ şi cercevele, dar drugiĭ şi cercevelele lor nu sĕ lăsară maĭ pe jos ca zidul şi uşile şi resistară cu aceiaşĭ îndărătnicie.

Intr'ăst timp de cioca boca asurditor împuşcăturile îşĭ urmară cursul lor regulat şi cel din întru răspunse într'una fără preget şi contenire, dar cu maĭ puţin succes ca întâiŭ, căcĭ hoţiĭ începuse să sĕ feréscă. Pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când hoții da mereu fără grije d'a fi surprinși căci satul era pustiu cuc, de o-dată se audí în casă un țipĕt pĕtrunzĕtor și la minut încetă împușcătura din întru.

— Ait! parapanghelos, 'l-am mâncat din colivă, strigă cu bucurie Radu Anghel, care rĕușise a sĕ lega la mână, ca să nu mai curgă sânge din sgârietura ce 'i pricinuise glonțul Popesculuí; aide lăsați zidul, feréstra și una din uși și dați zor de spargeți mai iute ușea acésta din față ca să 'i împărțim mai curênd moscenirea.

Cum audíră hoții de la feréstră și zid își lăsară lucru și năvăliră cu toții spre ușea principală, în care începură să dea ca nisce năbădăioși, siguri că în întru n'aŭ să mai întêmpine vre-o resistență căci gît strîmbera saŭ mort saŭ grav rănit. Ca sĕ isprăvéscă mai iute cei-lalți hoți, care nu mai aveaŭ nevoe d'a împușca desurda un cadavru, năvăliră spre parií garduluí de împrejmuire și armați cu ei, sĕ năpustiră și dênșii spre ușe și începură să dea din rĕsputerí.

Sĕ nu credeți însă că Strihăianu păție ceva; era numaí o stratagemă; el audise că ușa începuse să trosnéscă, înțelesese că momentul suprem sĕ apropia fără nicí o speranță de scăpare și alergase la un espedient viclén; scosese acel țipĕt și după aceia luase doŭĕ revolvere și le băgase în buzunare, făcuse semn logofĕtuluí să facă asemenea și pe urmă trecuse amêndoí în sală unde era gura podului fără să facă cel mai mic sgomot.

Ajungênd acolo Stefan puse scara, care era rezemată de zid la gura podului, sĕ suí în pod, făcù semn logofĕtuluí să sĕ suie după el și după ce sĕ vĕdură sus, desprinse lesne câte-va cărămidí de la coșiul cel mai apropiat de streașina din dosul caseí, căci cărămidile aer puse d'a curmezișiŭ și micul sgomot ce produse era înăbușit de grósnicele bocănituri din cea-laltă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

parte și după ce făcură o deschidătură bună cât să tréca un om pe casă, eșiră afară, se lăsară să alunece pe streașină jos afară din curte într'un loc viran și o tuliră d'a fuga pitulindu-se pe lângă gard fără să fie vĕduți de cei din curte, care erau preocupați de nerăbdarea d'a sparge mai iute ușa.

După ce eșiră din sat alergară în fuga spre pădure și cum întrară în ea, dete de sute de ómeni, care tremurau ca varga de frica celor zece hoți. Popescu spuse țĕranilor tot ce aŭ făcut, a doi inși cum aŭ scăpat, cum aŭ omorît pe unul și aŭ rănit pe altul, făcù prin vorbe meșteșugite să le fie lor singuri rușine de lașitatea lor și îi îmbărbătà până într'atâta în cât îi armă pe toți cu parî din pădure, la cei mai curagioși le dete și câte un revolver, se puse în fruntea lor și merse înapoi spre sat urmat de tótă suflarea bărbătéscă, lăsând numai femeile și copiii se mai stea încă în pădure până o pune pe gónă pe tâlhari.

Bărbăția ca și frica este mai molipsitóre ca bóla cea mai rea; un singur țipĕt de alarmă pune pe gónă o armie întrégă, un singur esemplu îmbărbător bagă inimoșie în sufletele celor mai poltroni. Esemplul lui Ștefan îmbărbătà pe țĕranii din satul Mătăsaru până ce 'i făcù să uite cele mai elementare mĕsuri de prudență și să mérgă spre pericol strânși la un loc trâmbă fără să se mai témă de Radu Anghel, care de bună sémă reușise a dărîma ușea și se ocupă acu cu jefuirea caseĭ arendășéscă.

Santinelele nu mai erau la postul lor, căci hoții după ce reușise să spargă ușa principală intrase cu toții năvală în întru ca să 'și împartă plésca. Lesne le fù dar sătenilor ca să între în curte și să încunjóre casa cu o pânță grósă de ómeni.

Radu Anghel cum văduse ușa căděnd ruptă din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staransilvania.ro/mdrr

ţiţînĭ năvălisc cel d'âncĕiŭ în casă, ca la caz d'a nu fi arendaşiul mort, el să 'ĭ sórbă cel din urmă pic de viaţă, dar tot el fŭ acela ce rĕmase în loc împetrit de surprisă când vĕdŭ că casa era gólă şi nicĭ o urmă de sânge pe jos.

— Am păţit'o, ne-a tras pe sfóră, a fugit! zise el plesnind de nĕcaz; aide să fugim p'aci încolo maĭ de grab că suntem în perdanie.

Căpitanu ce e dreptul dete la vreme subalternilor sĕĭ astă povaţă înţeléptă, dar hoţiĭ care mirosise sipeturile pline cu banĭ nu 'ĭ dete ascultare şi năvăliră în interiorul caselor cu santinele cu tot, fără să maĭ bage în sémă ordinele luĭ.

Radu Anghel n'avŭ îndestulă vreme ca să 'şĭ esersiteze puterea autorităţiĭ sale prin un esemplu teribil, căcĭ ţĕraniĭ îl sosi de urmă şi când cu gândul nu gândea sĕ pomenĭ în cârcă cu o spuză de ómenĭ îndârjiţĭ, care puse mâna pe el fără să apuce să dea o dată măcar, şi 'l legară fedeleşiŭ cu brâurile de care sĕ descinsese.

Ceĭ-lalţĭ hoţĭ care sĕ întêmplase să fiă prin alte odăĭ ocupaţi cu spargerea sipetelor şi jefuirea lucrurilor preţióse, fură asemenea surprinşĭ fără de veste de aprigiĭ năvălitorĭ; numaĭ vr'o treĭ avusese timp să întrebuinţeze armele ce aveaŭ asupră-le şi să facă câte-va rănĭ uşóre, dar nicĭ unul nu scăpă: cinci din ceĭ maĭ dîrjĭ fură omoriţĭ cu pariĭ şi treĭ fură legaţĭ fedeleşiŭ ca şi căpitanul lor.

Ast-fel fŭ prins pentru prima dată Radu Anghel, Soare şi Bucur graţie bărbăţieĭ luĭ Popescu; cum vedeţĭ naşiul îşĭ găsesce naşiŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XII.

SCĂPAREA.

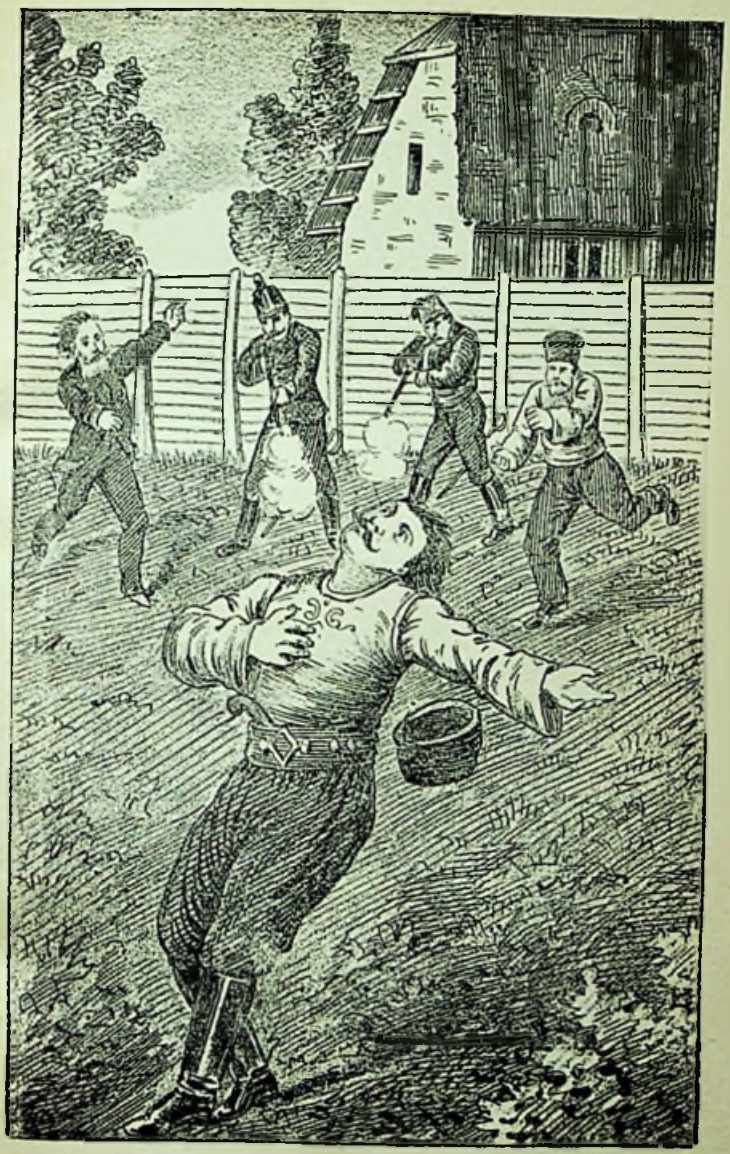
Prinderea lui Radu Anghel făcù mare sgomot în țéră și produse multă bucurie în sufletul acelor ce sĕ culcaŭ și sĕ sculaŭ cu frică în sîn că vor fi călcați de teribilul haĭduc. Ast eveniment ne asceptat, la care forța publică nu luase nicĭ o parte activă, dete pe față misterul teribilului hoț și făcù pe ceĭ maĭ neîncreḑătorĭ să sĕ convingă că onestul cârciumar din satul Boțescĭ și fiorosul căpitan de tâlharĭ era una și aceiașĭ persónă.

Multă lume trebue să sĕ fi bucurat de astă prindere, dar nimenĭ maĭ mult ca procurorul tribunaluluĭ de Muscel. De și nu fusese el autorul acesteĭ prețióse capturărĭ, cu tóte astea el simțì în suflet tot aceiașĭ mulțumire, ca cum l'ar fi si prins, căcĭ sĕ justificase prepusurile sale și sĕ dovedise c'a avut miros bun, dar numaĭ concursul de întêmplărĭ l'a oprit d'a descoperi adevĕrul.

Indată ce vĕḑù pe hoț în fiare și în închisóre, procurorul dete fuga la Botescĭ de 'ĭ călcă încă o-dată casa fără de veste, dar tot fără să reușéscă d'a pune mâna pe ce-va probe convingĕtóre, din causă că precum scim hoțu nu păstra a casă nimic, care să atragă bănuială precum nicĭ banĭ, călcă și casele tatăluĭ sĕŭ și a fratelui luĭ, fără să descopere ceva vrednic de bănuială, căcĭ foști tâlharĭ de când scăpase de la temniță sĕ lăsase cu tot din adinsul de tâlhărie și după ce sĕ întórse în Câmpulung sĕ duse în temnița unde zăcea tâlharul muncit de cruntă ciudă c'a perdut libertatea și încredințându-sĕ că într'adevĕr el era cârciumarul de la Boțescĭ, sĕ pregătí a'ĭ face interogatorul.

— Ia ascultă cocóne, îl întrerupse hoțul cu bruscheță, de ce 'ți maĭ perḑĭ vremea de surda cu lucrurĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Mórtea lui Radu Anghel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de prisos? ce vreĭ să sciĭ de la mine? că am furat? că am spart case și lădĭ? că m'am slujit de cheĭ mincinóse? că am eșit în calea drumeților și am jefuit? că am schingiuit și am omorât? iacă ți le mărturisesc de maĭ nainte, că le am făcut pe tóte și le-așĭ face încă și maĭ multe, dacă a și maĭ fi slobod. Ce maĭ doreșcĭ încă? să 'țĭ mărturisesc că eŭ sunt cărciumarul de la Boțescĭ? iacă și asta 'țĭ o mărturisesc și dacă nu mĕ credĭ pe cuvênt, de și mĕ cunoscĭ, cum te cunosc, du-mĕ de mĕ plimbă și p'acolo dacă 'țĭ face plăcere, căcĭ mie tot una 'mĭ e. Să sciĭ însă de maĭ nainte că mie ocna n'are să 'mĭ mănânce ósele, orĭ cât m'ațĭ judeca și m'ațĭ osândi d-v. Eĭ, acu escĭ mulțumit de mine? aĭ aflat ce aĭ dorit? acum dă-mĭ voe să 'țĭ spuiŭ și aceia ce nu doreaĭ saŭ póte nu sciaĭ, adecă pricina, care m'a făcut să fiŭ hoț. Părinții meĭ aŭ fost ómenĭ, dar n'aŭ fost ómenĭ de ispravă; iĭ cunoscĭ cum iĭ cunosc și eŭ. Împreună cu laptele mameĭ am supt și dragostea spre fapte rele; pilda cea rea și cu darc de mână, m'a aruncat în brațele ticăloșieĭ. D-deŭ póte ar fi sădit în mine iubirea de bine și dorința de muncă, dar legile vóstre m'aŭ aruncat fără de vină în pușcărie, m'aŭ vîrît în frăgezimea vêrsteĭ într'o lume de tâlharĭ și m'a făcut să învĕț, cum să mĕ fac hoț și omorîtor. Voĭ, ómeniĭ legeĭ, m'ațĭ dat la acéstă școlă, voĭ 'mĭ-ațĭ deschis acéstă cale, voĭ a-țĭ făcut din mine ce sunt; sunt al vostru; facețĭ din viitorul meŭ orĭ-ce vrețĭ; dar cum v'am maĭ spus în ocnă n'o să mĕ băgațĭ, căcĭ pănă atuncĭ orĭ scap, orĭ mor.

Acéstă mărturisire francă, bruscă, brutală, impresionă pe magistrat maĭ mult de cât un pledoriŭ meșteșugit și 'l silí ca fără de voe să facă un rechisitoriŭ în care pleda circumstanțe ușurătóre în favórea luĭ? a luĭ Radu Anghel. Atât de mare influență póte să aibă o mărturisire francă și leală asupra consciinței unuĭ magistrat integru și onest.

Muzeul Digital al Romanilor Ardeleni
revistatransilvania.ro/mdrr

Cu tóte acestea procurorul nu sĕ încredù numaĭ pe vorbele banditului, ci alergà şi după informaţiunĭ. Sĕ maĭ duse o dată la Botoşeĭ, sĕ repedĭ şi la Runcu unde avea el multe rude şi sĕ încredinţà că tot ce 'ĭ a spus tâlharul adevĕr 'ĭ a grăit, trămise după aceia o comisiune rugătórie la parchetul din Bucureşcĭ, care 'l încredinţà că într'adevĕr în anul 1850 a fost închis în Délul Spireĭ un copil a nume Radu Anghel sub acusaţia de vagabond, fără însă a fi judecat şi condamnat, după aceia îşĭ dădu rechisitoriul conform vechiĭ proceduri penale şi 'l trămise tribunaluluĭ local spre a face instrucţiunea procesuluĭ şi a pronunţa cuvenita alegere, care pe atuncĭ ţinea loc de ordonanţă a judecătoruluĭ de instrucţie fiind faptele tâlharuluĭ cualificate de crime, care pe atuncĭ sĕ judeca în prima instanţă de curtea criminală din Bucureşcĭ.

Preparativele procesuluĭ luĭ Radu Anghel produse mare sgomot şi ziua înfăţişărĭĭ fù aşteptată de lumea curiósă cu multă nerăbdare, dar acea zi fù cam mult asceptată. Într'ast timp Radu Anghel, conform obiceiurilor, care ţinea loc de reglement pentru temniţa din Câmpulung, fù întrebuinţat la multe lucrărĭ manuale publice şi private şi fù dus cu lanţurĭ de picióre şi însoţit de doŭĕ santinele pe la maĭ multe case influente oa să tae lemne, să sape şanţurĭ şi să facă pe salaorul, aceiaşĭ robótă făcu şi Soare.

In timpul acesteĭ robóte el dete ochĭ cu mulţĭ curioşĭ şi spuse la toţĭ teribila sa epopeĭ, că era din fire om vesel şi deschis la inimă, şi în loc d'a sĕ rușina de crimele ce săvêrşise, el sĕ lăuda cu ele ca cum ar fi fost nisce fapte bune. Ceia ce nu spuse însă la nimenĭ, ceia ce rĕmase închis în fundul rărunchilor sĕĭ fù descrierea moduluĭ cum îşĭ arĕtase recunoscinţa cătră binefăcĕtorĭĭ sĕĭ. Aste amĕnunte le destăinuĭ numaĭ novesteĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sale într'o séră pe când staŭ unul lângă altul adânciţĭ în tinere confidenţe, într'acel sanctuar pe al căruĭ altar sĕ sacrifică multe secrete, care maĭ apoĭ sbor din misterul alcovuluĭ spre a sĕ divulga cu repeḑiciunea fulgeruluĭ în vălt6rea curiositaţiĭ publice.

Cu tóte acestea nevasta sa nu fu flecara, ea nu mărturisí justiţieĭ aceste taine, când fŭ chemată ca martoră înaintea tribunalului de témă să nu îngreueze cu aste destăinuirĭ măsura crimelor bărbatuluĭ sĕŭ, căcĭ cele mărturisite deja atêrnaŭ destul de greŭ la cântar. Tocmaĭ maĭ târḑiŭ când Radu Anghel nu maĭ fu de cât o amintire, gura sa s'a descleştat, ca să nu rĕmăe incomplectă istoria sa.

Procesul dură maĭ multe zile în faţa unuĭ public cum nu s'a maĭ vĕḑut de când e tribunal în Cămpulung şi alegerea ce dădŭ tribunalul, aşa sĕ numea jurnalul de instrucţiune dintr'acele timpurĭ, când nu esista judecătorĭ de instrucţiune nicĭ curte cu juraţĭ, găsi că nu esista cas d'a sĕ admite circumstanţe uşiurătóre, şi 'şĭ dete părerea că asemenea făcĕtor de rele merita a fi condamnat la mórte, osândă care tot d'auna sĕ pronunţa de instanţele competinte, dar care sĕ schimba de Domn în osînda la ocnă pe viaţă, când venea sentinţa la confirmare, căcĭ pe atuncĭ Domnul confirma tóte sentinţele.

De la tribunal dosarul procesuluĭ trebuia să fie trămis la curtea apelativă din Bucurescĭ, care avea să pronunţe sentinţa, care după ce judeca şi da hotărîrea, o trămitea la înalta curte spre a pronunţa decisiunea ce sĕ supunea la aprobarea Domnească. Impreună cu dosarul trebuia transportat şi acusatul; maĭ nainte însă fŭ dus în cabinetul procuroruluĭ, ca să sĕ maĭ facă nisce ultime formalităţĭ şi apoĭ sa'l dea în primirea brigadeĭ de dorobanţĭ, care avea s'ăl escorteze împreună cu o căprărie întreagă de soldaţĭ până la Bucurescĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Până să fie dat în primire și să se săvârșească lucrările de cancelarie, Radu Anghel fù dat în păstrarea gardei, care păzea și pe cei-lalți acusați, ale căror procese să judeca de tribunal într'acea zi. Într'acel timp tâlharul ceru voe de la brigadier să se ducă pân'afară și după ce o dobândi se îndreptă urmat de un dorobanț cu carabina în mână spre comodități.

Mai nainte de a intra în detaliuri mai amănunțite cerem respectuos ertare lectorilor că póte ne vom depărta puțin de buna cuviință spre a le da nisce detaliuri prea materialiste, necesitatea însă d'a descri adevĕrul ast-fel cum s'a petrecut, mĕ silesce d'a transporta teatrul acțiunei într'un loc puțin cuviincios, dar indispensabil.

Tribunalul de Muscel era pe atunci instalat în nisce case cu doue etage de stil vechiŭ; în etagiul superior era instalat pretoriul și cancelariele și jos magaziele unde să păstrau obiectele furate și locuința odăiașului.

In ziua aceia Radu Anghel n'avea lanțuri la picióre, căci în curênd avea să fie încătușat în teribilul lanț de convoiŭ și pentru un călĕtor mai ales pedestru, picióre trebuia să rĕmâe libere; asemenea fusese desbrăcat de uniforma temniței și îmbrăcat cu hainele cu care fusese prins și care aveau să'i serve drept probe de convingțiune (corpus delicti) pentru judecătorii curții. Aceiași toaletă se făcu și lui Soare.

Locul unde erau ei păziți și asceptau terminarea hârtielor, era o cămăruță din etagiul al doilea situată aprópe de grefa parchetului, iar latrina ceva mai departe pe un coridor cotit, însă tot în al doilea etagiu. Cum dobândi voe și plecă spre comoditate, Radu Anghel roti ochii în tóte părțile să vadă dacă era lume și vĕdênd că în partea locului nu era mai nimeni, căci sălile de asceptare se desglotase, fiind peste trei ore după amiazi, intră cu siguranță într'unul din compartimente, lăsând pe sau-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tinelă afară la uşe. Sóre în tot decursul procesuluĭ şi după terminarea luĭ, nu vorbi nicĭ de loc cu căpitanul sĕŭ şi afecta un fel de supĕrare şi de mănie în contra luĭ, dar nu-l perdea, nicĭ de loc din vedere; aşia dar îndată ce căpitanul sĕŭ ceru voe să mérga la comoditate, sĕ grăbi a cere şi el aceiaşĭ voe şi după ce o dobândi sĕ duse urmat de a doua sentinelă de ocupă al doilea compartiment al latrineĭ.

Radu Anghel îl zări că a intrat prin crĕpătura uneĭ scânduriĭ, ce despărţea cele două compartimente şi numaĭ de cât îĭ făcù un semn tăcut; după aceia, de îndată ce sĕ vĕḑura singuriĭ el îşĭ aruncă ochiĭ pe gura latrineĭ în jos şi după ce sĕ convinse că peretele, care despărţea partea superióră a basnaleĭ de privata primuluĭ etagiŭ era de scânduriĭ, cele maĭ multe desprinse, sĕ deslega iute de brâŭ, îĭ legă strêns un căpĕtâiŭ de crâmpeele de la gura latrineĭ şi după ce sĕ asigură că era legat ţépăn, sĕ lăsă pe gură în jos fără a sĕ îngreţoşa de necurăţeniele ce 'l înconjura, îşĭ strecură corpul sĕŭ, care nu perduse vechia sa îmlădiare prin acele necurăţeniĭ maĭ fără să sĕ umple, apucă cu mânile brâul şi sĕ coborî pe hasna în jos până ce dete cu piciórele de marginea podeleĭ inferióre. Ajungênd jos sĕ strecură printre scândurile desprinse, intră în una din privatele de jos, eşi fuga din ea, sĕ uită în drépta şi stânga şi nevĕḑênd pe nimenĭ o rupse d'a fuga pe lângă ulucile vecine, şi dând de o portiţă deschisă ceva maĭ departe eşi într'o stradă dosnică. Acelaşĭ lucru făcù şi Sóre maĭ în acelaşĭ timp şi tot cu acelaşĭ resultat, însă după ce sĕ vĕḑu afară din curtea Tribunaluluĭ el apucă la stânga, pe când căpitanul sĕŭ apucase la drépta, ca sa zăpăcéscă pe Dorobanţĭ în cas d'a sĕ da alarma şi să nu atragă privirile trecătorilor. De aci încolo n'avu alt de făcut de cât s'o ia rara pe stradă, fără să fugă, ca să n'atragă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

atenţiunea, încât peste câte-va momente sĕ găsiră a-amêndoĭ viind pe strade deosebite la o gasdă, care 'ĭ cunoscea şi le era credinciósă, adecă la adăpost de orĭ-ce surpriză imediată.

In séra aceleiaşĭ zile sĕ instalară într'o căruţă bună de birje şi cu totul schimbaţĭ la chip şi haine, porniră în călĕtorie spre Bucurescĭ, unde găsesc un refugiŭ sigur maĭ toţĭ certaţiĭ cu justiţia.

Soldaţiĭ de santinelă rĕmâind afară îşĭ găsise de vorbă unul cu altul şi lăsase pe arestanţĭ să stea cam mult în privată, fără să bage de sémă că cam zăboveaŭ, însă după ce trecŭ aprópe o óră simţiră ca aŭ întârziat prea mult şi unul din eĭ bătu în uşe şi strigă arestantuluĭ să iasă maĭ curênd.

Vĕdênd însă că nu primea nicĭ un rĕspuns, deschise uşa. Atuncĭ înmărmurit de gróză vĕdŭ brâul fâlfâind în gura privateĭ şi înţelese teribilul adevĕr. Aceiaşĭ tristă convingere dobândi şi cel alt! Cum vĕdŭ una ca acésta dătură alarma, puse tot tribunalul şi poliţia îr picióre şi începură cele maĭ minuţióse cercetărĭ, dar de surda fură tóte, că nu maĭ fŭ chip să maĭ dea cu mâna de Radu Anghel şi de Sóre, par'că intrase în gaură de şérpe şi îĭ înghiţise pământul de viĭ.

XIII.

SUB-PREFECTUL.

Scăparea luĭ Radu Anghel produse acelaşĭ sgomot ca şi prinderea luĭ şi puse lumea în uimire şi spaimă mare. Nenorociţiĭ locuitorĭ aĭ satelor, care fusese de obiceiŭ bântuite de teribilul tâlhar, după ce respirase câte-va lunĭ şi începuse să sĕ stabilească şi să'şĭ facă din noŭ rost pe la ţéră, încremeniră de frică şi aceĭ ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

'şĭ făceaŭ vacul pe drumul mare, renunțară d'aşĭ espune de sigur viața şi sĕ lăsară de călĕtoriĭ. Intrase cum am zice o panică generală în tóte inimele şi o frămêntare de nesiguranță în tóte spiritele.

Ca să liniştéscă lumea şi să împiedece spargerea satelor şi năvălirea locuitorilor prin orașe, precum s'a întêmplat orĭ de câte orĭ țéra era amenințată de o invadie, autoritățile publice fură puse din noŭ în mişcare dar cu îndoită ardóre şi întreită putere armată. Fiind că sĕ găsise gurĭ rele, care cârtise ceva contra sub-prefecților locali, ministru de interne din acele vremurĭ îĭ permută pe toțĭ trămițêndu'l tocmaĭ în partea de spre Moldova a Valahieĭ şi 'ĭ înlocui numaĭ cu tinerĭ instruițĭ, carĭ nu fusese molipsiți de vechile deprinderĭ, carĭ şi ofereaŭ maĭ multe garanțiĭ că vor rĕmânea neatinşĭ de orĭ-ce influență conrupĕtóre.

Îndată ce fură luate aceste dispositiunĭ sĕ formă o poteră formidabilă din maĭ toțĭ Dorobanțiĭ din județele Prahova, Dâmbovița, Muscel şi Argeşiŭ, carĭ nu maĭ porniră după urma tâlharilor ca până aci în sunete de surle şi de trâmbițe prevestitóre, pentru ca să pótă să sĕ pue maĭ din vreme la adăpost, ci plecară nóptea fără de sgomot risipiți şi uniĭ chiar, ceĭ din Prahova îmbrăcați în haine de țiganĭ lăeți şi sĕ concentrară cum putură într'o păduro din județul Muscel aprópe de satul Boțescĭ, unde formară cu toțiĭ o mare taberă de țiganĭ nomadĭ.

După ce administrația îşĭ făcù cu prisos datoria şi după ce armata îĭ puse la dispositie tot concursul necesar, luà şi justiția nisce dispositiunĭ estraordinare potrivit cu importanța pericoluluĭ şi trămise la fața locului pe însuşĭ procurorul general dela Curtea de Apel din Bucurescĭ.

Înaltul magistrat cum sosí urní pe procurorul şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

substitutul județului, pe unul spre Muscel și pe altul spre Prahova, puse în mișcare și parchetul districtelor Prahova, Dâmbovița și Muscel și pe urmă plecă spre părțile munților.

Mai întêiŭ procurorul general sĕ duse în satul Boțescĭ ca să calce din noŭ casa banditului precum și tóte împrejurimile, dar ajungênd acolo, găsí casa încuiată și află de la sătenĭ, că de când Radu Anghel a intrat în pușcărie, casa și prăvălia aŭ rĕmas pustiĭ și slugile și nevasta hoțului s'aŭ făcut nevĕdușĭ, nu sĕ scie unde.

Cu tóte acestea procurorul nu sĕ oprí d'a sparge încucturile spre a întra în întru și a scotocí pretutindenĭ și nu plecà, până ce nu sĕ convinse pe deplin, că casa era într'adevĕr pustie. După ce termină cu locuința hoțului, trecù la părinții și rudele luĭ, precum și la vecinĭ, întórse tot cu dosul în sus, dar negăsind nicĭ un semn de complicitate și nicĭ măcar cea mai mică bănuială, mersc cu investigațiele mai departe și nu sĕ lăsà până ce nu scotocí tóte casele din sat.

După ce sĕ încredință bine că ceĭ din Boțescĭ într'adevĕr nu sciaŭ de urma luĭ Radu Anghel, ca cum duhul sfânt ar fi fost mai bine-voitor cu el ca cu subalternul sĕŭ, îĭ dete în gând să'și arunce ochiĭ spre munte și cum îĭ plesní astă idee în cap, formă din dorobanțiĭ ce avea la dispositie un cordon de atac, îl resfiră în formă de evantaliŭ de la Adunați până la Brebu, înaintă în creeriĭ munților prin tóte sghiaburile afluenților Ialomițeĭ și Dâmboviteĭ, călcà satele Pietroșița, Mușea, Morărenĭ și Țâța precum și tóte stânele de prin munți, dete și de coverga în care altă dată sĕ odihnea calul tâlharuluĭ Radu Anghel, care atuncĭ era pustie, căcĭ și baciul ungurean fugise d'acolo, dar de urma luĭ Radu Anghel nu fù chip să dea.

După aceia sĕ năpusti spre familiele foștilor sĕĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

complicĭ, care nu fusese norocoşĭ ca eĭ d'a scăpa din închisóre, le căută, le cercetă, le îngrozi, le promise că va da drumul celor arestaţĭ, îĭ luă la cercetare şi pe eĭ, îĭ scóse din temniţe legaţĭ şi bine escortaţĭ şi 'ĭ colindà prin tóte părţile pe unde sciaŭ eĭ că avea câte un culcuşiŭ căpitanul lor, îl duse chiar la hangiul din Târgovişte unde sĕ adăpostise în ziua fugiĭ, dar nu fù chip să dea de el; cine sĕ gândea să cate pe brigand tocmaĭ în locul cel maĭ populat, adecă în inima Bucurescilor ?

Pe când procurorul general şi subalternĭĭ sĕĭ sĕ dedeaŭ de ceasul morţiĭ ca să descopere culcuşiul tâlharuluĭ, în satul Corbi din judeţul Muscel, arendaşiul satuluĭ sĕ pomeni într'o zi din luna luĭ Octombre anul 1860 cu curtea plină de dorobanţĭ în mare uniformă comandaţĭ de un oficer şi precedaţĭ de o caleascà trasă de patru caĭ înaintaşĭ, în care sta resturnat un bărbat cam de vr'o 30 de anĭ chipeşiŭ şi cu înfăţişarea inspirătóre de respect, îmbrăcat în uniformă de sub-prefect.

Arendaşiul nu cunoscea nicĭ din vedere pe acest noŭ representant al puterei esecutive, dar îşĭ dete cu socotélă că era noul sub-prefect pus de curênd în locul celuĭ ce'l permutase de câte-va sĕptĕmânĭ, şi 'ĭ eşi întru întêmpinare după cum îl călca datoria să facă. Sub-prefectul asemenea cum vĕdù trasă la scară trăsura, sări uşiurel dintr'ênsa, sui cele treĭ trepte ale pălimaruluĭ din faţa caselor, aruncă mantaua de blană ce'l învelea, căcĭ era cam frig, în mânele ciauşuluĭ ce sărise înainteĭ după capră şi sĕ presentà singur stăpânuluĭ caseĭ spuindu-ĭ că era sub-prefectul plaiuluĭ Nucşioara.

Arendaşiul care sĕ întêmplase a fi un grec filotim şi fórte poloticos şi care maĭ cu sémă avea mare interes d'a fi în bune relaţiunĭ cu respresentantul administraţieĭ, cel maĭ apropiat de interesele luĭ, îl primi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fórte bine, îl pofti în întru și porunci să aducă dulcéță și cafele. După ce să schimbară primele politeți și făcură mai de aprópe cunoscințe unii cu alții, sub-prefectul zise adresându-sĕ cătră arendașiŭ:

— Sciĭ la ce am venit cocóne drept la d-ta?

— Din suflet aș vrea sĕ sciŭ, căreĭ norocite întêmplărĭ sunt dator fericirea d'a vĕ vedea în casa mea, rĕspunse politicosul arendașiŭ.

— Slujba m'a adus cocóne, replică sub-prefectul, slujba care s'a făcut grea și neplăcută de tot de când nu ne mai strângem piciórele după drumurĭ, ca să prindem p'acel hoțoman ce'ĭ zice Radu Anghel.

— Vaĭ de mine cocóne! esclamă grecul îngălbenind, ce orĭ a îndrăsnit vre-un dușman să'și alerge gura de mine?

— Nu ferésca D-zeŭ, ómenĭ ca d-ta nu sunt făcuțĭ să ascundă asemenea ómenĭ, stăpînirea o scie prea bine și nicĭ cutézĕ a vĕ bănui. Eŭ am venit pentru alt-ceva. Nu vi s'a întêmplat să dațĭ de vre-o pagubă de curênd?

— Ba da o bagatelă, rĕspunse arendașiu respirând din tótă puterea plămânilor, ca cum i s'ar fi ridicat după piept o piatră de móră.

— Așa e că ți s'a furat de vr'o treĭ zile o pereche de hamurĭ noĭ noulețe?

Da, dar nu e nimic, vizitiu o să plătéscă că el e de vină, căcĭ le-a uitat în cuiŭ afară și nu le-a pus bine.

— N'are să plătéscă nimic, căcĭ administrația cea nouă e cu ochiĭ moĭ privighetorĭ ca cea veche și a prins pe hoț tocmaĭ în minutul când a vrut să la vêndă. D-le sub-locotenent, adaose sub-prefectul adresându-sĕ cătră șeful plutonuluĭ de dorobanțĭ care 'l însoțea, fă bunătate de poruncesce vahmistruluĭ să aducă hamurile și pe arestant.

Sub-locotenentul să sculă repede după scaunul, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

care sta de când intrase în casă după sub-prefect. salută militărescе; după accia eși afară și peste câte-va minute sĕ întórse urmat de un soldat, care aducea în brațe o pereche de hamurĭ fórte frumóse și de un țĕran jerpelit și cu mânele legate cot la cot.

— Acestea sunt hamurile d-v. cucóne?

— Da, d-le sub-prefect. rĕspune arendașiul.

— Faceți bunĕtate de'mĭ dați chitanță de primire.

— Bucuros, rĕspunse arendașiu și numaĭ de cât sĕ așeză la o masă și turnă o chitanță în tótă regula.

— Dar pe hoț îl cunoscĭ cine e? întrebă sub-prefectu după ce strînse chitanța și o puse în buzunarul haineĭ.

— Zĕu, pre legea mea acu îl vĕd âmtâia dată.

— Mi sĕ pare că am dat de urma luĭ Radu Anghel, zise sub-prefectu abia șioptind; și apoĭ adaose cu voce tare adresându-sé către soldațĭ: aide de dați pe arestant iarășĭ pe mâna santinelelor și hamurile în priimirea vizitiuluĭ.

Soldațiĭ sĕ supuse și după ce rĕmase în casă numaĭ arendașiu, sub-prefectu și oficeru de dorobanțĭ, sub-prefectu adăogă:

— Acest hoț scie unde e culcușiu tâlharuluĭ și'mĭ a făgăduit, că dacă 'l om da drumu astă nópte la douĕ ceasurĭ despre ziuă, ne-va da în mână pe hoț în satul Vălsanuluĭ; e departe d'aicĭ acel sat?

Așĭ, o palmă de loc.

— Ajungem pănă la doŭĕ din nópte, dac'om pleca d'acum?

— Ce staț de vorbițĭ? în doŭĕ césurĭ sunteț acolo.

— Aida de! am păț'o, esclamă sub-prefectul cu un aer fórte contrariat.

— Pentru ce mĕ rog? scusați-mĕ dacă îndrăsnesc sĕ vĕ întreb.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Pentru că vĕ mărturisesc franc că în necunosciința mea de locurĭ am crezut, că e maĭ departe și am venit la d-v. prea de vreme.

— Eŭ aș cuteza să vĕ fac o propunere, numaĭ să nu vĕ fie cu supĕrare nicĭ să vĕ pară paracsin.

— Vorbiți mĕ rog fără de jenă, că d'acum încolo sper c'o să ne maĭ vedem și o să rĕmânem bunĭ prietenĭ.

— Bunĕtatea d-v.

— Spuneți mĕ rog ce avéțĭ să ziceți.

— Eŭ v'aș propune să rĕmâneți a prânzi aicĭ și a petrece împreună 'pănă la 12 séŭ unu din nópte că într'o oră, mult doŭĕ cu caĭ bunĭ sunteți acolo.

— Aida de! ce sĕ potrivesce să vĕ causez atâta supĕrare?

— Din contră îmĭ pricinuiți cea maĭ mare bucurie și vĕ rĕmâiŭ pentru viață obligat.

— Dac'aș fi singur dute vino, dér însoțit de atâta leotă de lume.

— Nu face nimic; slavă Domnuluĭ în casa mea sĕ găsesce să mănânce și de doŭĕ orĭ atâția.

— Nu mĕ îndoesc. Aveți familie?

— Ba nu, pănă acum sunt flăcăŭ.

— Pĕcat! o curte așa de îmbelșugată să nu aibă o regină.

— Sper, că dacă va vrea D-zeŭ. în curênd o să fac și acest pas. Eĭ ce ziceți primiți?

— E cu neputință sĕ refuz un om filotim ca D-vóstră.

— Bravo; o să petrecem de minune, esclamă arendașiu plin de veselie și numaĭ de cât eși afară cu să dea ordinele necesare.

Peste doŭĕ ore masa era întinsă în camera de mâncare și împrejurul eĭ staŭ sub-prefectu, oficeru și arendașiul; cum vedeți lumea era puțină în jurul eĭ, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bucatele și vinurile erau multe și bune, mai cu sémă vinurile; de aceia óspeții noștrii nu se codiră de loc, ci mâncară cât patru, béură cât opt și chefuiră cât doi-spre-zece. Mai ales sub-prefectu și gasda apucase purcéua de códă și se călise cum se cade, în cât ridicau casa în sus cu fel de fel de strigăte, de chiuituri și cântece românesci și grecesci, cum se întêmplă ori când la petrecere între ómeni din fire veseli.

Tóte însă au un sfêrșit, până și petrecerea când dureză prea mult; nu e vorbă arendașiu se aprinsese réu și începuse să strige din tóte puterile slugilor ca să le aducă lăutari, dar oficerul care stătuse mai în reservă îl opri rugându-l să nu facă nimic din pricină că, precum scie, pe la jumétate după miezul nopții erau să plece ca sa calce culcușiu lui Radu Anghel și'i era teamă să nu se facă svon și să prindă hoțu de veste.

Ne avênd încotro arendașiu se îndupleca; se mulțumi numai d'a goli încă vr'o doue carafe și după ce simți că casa se învârtea cu el și piciórele nu mai vreau să'l ție, se sculă de la masă cam pe la zece ore din nópte, petrecu pe D-nul sub-prefect, care furase cum se cade luleaoa némțuluĭ până la o cămară vecină ca să dea o léca ochiĭ în gene spre a se desmetici și după aceia se duse și el cam clătinându-se în iatacul séu, se trânti în pat îmbrăcat cum era și numai de cât începu să sforăe.

Pe când era în somnu cel mai dulce și tocmai când visa că se pune la altă masă alături de noul sub-prefect iubitul séu, i se păru că simte că'l sgudue cine-va și deschise fără se vrea ocii. În casă ardea numai candela de la icóne; la lumina acesteĭ palide licăriri, cu tóte că nu se împrăsciase încă tot fumul beției din capul séu, tot putu să vadă înaintea patuluĭ séu în picióre tréz și sănétos pe D-nul sub-prefect, însoțit de sub-locotenentu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și doĭ dorobanțĭ îmbrăcațĭ gata de ducă, și crĕdĕnd că representantul plășiĭ a venit să'șĭ ia rĕmas bun de la el, sări drept în mijlocul patuluĭ și zise:

— Dar ce plecĭ așa de vreme, D-le sub-prefect?

— Sunt silit să plec, scumpe amice, că precum sciĭ am trébă.

— Da 'mĭ aduc aminte, de și póte aĭ crĕdut că m'am îmbĕtat; te ducĭ să calcĭ pe Radu Anghel?

— Tocmaĭ.

— Sĕ fie așa de târdiŭ? a sosit deja miezul nopțiĭ?

— Sunt douĕ césurĭ din nópte.

— Ce spuĭ frățióre! vedĭ cum te fură somnu după petrecere.

— Tocmaĭ asta zicém și eŭ d-luĭ sub-locotenent, că am întârdiat grozav.

— Nu face nimic, aveți caĭ bunĭ și tot sosițĭ la vreme.

— Așa ar fi dacă s'ar petrece lucrurile cum trebue, dar nu e așa: dorobanțiĭ meĭ nu vor să sĕ misce din loc pănă nu le-oĭ plăti léfa, pe care după cum spun eĭ nu aŭ primit'o de la stăpânire de cine scie când.

— Ia audi minunea ciorilor! și nu e nicĭ un chip să'ĭ îndupleci să sĕ urnéscă?

— Nicĭ unul de cât banĭ și eŭ banĭ n'am.

— Altă dandana acu, murmură grecu scărpinându-sĕ după ureche cam dus pe gândurĭ.

— De aceia am venit la d-ta și am îndrăsnit să te scol din somn. Te rog scóte-mĕ din torópă și scapă-mĕ de satara; împrumută-mĕ cu ce-va banĭ și pe cinstea mea de sub-prefect cum oiŭ ajunge la tact ți-ĭ înapooz.

Arendașiul trăise mult la țĕră și cunoscea îndestul de bine obiceiul țĕreĭ după atuncĭ și chiar după acum prin unele locurĭ; el scia din esperiență că po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

liţa de zapciŭ e poliţă fără vaḑă, care n'are nicĭ un termin de plată şi banĭĭ împrumutaţĭ acelor ómenĭ care ţinéŭ şi încă maĭ ţin prin abus, în mânile lor cu tóte legile restrictive, averile cultivătorilor de pământ, sunt banĭ daţĭ de haram; de aceia cum auḑi propunerea sĕ grăbi d'a întreba:

— Câtă sumă vĕ trebue?

— Treĭ miĭ de galbenĭ, rĕspunse sub-prefectul.

— Treĭ miĭ! esclamă grecu rĕmâind înţelenit în loc şi cu gura căscată; aida de! sĕ vede că vreĭ să glumescĭ?

— Ba nu glumesc de loc. Am zece dorobanţĭ câte doŭĕ sute de galbenĭ, fie-care face doŭe miĭ şi o mie pentu noĭ şefiĭ lor tocmaĭ 3000 de galbenĭ socotélă curată.

— Ia tacĭ, d-le sub-prefect, că cu vorbele astea mĕ facĭ sĕ intru la bănuială şi să creḑ cine scie ce.

— Crede neiculiţă orĭ-ce poftescĭ, dar plătesce; acesta e principalul. A vrut stăpînirea ómenĭ noĭ, trebuesc şi obiceiurĭ noĭ; celĭ vechĭ globeaŭ cu sutele, celĭ noĭ trebue sĕ globească cu miile, căcĭ şi cheltuelele sunt maĭ grele; la legĭ noĭ ómenĭ noĭ, vorba celor de la cameră; plătesce cocóne şi nu crăcni.

— Ce fel, d-le sub-prefect? strigă bietul grec disperat, am încăput pe mână de hoţĭ?

— Vaĭ de mine! cum îţĭ vine să mĕ insulţĭ astfel? Dar chiar aşa d'ar fi, dacă spre pildă aĭ încăpea pe mâna luĭ Radu Anghel şi l'aĭ vedea înainte-ţĭ, cum mĕ veḑĭ acu pe mine, în mână cu câte un revolver şi l'aĭ auḑi zicêndu-ţĭ; banĭ dacă vreĭ să nu ţĭ răpuiŭ viaţa, ce aĭ ḑice?

Pronunţând acest cuvinte onestul sub-prefect scóse din buzunare câte un revolver si le îndreptă spre peptul arendaşiuluĭ; care cum veḑu una ca asta înţelese că sĕ află în faţa unuĭ fals sub-prefect şi unor hoţĭ deghi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

saţĭ în haine de dorobanţĭ şi ca să scape de grósnica sórtă a arendaşiuluĭ de la Glodenĭ ale căruĭ tragice întêmplarĭ sĕ lăţise în tótă ţéra, îşĭ plecă capul în jos şi rĕspunse:

— Căpitane nu'ţĭ face pĕcat cu mine şi cruţă-mĭ zilele, că uite mĕ las cu câştiul neplătit şi 'ţĭ daŭ suma ce 'mĭ aĭ-cerut.

— Dar de ce mĕ numescĭ căpitan? întrebă sub-prefectul rîdênd.

— Pentru că nu escĭ sub-prefect cum eŭ nu sunt popă, ci escĭ vestitul căpitan Radu Anghel, rĕspunse arendaşiul cercându-sĕ să gluméscă în nisce momente atât de critice şi de serióse.

— Veḑĭ aşa te voiŭ, esclamă hoţul desarmat de acel stoicism bun de admirat; aşa caracter îmĭ place, mie adaose Radu Anghel cu veselie; aḑu baniĭ încoa şi 'ţĭ făgăduesc, că nicĭ un fir de pĕr nu sĕ va clinti din capul d-tale.

Grecul nu maĭ zise nimic, ci sĕ îndreptă spre o casă de fier ce sĕ afla într'acea cameră, o descuiă, scóse dintr'ênsa doŭĕ zecĭ de fişicurĭ de câte o sută de napoleonĭ, le dete suspinând din adêncul inimeĭ în mânele hoţuluĭ şi pe urmă încuiă casa şi zise:

Eĭ acum, ce maĭ vreĭ de la mine?

— Să mĕ laşĭ să te culc în pat ca să te leg spre a nu te misca, şi să 'ţĭ astup gura ca să nu strigĭ saŭ să facĭ gură şi cine scie ce secăturĭ.

— Fă şi asta, rĕspunse arendaşiul; faceţĭ orĭ-ce oţĭ vrea cu mine dacă a voit D-zeŭ să încap pe mâna vóstră şi sĕ lăsă a fi legat şi proţăpit fără a face cea maĭ mică împotrivire.

După ce 'l legă sub-locotenentul, vru să pue mâna pe cheia caseĭ de banĭ, ca sĕ ia şi baniĭ ce maĭ rĕmăsese în ea, dar Radu Anghel 'ĭ dete peste mână şi 'ĭ zise;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Astêmpărete mĕĭ Sóre și lasă-te de înveţul tĕŭ cel rĕŭ; am făgăduit boeruluĭ să nu 'ĭ iaŭ maĭ mult; ce a făgăduit Radu Anghel e sfânt; nu pune mâna.

Pronunciând acestе cuvinte îșĭ luă ziua bună de la grec, eșĭ afară, sĕ așeză în trăsura care era trasă la scară, dete slugilor curțiĭ, care sĕ întêmplase să sĕ descepte câte un băcșișiŭ galantom și apoĭ plecà în galopul cailor urmat de ceĭ nouă dorobanțĭ, care călărea în dosul trăsureĭ. Slugile creḑênd că stăpânul lor dormea, sĕ duse să sĕ culce fără să maĭ dea prin casă ca sĕ nu'l descepte și tocmaĭ a doŭa zi îl găsiră legat și proțăpit și înțelese ce fel de sub-prefect era acel ce 'ĭ visitase.

Nu e anevoe de înțeles stratagema ce întrebuinţase Radu Anghel ca să comită astă călcare îndrăsneață; furtișagul hamurilor arendașiuluĭ, care 'ĭ procurase pretextul d'a intra ca bine-făcĕtor al greculuĭ, fusese săvîrșit cu multă înlesnire de către un tovarășiŭ subaltern pus de maĭ mult timp la pândă și hoțul adus legat cot la cot înaintea păgubașiuluĭ era alt tovarășiŭ, care după comiterea faptuluĭ dobândi libertatea și întră în rîndurile păzitorilor sĕĭ ca să'șĭ ia și el plata.

Nu creḑ, că maĭ e nevoe d'a vĕ spune de unde căpĕtase haine dorobănțescĭ, când este de toțĭ sciut că majoritatea ómenilor asteĭ armate teritoriale, care azĭ sĕ numesce călărașĭ, e de la țéră și petrece treĭ sĕptĕmânĭ pe lună între consăteniĭ lor. Cum vedețĭ combinația fŭ simplă, de tot simplă și maĭ lipsită de pericole; cu tóte acestea puse în uimire întréga țéră.

XIII.

DÓMNE AJUTĂ!

Cadrul restrâns al acesteĭ nuvele m'a oprit d'a descri tóte faptele, tóte crimele, tóte nelegiuirile luĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Radu Anghel; ne-ar fi trebuit volume, volume multe mai cât a trebuit lui *Ponson du Terail* pentru plăsmuitele isprăvi ale lui *Rocambole* al său, spre a se putea reproduce măcar prin schițare sutele și miile de isprăvi adevărate ce a săvârșit eroul nostru în decurs de câțiva ani. Ne-am mărginit dar d'a alege din tóte pe acele ce aŭ fost mai principale, mai crunte, mai pline de istețime și carî aŭ avut o influență hotărîtóre asupra bisareĭ esistențĭ a acestui om și le-am reprodus cât am putut mai exact și fără cea mai mică esagerațiune pe cât ne-a permis mijlócele d'a le culege din tradiție și amintire, căcĭ nimic nu este scris, nicĭ chiar dosarul procesuluĭ nu l'am putut găsi la tribunalul districtuluĭ Dâmbovița.

Pân'acum am descris partea cea teribilă a acestuĭ trist personagiŭ, a acestuĭ eroŭ al crimeĭ și al vĕrsărilor de sânge; acum vom descri în câte-va trăsurĭ de condeiŭ și partea cea bisară a caracteruluĭ aceluĭ om, în care estremitățile se atingéŭ mai în fie-ce oră și adecă sĕlbăticia cea mai crută se isbea în fie-ce moment cu îndurarea cea mai generósă, împietrirea cu mila, crudimea cu înduiosarea.

Precum scim Radu Anghel era un tâlhar teribil, dar câte o dată, pe la soróce, se pomenea în tóne bune; atuncĭ îĭ plăcea să gluméscă și să facă câte-o năsdrăvănie; însă și când se găsea în asemenea tóne făcea să sufere crud ființele ce 'ĭ cădea în ghiare în acele momente.

După fuga din temniță și pitirea sa prin Bucurescĭ, urându-se cu nelucrarea, tâlharul spurcat la sânge apucă iarăși drumul potecelor de codru și iute găsi camaradĭ îndestul de numerosĭ ca se pótă face călcarea ce o descrierăm în capitolul precedent. Astă faptă îndrăsnéță întrecu pe tóte și produse în administrație și în forța armată, care alcătuise o poteră atât de uriașă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o zăpăcélă mare din causă că punea lumea în nedumeriri d'a nu mai sci cine erau apĕrătoriĭ siguranțeĭ publice și cine hoțiĭ deghisațĭ în dorobanțĭ și 'ĭ făceau ca îndată ce zărea câte un sub-prefect să tremure de frică că dór n'o da de un tâlhar. Nimic nu putea fi mai burlesc și tot o dată mai primejdios ca frica ce apucase pe public de apĕrătoriĭ legeĭ.

Autorul astor turburări, profită numai de cât de confusiunea ce producea și 'și stabili centrul operațiunilor sale la o palmă de loc de teatru acesteĭ îndrăsnețe călcări, sciind bine că nimenĭ nu sĕ va gândi să 'l caute așa de aprópe, ci vor alerga tot spre vechiul sĕŭ culcușiŭ. Părțile muntóse ale județuluĭ Muscel fură destinate spre a servi ca loc de retragere pentru grósnicul haĭduc.

Intr'o séră din tómna anuluĭ 1860 plecà din satul Domnescĭ, unde conăcise zioa cu doĭ tovarăși aĭ sĕĭ, spre a sĕ duce în munțiĭ Mățăuluĭ, unde 'l ascepta celĭlalțĭ tovarăși. Pe drum, tocmaĭ când sórele scăpase după muscelul Vălsanuluĭ, sĕ întâlni cu un negustoraș care călĕtorea singurel. Intr'acea séră sĕ întêmplase Radu Anghel să fie în tóne bune.

Altă-dată îndată cum ar fi simțit că călĕtorul avea banĭ, s'ar fi năpustit asupră-ĭ, l'ar fi răbufnit jos la pământ, l'ar fi jefuit până la piele și pe urmă 'șĭ ar fi descărcat pistólele în țésta capuluĭ luĭ, dar în acea séră făcu cu totul aminterĭ.

— Séra bună, fărtate, zise el călĕtoruluĭ.

— Mulțumim d-tale jupâne, rĕspunse călĕtorul.

— Frumósă vreme! adaose hoțul.

— Da, dar o să sĕ strice, căcĭ am vĕdut purceaua vecinuluĭ viind la cocină cu câte-va firĕ de pae în gură.

— Ce spuĭ! esclamà tâlharul, credĭ în prevestirĭ?

— Cum sĕ nu creḑ, nu sunt creștin?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Bine zicĭ!.. veḑĭ lucru ciorilor! eŭ care mĕ făleam că sciŭ scriptura pe de rost, am uitat unde Tătarĭ zice: crede în scriptura, dar crede și în cele ce-ți dă de veste porcul.

— Mi sĕ pare că d-ta vreĭ să șeguescĭ, zise negustorul cam înțepat, fiind că sunt sigur că sciĭ prea bine că aste prevestirĭ de bună séŭ de rea triște nu sunt scrise la carte, ci rĕmase din părinți în fiĭ neam de neamul nostru.

— Și creḑĭ cu dinadinsul în ele?

— Ca la evanghelie.

— Atuncĭ eștĭ fericit.

— Să sciĭ că sunt fericit, căcĭ după semne și prevestirĭ sciŭ ce o sĕ mi sĕ întêmple zioa și mĕ feresc de cu séra de primejdie.

— Eĭ! d'apoĭ staĭ bine de tot! ia fiĭ bun mĕ rog de'mĭ spune și mie vre-unul din acele semne ca sĕ mĕ folosesc și eŭ la vreme de nevoe.

— Bucuros, tocmaĭ ne prinde bine ca să ne trécă de urît călĕtorind împreună, căcĭ facem aceașĭ cale după cum vĕḑ.

— Negrețit.

— Eĭ bine prietene, între maĭ multe semne să 'țĭ spuiŭ una cea maĭ de frunte; călĕtoria e cea maĭ grea și maĭ primejdiósă îndeletnicire într'aste vremurĭ pline de hoțĭ și tâlharĭ.

— Așa e lovi-ar concina de hoțĭ și tâlharĭ!.. murmură Radu Anghel făcêndu-șĭ cruce și scuipându-șĭ în sîn.

— Eŭ călĕtoresc mult și maĭ ales prin locurĭ străbătute de acel hoțoman de Radu Anghel, dar eŭ nu mĕ tem de loc de el.

— Ce spuĭ? esclamă hoțul cu curiositate.

— Nu, căcĭ semnele și prevestirile mele mĕ apĕră de el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Cum? așa sĕ trăescĭ.

— Prea lesne; când calea nu e bună și e bântuită de acest tâlhar orĭ de ómenii luĭ, atuncĭ când apuc sĕ es din casă, orĭ slujnica mĕ chiamă îndărăt să'mĭ spue ceva, orĭ eŭ fără să mĕ gândesc mĕ întorc înapoĭ sĕ maĭ iaŭ ceva ce am uitat, orĭ când es la pórtă auḑ câte un glas de bărbat, de femee orĭ de copil zicênd la laltă ființă: staĭ, nu pleca, ascéptă, dute înapoĭ acasă, orĭ eșind din curte mĕ întâlnesc în cale cu vre-un popă, séŭ ajungênd la câmp îmĭ ese câte un epure înainte.

— Eĭ atuncĭ ce facĭ?

— Intêmplându-sĕ una din tóte astea mĕ întorc înapoĭ și amân plecarea pentru a doŭa zi.

— Dar de ți s'o întêmpla pocinogu și a doŭa zi?

— Amân mereŭ pănă ce nu s'o întêmpla nimic din tóte astea.

— Atuncĭ vericule trebue sĕ 'țĭ mérgă rĕŭ trebile negustorieĭ?

— Ba slavă Domnuluĭ nu prea îmĭ merg rĕŭ.

— Eștĭ om cu stare?

— A casă am câte-va miișóre.

— Și pe piele la chimir câte-va sutișóre! nu e așa?

— Aĭ cam ghicit, rĕspunse cu fudulie negustorașiul fără să sĕ gândéscă că a spus o nerodie primejdiósă.

— Bravo, zise hoțul făcênd cu ochiul camaraḑilor sĕĭ care călĕtoreaŭ după el în cea maĭ complectă mutemie. D'am fi niscaĭ-va hoțĭ maĭ că ne-ar da dracul în gând sĕ facem cunoscință cu chimirul.

— Nu mĕ tem, adaose negustorul îngânfare.

— Pentru ce?

— Pentru că prevestrile mele sunt bune.

— Să nu prea puĭ temeĭ pe ele, căcĭ drumurile sunt rele și nesigure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mĕ întrebĭ; mic'mĭ pasă să nu maĭ îțĭ calce piciórele pe la mine, înțelesu-m'aĭ?

— Da dragă, da rĕspunse oftând soțul.

— Ce dicĭ primescĭ?

— Greŭ lucru îmĭ cerĭ, greŭ de tot, dar n'am ce face dacă nu 'țĭ maĭ place să trăescĭ cu mine. Pe urmă ce maĭ vreĭ?

— Vreaŭ să mĕ înzestrezĭ cu ceva ca să am și cŭ cu ce trăi ca ómeniĭ.

— Vreĭ să 'țĭ daŭ o mie de galbenĭ? îțĭ ajunge?

— Imĭ ajunge.

— Ce 'mĭ maĭ cerĭ?

— Să daĭ la minut înapoĭ ăstuĭ om baniĭ ce 'ĭ-aĭ luat și pe urmă laș să daŭ hârtie de despărțenie, ca să mĕ cunun cu el, că el e barbatul ce 'mĭ-am ales.

— Tudoriță, Tudoriță, rĕŭ îțĭ baț joc de nădejdile mele și cu asprime îmĭ smulgĭ din inimă tóte credințele și nălucirile mele! zise hoțul oftând din adêncul inimeĭ, gândesce-te că avem copiĭ.

Nu mĕ gandesc la nimic.

— Oh! femee nelegiută ce eștĭ. Acum mi sĕ deschid ochiĭ, acum înțeleg cât maĭ iubit, dar e prea târziŭ, n'am ce'țĭ face, sunt în mânile tale, facăți-sĕ voia. Iată mĕ învoesc; iată baniĭ ce am luat de la acest om, iată încă atâta pentru cal; iată și pentru tine doŭĕ miĭ de galbenĭ în loc d'o mie. Ah! venisem să-țĭ daŭ aceștĭ banĭ din proceresul meŭ, ca să aĭ cu ce trăi în lipsa mea, căcĭ mĭ-e teamă că iarăș voiŭ cădea pe mânile stăpânireĭ, și tu! Sĕ vede că așa a fost să fie. Cât pentru bărbat, rĕmâne la voia ta ca să'țĭ alegĭ pe cine 'țĭ o plăcea și când îțĭ va plăcea fără să aĭbĭ nevoe de cerere de despărțenie, căcĭ cununia nóstră n'a fost trecută în condicĭ.

Pronunțând acestĕ cuvinte scóse o pungă dolofană

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaria.ro/mdrr

și o puse pe masă, scóse altă pungă mai mică și o puse în mâna negustorului și apoi dise:

— Am sfârșit cu bine?

— Da, rĕspunse Tudorița și negustoru.

— Acum să vĕ las sănĕtoși, căci eŭ mĕ duc, mĕ duc ca să nu mĕ mai întorc, căci aeru d'aicĭ mĕ înécă, vederea vóstră mĕ îngrozesce. Nu mai pot răbda sĕ vĕ veḑ mână în mână fără să vĕ sorb viața. Rĕmas bun, cum rosti aste cuvinte dete ușa de perete, făcu o săritură până la cal, încălecă pe el și dispăru după cotitura uneĭ strade ca să'și ascundă o lacrimă ce sĕ ivise la coada ochilor sĕĭ.

Peste treĭ sĕptĕmânĭ negustoru sĕ cununa cu fosta nevastă a luĭ Radu Anghel și sĕ mută în casele sale din Curtea de Argeșiŭ, dar peste o lună tocmaĭ când să zică mai cu temeiŭ *Dómne ajută*, într'o zi când sĕ întorcea de la un bâlciŭ vecin găsi casa góla și pe nevasta sa nicăerĭ. Acésta era fapta luĭ Radu Anghel care ne mai putênd suferi împingĕtórele bolduri ale gelosieĭ, căci încă iubea pe Tudorița, de și nu mai era a luĭ, venise în lipsa bărbatuluĭ sĕŭ în miez de nópte și o răpise pe când dormea.

XV.

ÎN TÎRGOVIȘTE.

Tudorița a fost un geniŭ fatal pentru Radu Anghel; iubirea eĭ 'l-a făcut să părăséscă liniștita sa viață de cârciumar spre a apuca primejdiósa cale a codruluĭ; iubirea eĭ 'ĭ-a pus în mână cuțitul de ucigașiŭ, iubirea eĭ asemenĭ l'a dus și la perḑare. Sĕ vede că acea femee dispunea de nisce însușirĭ secrete carĭ robeaŭ, subjugaŭ, scoteaŭ pe om din minți, căcĭ aminterĭ nu sĕ póte es-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

plica pericolul la care s'a espus acest om d'a o răpi fără voia sa și d'a o lua cu sila spre a o duce într'un loc unde negreșit va întâlni ființe omenescĭ, cărora să le denunțe că răpitorul sĕŭ era acela, pe care îl căuta tótă forța judiciară a țĕreĭ.

Numaĭ un smintit saŭ un subjugat de o dragoste nemărginită putea să facă ceea ce a făcut Radu Anghel, adecă după ce 'ĭ-a dat drumul silit de frică și a aruncat'o în bratele altuia, care precum scia prea bine era iubit și preferat, să vie s'o fure nóptea în lipsa bărbatuluĭ sĕŭ și în loc d'a o ascunde în gaură de șérpe, să sĕ încrédă numaĭ în câte-va vorbe dulcĭ rostite de ea, în câte-va jurăminte lesne de călcat și în câte-va mângăerĭ prefăcute și s'o ducă unde? tocmaĭ în Tîrgoviște de unde sĕ urneaŭ cele maĭ aprige prigonirĭ în contra sa.

Nu e vorba, strada unde era casa ce fusese alésă pentru locuința sa era dosnică și aprópe de barieră, dar era în Tîrgoviște, care era plină de judecătorĭ și dorobanțĭ, care căteaŭ în ruptul capuluĭ pe grósnicul haĭduc.

Așa face omul când sórta vrea să'l pérdă, îĭ ia maĭ întâiŭ mințile și apoĭ îĭ répune viéța. Ceia ce nu putu face o armie întrégă de agențĭ aĭ puterĕĭ judecătorescĭ, putu un cap de femee. Iată acu în ce mod:

Negustorașiŭ nostru găsind casa pustie și pe nevasta sa nicăirĭ, sĕ luă cu mânile de pĕr și începu să sĕ dea cu capul de pereți, căcĭ și el începuse să iubéscă cu pasiune pe acea femee minunată, maĭ cu sémă după ce simțise că era iubit; însă nu'și perdu multă vreme cu văetăturile, ci numaĭ de cât înțelese cine 'ĭ-a făcut pocinogu și sĕ puse îndată să'l urmăréscă, fără să sĕ gândéscă la pericolul la care sĕ espunea.

Aceea ce n'a putut face interesul și nasul de copoĭ aĭ prepelicarilor justițieĭ, a putut să facă amorul; băr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

batu ultragiat a rĕușit să descopere urma răpitoruluĭ, să sĕ ia după dênsa prin fel de fel de întrebărĭ și cercetărĭ și să mérgă cu investigațiunile din codru în codru, din potecă în potecă, din sat în sat și din orașiŭ în orașiŭ până ce peste vr'o câte-va lunĭ de alergătură ajunse în Tîrgoviște, unde tóte semnele îl încredința că de sigur întrase ceĭ căutațĭ. Tocmaĭ acolo însă perdu cu totul urma vênatuluĭ. Vĕdêndu-sĕ rătăcit în mijlocul unuĭ orașiŭ, care nu e tocmaĭ mare, dar tot e orașiŭ populat și plin de mișcare, începu maĭ întêiŭ să'ĭ dea rotocóle ca să sĕ convingă, dacă a rĕmas acolo saŭ a plecat maĭ departe, căcĭ o femee sĕ póte ascunde maĭ anevoe de ochiĭ curioșilor ca un bărbat și după ce sĕ convinse că răpita și răpitoru trebue să fie tot în Tîrgoviște, începu să colinde tóte stradele și să sĕ uite la tóte casele sigur că stéoa luĭ cea bună, divinul sĕŭ protector, *Dómne ajută* al sĕŭ îl va pune pe urma cea bună și va descoperi culcușiul iubiteĭ sale.

Cine a zis că prin credință poțĭ să ridicĭ un munte din locul sĕŭ n'a greșit, căcĭ într'o zi cam pe la finele luĭ Maiŭ din anul 1861, tocmaĭ când bătătorea stradele cele maĭ laterale fără cea maĭ mică speranță de reușită, audĭ fără de veste o voce dulce și melodióșă, că 'l chiamă pe nume și vĕdu o mănușiță mică și grăsulie strecurându-sĕ prin nisce zălojele grosolane de la nisce case de stil vechiŭ și cu înfățișarea părăginită că 'ĭ face semn să intre în curte. Audĭnd astă voce și zărind acea mână simțĭ că un fior rece îĭ trece prin sânge și'l făcu să sĕ cutremure de la cap până la picióre, căcĭ i sĕ păruse că acea voce era a femeiĭ sale și crezĕnd că era numaĭ o părere, sĕ opri în loc ca să maĭ audă acel glas, să maĭ vadă acel gest.

Într'adevĕr vocea cea dulce îl chemă iarăși și mănușița iarăși sĕ mișcă printre zălojele, dar într'acea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

clipă, când făcea un pas spre pórtă, zări viind din capĕtul stradeĭ opuse și îndreptându-sĕ spre sine un om care iuțea pașiĭ și sĕ grăbea întocmaĭ ca avaru ce 'șĭ dă silințe d'a fi cu un moment maĭ curênd lângă tesaurul sĕŭ. Vĕdêndu-l negustorașiu, scóse un țipet de spaimă și mănușița sĕ retrase repede în întru.

Nu sĕ scie ce s'ar fi întêmplat în acel minut, că acela ce alerga grăbit scóse și el un țipet când zări pe negustorașiŭ și sĕ repedi spre el cu aer furios și cu drépta armată cu un cuțit năprasnic, de și era ḑioă și în mijlocul stradeĭ; nu sĕ scie, zic, ce crimă s'ar fi comis într'acel minut, dacă nu s'ar fi întêmplat ca tocmaĭ în acea clipă, să trécă pe acea stradă, un sub-prefect călare urmat de doĭ dorobanțĭ, care sĕ întorcea de la prefectură și sĕ ducea la tactul sĕŭ cu ordine severe tocmaĭ ca să prindă pe Radu Anghel.

Negustorașiu care o băgase pe mânecă, vĕdêndu pe rivalul sĕŭ că vine spre el cu așa mare furie, zărind că apare în depărtare acel ajutor neasceptat, începu sĕ strige din tóte puterile:

— Săriți creștinĭ bunĭ, puneți mâna pe hoț, puneți mâna pe Radu Anghel.

Acest țipet făcu pe tâlhar, căcĭ el era, să sĕ uite sperios în juru-ĭ și cum dete ochiĭ de sub-prefect și ceĭ doĭ dorobanțĭ, care începuse sĕ iuțéscă pașiĭ cailor și să sĕ repedă spre el, lăsă pe negustorașiŭ pentru altă dată, cârmi la drépta, sări nisce ulucĭ mărunte și o rupse d'a fuga printr'o curte mare ca un maidan, îndreptându-sĕ spre partea opusă care da afara din orașiŭ.

Sub-prefectu vĕdênd una ca asta înțelese numaĭ de cât că lucru nu era curat și că fugarul n'avea conșciința limpede și numaĭ de cât descălică, dete ordin dorobanților sĕ facă ca el și sărind cu dênșiĭ ulucile sĕ luă în gónă după fugar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Intr'acest timp hoțul sĕ depărtase bine și pusese o distanță destul de mare între el și urmăritorĭ, care distanță sĕ mărea din moment în moment, căcĭ hoțul era ușure, iar sub-prefectu gras și greoiŭ și dorobanțiĭ încălțațĭ cu cisme marĭ în picióre.

De sigur ar fi scăpat, fără de nicĭ o piedecă seriósă căcĭ distanța pănă la partea opusă a ulucilor era prea mică, dacă nu s'ar fi luat după urma sa și negustorașiŭ; el însă fiind maĭ ușiure le trecuse înainte și când vĕdu că hoțul e lângă ulucĭ, strigă subp-refectuluĭ și dorobanților:

— Impușcați-l că vĕ chezășuesc cu capul meŭ că este Radu Anghel, împușcați-l vĕ dic, adaose cu violență, când vĕdu că hoțul era maĭ lângă ulucĭ și sub-prefectul încă sta la îndoială și nu zicea nimic. Impușcați-l căcĭ aminterĭ dacă ne scapă, mĕ duc la Prefectură și vĕ părăsc că sunteți tovarășĭ cu el.

Astă amenințare dobândi efectul dorit; dorobanțiĭ care pățise atâtea neajunsurĭ din partea aceluĭ hoț, audind că vor fi acusațĭ de complicitate cu el, nu maĭ asceptară ordinul șefuluĭ lor și 'șĭ descărcară amêndoĭ carabinele tocmaĭ când hoțul sĕ avênta să sĕ sue pe ulucĭ. Din nenorocire pentru ómeniĭ stăpânireĭ stătură la îndoială prea mult, căcĭ până să 'șĭ descarce eĭ armele, hoțul îșĭ făcuse vênt, sărise pe vêrful ulucilor și chiar trecuse dincolo, ast-fel că glónțele dorobanților sĕ înfipse numaĭ în ulucĭ.

Când ajunse negustoru, sub-prefectul și dorobanțiĭ lîngă ulucĭ, ia pe hoț de unde nu e!

XVI.

PRINDEREA DE LA CĂNDESCĬ.

Pățitania de la Tîrgoviște, care apropiase pe Radu Anghel numaĭ cu o muche de cuțit, adecă cu grosimea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

unor ulucĭ de mórte, băgà minte în capul tâlharuluĭ și 'l făcù să renunțe pentru tot d'auna la necredincĭósa sa nevastă, care fù p'ací p'aprópe ca să 'l dea de gît și îl determinà să ia hotărîrea d'a nu maĭ da cu nicĭ un chip pe la dênșiĭ, maĭ cu sémă că pe copiiĭ luĭ îĭ îngrija îndestul de bine bĕtrâna sa mătușe.

Intêmplarea ce avù loc în mijlocul orașuluĭ, în capitala unuĭ județ, în care era concentrată cea maĭ mare parte a vestiteĭ potere și un procuror de tribunal, făcù multă vîlvă, aduse peste capul neabiluluĭ sub-pre fect un potop de încriminărĭ și chiar destituirea sa ; puse în mișcare tot personalul administrativ, judecă toresc și militar pentru ca să spele acea pată și să pu cu un minut maĭ curênd mâna pe acest hoț devenit gendar. Pălcurĭ, pălcurĭ de patrule de doroba cutrierau ḑiua și nóptea în tóte sensurile, tóte dl murile marĭ și micĭ din județele Prahova, Dâmb vița, Muscel și Argeșiŭ, promisiunĭ bogate eraŭ făcu pe calea publicității, orĭ cin' va prinde pe Radu Angh viŭ saŭ mort și spionĭ îndrăsneț și bine deghisațĭ fu nicaŭ în tóte părțile pe unde umbla de obiceiŭ Rad Anghel.

Vestea luărĭĭ unor mĕsurĭ atât de energice ce 'l fù comunicată de unul din ómenĭĭ sĕĭ, sili pe tâlhar să sĕ suĭe tocmaĭ în creerĭĭ munților și să sĕ ascundă prin târlele de oĭ și să umble din târlă în târlă, ca să capete de mâncare până ce s'or potoli lucrurile și s'or sătura ómenĭĭ stăpânireĭ de căutare în zadar.

Cât fù singur lucrurile merse bine și hoțul nu păți nimic, căcĭ orĭ cine da fără stânjineală și fără să întrebe de unde vine și unde sĕ duce pe un drumeț trecĕtor, care cere un codru de mămăligă și o bucată de cașiŭ ; dar maĭ pe urmă când Sóre și doĭ din restul ceteĭ sale siliț de aceleașĭ împrejurărĭ fură siliț să sĕ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sue și eĭ până în sghiaburile munților și în cele din urmă sĕ întâlnirĕ cu căpitanul, atuncĭ lucrurile sĕ schimbară. Patru inșĭ sĕ hrănesc maĭ anevoe ca unul, urma lor sĕ ascunde maĭ anevoe ca a unuia și trecerea lor lasă urme maĭ neșterse ca a unuia. Afară de acésta patru inșĭ sunt maĭ îndrăsneț și maĭ pretențioșĭ ca unul fiind maĭ puternicĭ; eĭ nu sĕ maĭ mulțămesc numaĭ cu mămăligă și cașiŭ, ci cere și câte o cărlană, ceea ce ustură rĕŭ la inimă pe baciŭ și când nu căpĕtă de voĭe, ia prin silă ceea ce face pe ciobanĭ să sĕ gândéscă la rĕsbunare.

In zioa de 1 Iunie anul 1861 Radu Anghel ajunse la târla Hărlescilor împreună cu ceĭ treĭ tovarășĭ, care maĭ rĕmăsese din ceata sa, după ce deja visitase încă alte doŭĕ saŭ treĭ târle și indispusese în contră-ĭ pe maĭ mulțĭ ciobanĭ și cum sosí, cerŭ de mâncare pentru el și băĭețiĭ sĕĭ, baciuluĭ Marin Părnea proprietarul stâncĭ, care își avea locuința obicĭnuită în satul Cândesciĭ din vale din județul Dâmbovița. Părnea dădu ordin ciobanilor sĕĭ sĕ dea căpitanuluĭ orĭ-ce o cere, fără să sĕ arate orĭ cât de puțin măniat saŭ contrariat, însă el pretextând că avea óre-care trébă a casă la dênsul plecă de la stână fără ca hoțiĭ să între în órecare bănuială, și în loc de a sĕ duce a casă cum zisese, îmboldit fiind de făgăduiala stăpânirĕ și maĭ cu sémă de dorul de a scăpa odată de asemenea contribuțiĭ costătóre, date de frică, sĕ duse drept la zapciul plaiuluĭ Dâmbovița și îĭ spuse că Radu Anghel și céta sa sĕ află la târla luĭ. Astă veste puse în mișcare și pe tótă dorobănțimea loculuĭ.

Pe când Părnea alerga după zapciŭ și zapciul cu dorobănțimea sa după Radu Anghel, hoțul îndemnat fiind de geniul sĕŭ cel rĕŭ, de Sóre Vlad, nu 'șĭ a vĕdut de treaba sa ca să plece p'aci încolo după ce s'a săturat, ci s'a dus în satul Cândescĭ ca să cerceteze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de Părnea și în loc de a nemeri la el după indicațiile ce 'ĭ dăduse ciobaniĭ din stână, nemeriĭ la casa Preotuluĭ Marin sin Popa Gheorghe, care sĕ afla în marginea satuluĭ la pólele uneĭ cóste păduróse, și negăsind a casă de cât o fată ca de 13 anĭ cu un copil mic în brațe, a început să descósă pe fată și s'o întrebe.

— Unde e tatăl tĕŭ fă fetică?

— La tîrg rĕspunse fata tremurând așa de rĕŭ în cât maĭ era să-ĭ cadă copilul din brațe.

— Pentru ce tremurĭ? strigă și maĭ rĕstit Sóre.

— Pentru că vĕ uitațĭ rĕŭ la mine, rĕspunse fata începênd să plângă.

— Ia ascultă fă, n'aĭ de gând să tacĭ, orĭ vre să te înțĕp? strigă Sóre scoțênd cuțitul din brîŭ și ridicându-l d'asupra capuluĭ sĕŭ gata să lovéscă pe fată.

— Astêmpără-te Soare și nu speria fata, zise Radu cu un ton maĭ potolit, că fata e cu minte și nu va face gură ca să pue tot satul în picióre. Nu e așa fata mea că ții la zilele tale și nu o să vreĭ să te repunem? Nu e așa că tu ne făgăduescĭ c'o să daĭ binișor și o să vorbescĭ numaĭ când ți-oĭ zice eŭ.

— Da jupâne rĕspunse fata schinuind.

— Dacă e așa și 'mĭ făgăduescĭ că aĭ să fi de treabă, nu maĭ plânge că n'avem gând să-țĭ facem niscaĭ-va rĕŭ și spune-ne unde e mumă-ta.

— E în sat la leica Ilinca.

— Nu minți tu fă?

— Nu jupâne.

Fata mințea, mumă-sa fusese în casă când întrase Radu și aĭ sĕĭ în curte și bănuind că nu eraŭ niscaĭ-va scule bune, ĕșise din casă pe ușa din dos, întrase în livadă fără să fie vĕdută de cine-va și de acolo sĕ dusese în mijlocul satuluĭ și dăduse sfóră în țéră că ĭ a călcat casa hoțiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dacă nu minți, dise Radu Anghel feti ia vino de 'mi arată unde ține măta ce are mai bun, descue-mi tronurile, lădile și celarele și arată-mi tot, dacă vrei să-ți dea nene tătu un icoșar să-ți ci acadele.

Fata se supuse, lăsă copilul în casă în pat ca să plângă, cât i-o fi voia și de frică trecu în celariu ca să arate hoților tot ce măsa avea mai bun prin tronuri și dulapuri și hoții scotea de prin lădi trâmbe de pânză, sculuri de borangic, salbe de galbeni și paftale de argint, blănuri bune și scórțe de lână frumóse și le punea teancuri în boccele și le lega frumos ca să pótă la vreme să fugă cu ele fără de greutate.

Pe când hoții se ocupa cu asemenea îndeletniciri de borfași și Radu Anghel căuta prin gura poduluĭ, prin tarlaoa vetreĭ și prin coșĭ fără de nicĭ o ispravă pungoale cu banĭ; iată că picà popa Marin de la târg călare pe roibu luĭ și dă în mijlocul satuluĭ de o adunătură de vr'o cinci-spre-dece locuitorĭ adunați de aleșii, satuluĭ armați cu tot ce găsise și formați în poteră, care tocmaĭ se gătesc se pornéscă spre casa luĭ ca să o înconjóre și să atace pe hoți. Audind popa unele ca acestea numaĭ de cât se puse în fruntea locuitorilor și plecà călare cum era spre casa sa.

Hoții de jefuit jefuiaŭ, dar cu urechile trăgeaŭ, în cât numaĭ de cât audí sgomotul produs de tropotul cailor și de gura pasurilor atâtor ómenĭ ce se apropiaŭ de casa popiĭ. Cum audí acéstă tevatură numaĭ de cât ghící adevĕrul și la minut lăsară jaful nesfârșit, boccelele în mijlocul celaruluĭ și pe fată înmărmurită după uș̆e și numaĭ de cât dădură busna afară din casă de teamă să nu fie înconjurați în întru, suiră numaĭ într'o gónă coasta de la spatele caseĭ și întrând în pădure, începură să tragă focurĭ în trâmba de țăranĭ, care mereŭ se apropiaŭ, dar nu așa de iute căcĭ eĭ pușcĭ și pistóle nu aveaŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cum mirosí că o să-ĭ scape hoţiĭ din mână, popa Marin cârní calul la drépta, ocolí múchia délului, întră în pădure pe altă parte sĕ apropiă cât putù de hoţĭ, fără să fie vĕḑut de el şi când sĕ vĕḑù aprópe de dênşiĭ aruncà cu un par de hărdău ce purta în mână spre dênşiĭ şi isbí peste picióre pe Soare Vlad, care la minut căḑù la pământ. Indată ce vĕḑù pe unul din hoţĭ doborît, ţĕraniĭ prinse curagiŭ, năvăliră spre hoţĭ împreună cu alţĭ sătenĭ adunaţĭ de sgomotul puscilor şi cad năvală peste ceĭlalţĭ doĭ hoţĭ.

Vĕḑênd că nu era de glumit şi că a rĕmas numaĭ singur, iar Soare şi ceĭlalţĭ doĭ a căḑut în mânile sătenilor. care tocmaĭ îĭ lega cobză, o luà rara, rara d'andăratele descărcând mereŭ la pistóle şi pe urmă o rupse d'a fuga şi sĕ coborî ca glonţul într'o rîpă. Un sătean anume Duţă Chişeroiu îl vĕḑù că dă dosul şi numaĭ decât cotește la stânga şi ese înainte-ĭ şi năvălesce asupră-ĭ amenințându-l cu un pistol din cele asvârlite de banditĭ, şi-l lovesce cu el în cap. Lovitura fù durerósă, dar nu ucigătóre; Radu Anghel simţind durerea scóse un răget de turbare şi ca fulgerul scóse iataganul de la brîŭ, i'l înfipse în piept, îl rĕsturnà la pământ fórte grav rănit şi o rupse iar la fugă.

Preotul şi sătenii sĕ luară după el, îl ajunsese, sĕ grămădiră asupră-ĭ, începură a-l loví cu pietre, cu lemne şi cu orĭ-ce apucaŭ şi rĕuşiră a-l doborî la pământ şi a-l duce legat în sat, unde tocmaĭ întra zapciul cu Părnea şi dorobanţiĭ ca să sĕ pregătéscă de suit la stână[1])

Zapciul, care nu sĕ aşteptase să dea peste el o pleaşcă atât de neaşteptată şi aşa fără multă bătae de cap nu luase cu el fiare, ca să lege într'ênsele pe hoţĭ

[1]) Aceste detaliurĭ sunt culese din o dare de sémă oficială publicată în Monitoru Oficial Nr. 128 din 10 Iunie 1861.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și nicĭ nu avusese vreme ca să trămétă un dorobanț la tact ca să-ĭ aducă câte-va perechĭ, astfel că fù nevoit ca să lase pe hoțĭ legațĭ cu frânghiele cu care-ĭ legase sătenĭĭ și fiind că începuse a sĕ înopta, îĭ închise într'un coșar de nulele cel maĭ țapĕn din câte găsise în sat și după ce-ĭ închise în coșariŭ, orînduĭ în jurul sĕŭ sentinele dese și bine armate și pe urmă trămise după fiare și mase în sat la popa unde maĭ că nu durmì de grije maĭ tótă nopticica.

El în cursul nopțiĭ dădù de maĭ multe orĭ raĭta pe la coșar ca să sĕ încredințeze dacă sentinelele veghia și le găsì pe tóte deștepte și părpălindu-sĕ pe lângă focurile ce aprinsese lângă eĭ; cu tóte acestea a doŭa zi când sĕ scótă pe hoțĭ iaĭ de unde nu e, găsiră în mijlocul coșaruluĭ frânghiele rupte, peretele de la spatele coșaruluĭ rupt în dreptul pămêntuluĭ cât póte încăpea un om, buruienele de la spatele peretelui date la o parte, gardul de despărțire ce era departe de coșar cam la o distanță de doĭ metriĭ asemenĭ stricat jos și picior de hoț tipotis. Deșteptul de zapoiŭ nu pusese sentinelă la spatele coșaruluĭ.

In deșert îșĭ rupse omul pĕrul și barba după ce aflà de fuga hoților, că chiar de a pune iarășĭ mâna pe hoțĭ nu maĭ fù. La urma urmelor el sĕ alese în loc de recompensă cu destituire, dar sătenĭĭ singurĭ, care puteaŭ să sĕ laude că aŭ pus mâna pe Radu Anghel și pe ceĭ alțĭ treĭ fură maĭ strajnic pedepsit ca zapciul a căruĭ nepricepere a dat drumul hoțuluĭ. Cam peste o lună după cele descrise maĭ sus într'o nópte întunecósă curênd după secerat, când tóte armanele eraŭ pline cu clăĭ de grâŭ și de orz, sĕ aprinse satul din patru părțĭ, tocmaĭ când bătea un vênt cumplit și arse maĭ bine de treĭ părțĭ din el, între care și casa popiĭ. In același an cam pe tómnă sĕ găsì popa Marin în pădurea de la spatele caselor sale, pe care le făcuse din noŭ, mort

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

jupuit de pele și fără de nicĭ o rană, ca cum ar fi fost jupuit de viŭ. Amêndoŭĕ aceste crime înfricoșate fură atribuite de țĕranĭ luĭ Radu Anghel și groźnicilor luĭ tâlharĭ.

XVII.

MÓRTEA LUĬ RADU ANGHEL ȘI A LUĬ SOARE.

A doŭa pătițanie suferită la Cândescĭ înfurià până la desperare pe ómenĭĭ stăpânirĕĭ și pe căpeteniile dorobanților din județele Prahova, Dâmbovița, Mușcel și Argeșiŭ; de atuncĭ în coa, eĭ nu'șĭ maĭ strângeaŭ piciórele după drumurĭ, maĭ nu maĭ mâncaŭ, aprópe nu dormiaŭ și mereŭ eraŭ călărĭ și în góna hoțuluĭ.

Intr'o zi cam pe înserat fŭ călcată diligența, care făcea cursa dintre Ploescĭ și Predeal în locul ce sĕ numesce Orățiĭ; patru ómenĭ înfășurați în ipingele negre eșiră întru întêmpinarea diligenței la cotitura podului de la fruntea luĭ Văsiĭ, sĕ puse d'a curmedișul drumuluĭ apucară de dărlogĭ caiĭ de din nainte și oprí trăsura în loc. După aceea călătoriĭ fură daț jos, desbrăcați până aprópe de pele, giamantanele și cuferîle golite gropurile cu banĭ ale poștiĭ luate și apoĭ călătoriĭ lăsați în pace să-și urmeze drumul, după ce căpetenia tâlharilor spuse conductoruluĭ diligenței că el era Radu Anghel. Curênd după aceia autoritățile din Câmpina și Ploescĭ fură vestite, potera pusă pe góna după tâlhari iar de urma tâlharilor nimenĭ nu putŭ să dea.

Altă dată nu mult după aceea, un tînĕr advocat din Pitescĭ sosit din Paris și necunoscênd încă binĕ de ce siguranță sĕ bucura drumurile nóstre marĭ, venea călare de la Cărcinov spre Pitescĭ și mergea singur călare pe drumul mare ce trecea în multe locurĭ prin niscĕ livedĭ dese ca și nisce păduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Tocmaĭ la un loc unde hățișiul era maĭ des și sĕ făcea o cotitură, zioa în nămiezea mare țop sare din livade un om, care numaĭ decât pune mâna pe dârlogiĭ calului și-ĭ strigă cu o voce detunătóre.

— Staĭ pe loc ciocoiule că te pălesc.

Tînĕrul advocat tresărí speriat de auḑul acestor cuvinte și de o vedere atât de neașteptată și sĕ oprí în loc.

— Scóte ce aĭ dacă nu vreĭ sĕ daŭ, adaose străinul cu un ton și maĭ detunător.

— Ce să scoț? esclamă tînĕrul.

— Ce să scoțĭ? ia nu te maĭ preface că nu te prinde; fă rost de lovele că te mărdesc. Dar ia staĭ staĭ! adaose hoțul, că numaĭ un hoț putea să apară și să vorbéscă ast-fel, schimbând de o dată tonul și espresiunea feței, după ce o rază de sóre eșí dintre frunzărișiŭ și luminà fața tînĕruluĭ advocat. Ia spune-mĭ așa să trăescĭ, nu escĭ D-ta coconu Nae advocatul din Pitescĭ.

— Ba eŭ sunt.

— Dacă escĭ de ce nu'mĭ o spuĭ nenișorule?

— Dee! par-că mĭ-aĭ dat răgaz să-țĭ o spuĭ! Dar de unde mĕ cunoscĭ?

— De unde? ce fel D-ta nu mĕ cunoscĭ pe mine?

— Nu.

— De mirare; pe mine cine m'a vĕḑut o dată nu m'a maĭ uitat. Nu-țĭ maĭ aducĭ aminte de Radu Anghel, de Radu Anghel cârciumarul din Boțescĭ, pe care l'aĭ scăpat din ghiarele luĭ coconu Mihailă Furduescu președintele tribunaluluĭ din Dâmbovița, care sĕ hotărîse să mĕ trăméță la ocnă și maĭ multe nu.

— A! Tu escĭ Radu Anghel vestitu! Bată-te să te bată; te am apĕrat fără să-mĭ daĭ o chioară para și acum aĭ fi vrut să mĕ jefuescĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu te-am cunoscut cocóne, zĕŭ nu te-am cunoscut iartă-mĕ și dute nesupĕrat unde poftescĭ; numaĭ fățĭ pomană și dă-mĭ jumĕtate din chiseaoa de tutun ce aĭ, că mi sĕ frige sufletul de pofta de fumat.

Țĭnĕru advocat ĭĭ făcù pe voe, ĭĭ dădù tot tutunul ce avea asupră-ĭ; după aceea ĭșĭ urmà calea înainte fără a fi împiedecat de Radu Anghel, care dispărù iarășĭ în desișul copacilor, iar ajungênd la Pitescĭ sĕ duse la ispravnic și ĭĭ povestí tótă pățitania. Potera sĕ puse în mișcare și de astă-dată, dar de urma luĭ nu dădù nicĭ acum ca și altă-dată.

Chiar eŭ devotatul D-v. servitor am dat în vara anuluĭ 1866 în muscelul dintre Rîul Dómneĭ și Aninósa: de grosu ceteĭ luĭ Radu Anghel, care earășĭ sĕ mărise, am vorbit cu maĭ mulțĭ dintre tâlharĭ și am fost condus de un băĕt dintr'aĭ lor pănă la Aninósa. (Acéstă întêmplare a fost pe larg descrisă într'unul din Calendarele mele); cu tóte acestea potera, cu tótă vâlva și tevatura ce facea nu maĭ putù să dea de Radu Anghel în decurs de peste cincĭ anĭ, cu tóte că tâlharul nu sĕ lăsa de hoțit, nicĭ nu sĕ oprí de a eșí drumeților în cale în drumul mare. In cele din urmă i sĕ înfundà și luĭ, că tigva nu merge multă vreme la apă. Când cu gândul nu gândescĭ, poc, și iat'o spartă; așa și cu Radu Anghel al nostru.

In urma uneĭ călcărĭ făcută de cătră acest bandit unuĭ domn Vespescu, căruia ĭĭ eșí înainte împreună cu Soare locotenentul sĕŭ în drumul mare maĭ încoa de Leurdescĭ, pe când omul vinea de la Pitescĭ în căruță de poște și sĕ îndrepta spre Bucurescĭ, călcare, care fù urmată de jefuire și bătae cumplită, administrația sĕ rușinà fórte mult, pentru că crima sĕ săvêrșí maĭ în nasul sub-prefecturеĭ cu reședința în Găescĭ, care era la o palmă de loc, și numaĭ de cât sĕ formà o noŭă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

poteră din ceĭ maĭ buni dorobanți din escadroanele județelor Prahova, Dâmbovița, Mușcel și Argeșiŭ și sĕ puse sub comanda căpitanuluĭ de Dâmbovița Negoescu, care era un bărbat fórte esperimentat în prinderĭ de hoți.

Acest Domn căpitan, care nu sciŭ dacă trăesce saŭ ba, maĭ întâiŭ de tóte sĕ gândí că pisica cu clopoțeĭ nu prinde șoriceĭ, și numaĭ de cât desbrăcà pe poterașiĭ sĕĭ de haĭnele lor de dorobanți și îĭ îmbrăcà în haĭne de țiganĭ pe toți, de unde sciŭ că nu alesese chiar țiganĭ în céta sa și trănsformà escadronul în adevĕrată lae, pe care o constituí cu corturĭ jerpelite, cu căruțe odorogite cu rable de caĭ chĭorĭ și jupeliți, cu tingirĭ de aramă din tóte mărimile și cu o sumedenie de mueri și de dănciucĭ de tóte vêrstele, pe care-ĭ dichisí așa de bine, încât puteaĭ jura că te găseaĭ într'o adevĕrată lae de netoți. De sigur caiĭ, căsuțele, căldările, tingirile trențele, muerile, uncheșiĭ și copiiĭ aŭ fost împrumutați cam cu banĭ și cam cu sila de administrațiune de la o adevĕrată lae.

Căpitan Negoescu transformat în vătaf și bulucbașa de țiganĭ mergea în fruntea ceteĭ și dorobanțiĭ sĕĭ, uniĭ călărĭ pe nisce glóbe și ceĭ maĭ mulți pe jos, mergeaŭ amestecați cu muerele și copiiĭ uniĭ mînând caiĭ și alțiĭ purtând în spinare câte douĕ saŭ treĭ căldărĭ. Cu asemenea paradă eĭ cutrierară întreg județul Dâmbovița și o parte din județul Mușcel și sĕ îndreptară așa cam din întêmplare spre satul Boțescĭ și poposiră în apropiere de el în marginea întinseĭ pădurĭ a Bogaților care în partea despre miază zi îșĭ da mâna cu vestita pădure a Vlăsieĭ, care acoperea o bună parte din județele Teleorman, Vlașca, Muscel, Dâmbovița, Ilfov și Prahova și de altă parte sĕ întindea până în pólele dealurilor de vie din județele Dâmbovița și Muscel. Ajungênd acolo, laia îșĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

întinse corturile și sĕ stabilí pentru maĭ multe zile, iar căpitanul cu o căldare în spate începù să cutriere de la una până la alta tóte casele din satul Botescĭ.

Nicĭ o urmă de tâlharĭ nu găsí, nicĭ un semn trădător nu descoperí atât prin preajma caseĭ sale unde trăia copíiĭ sĕĭ un băieţandru și o codănacă de fată, pe care îĭ îngrija bunica hoţuluĭ. Bietul căpitan era desperat, cu tóte astea nu-și perdù nicĭ curagiul nicĭ speranţa, cí maĭ prelungí șederea sa pe lângă Botescĭ, și continuă înainte cu investigaţiunele.

Intr'o zi de tómnă din anul 1866, în toiul culesuluĭ viilor pe când mergea însoţit de cel maĭ nevoiașĭ și maĭ ponosit dintre dorobanţĭ pe poteceaoa ce ducea suind de la sat spre viĭ prin o limbă de pădure, iată că căpitanul deghisat sĕ întâlní cu un băeţandru cam de opt séù noue anĭ îmbrăcat ca copiiĭ de la ţéră și desculţ, care venea despre sat și sĕ ducea iute, iute spre desișul pădureĭ în mână cu o legătură în care era o oală cu merinde și un codru de mămăligă.

Dar unde te ducĭ mĕĭ băĭete mâncateaș, zise bulucbașa când trecù băiatu pe lângă el iute și sprintenel.

— Eĭ! unde să mĕ duc? rĕspunse băiatul cu naivetatea copilărească a vêrsteĭ sale, în pădure.

— Dar ce să facĭ cu merindea în pădure? dăncicul moșuluĭ.

— S'o mănânce nea Anghel și nea Soare.

— Dar cine e nea Anghel și nea Soare?

— Nea Anghel și nea Soare aĭ noștri.

— Dar ce cată eĭ în pădure plodule?

— Eĭ! ce să cată? să ascunde în pădure de frica potereĭ.

— Ce spuĭ!? esclamà falsul vătaf tresărind.

— Hă, hi!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dacă e așa umblă sănĕtos și dă fuga de le du de mâncare că te-o fi așteptând.

— Uite că dau fuga și băiatul începu să dea fuga.

— Mă Căline, dise căpitanul deghisat după ce sĕ depărtă cât-va copilul; mĕ prinḑ că nea Radu și nea Soare sunt ómeniĭ noștri; ia aține-te după el și urmărésce-l pe de departe ca să vedĭ unde sĕ duce, că eŭ mĕ întorc la taberă să puiŭ laia în picióre ca să înconjure pădurea.

— Am înțeles D-le căpitan.

— Ia lasă pe D-nul căpitan în pace că aci sunt bulucbașa și deschide ochiĭ în patru, înțelesu-m'aĭ că de unde nu te mănânc de viŭ.

— Înțeles.

— Aide înainte și cu băgare de sémă dacă vreĭ să capeți bacșișiŭ bun. Aĭ pistólele la tine?

— Le am.

— Bine.

— Căpitanul plecă, și ajungênd la taberă, care nu era tocmaĭ departe puse pe lăeți în picióre și 'ĭ făcù să scótă din căruțe un arsenal de carabine și pistóle, săbiĭ, amuniții și patróne cu care într'o clipă sĕ transformară în nisce țigani într'armați. După aceia încălicară pe glóbele lor de caĭ și în maĭ puțin de o oră înconjurară pădurea și limba de vie învecinată cu pădurea din tóte părțile. Intr'acest timp Călin urmărea din depărtare pe copil.

După ce merse cât-va pe potica bătătorită, băețașul cotí la drépta dând la o parte câte-va crăcĭ de crâng și pe urmă iar merse înainte prin hățiș, iar Călin îl urmărí până unde cotí băiatul și pe urmă sĕ lăsă pe brâncĭ și începù să umble d'a busele prin hățiș dându-și tóte silințele putincióse ca să nu facă maĭ de loc sgomot; însă nu merse mult timp ast-fel, ci fù silit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să sĕ oprescă, căcĭ la o depărtare de vr'o douĕ-zecĭ de paşĭ sĕ oprise şi băiatul şi sta de vorbă cu doĭ inşĭ, care ştaŭ tolăniţĭ pe iarbă la umbra unuĭ copacĭŭ cu tulpina încunjurată cu hăţiş, ast-fel că numaĭ capetele celor doĭ inşĭ sĕ vedea. Călin vĕdêndu-ĭ abia putŭ să sĕ oprescă d'a scóte din piept un ţipet de mirare, sĕ afla în faţa luĭ Radu Anghel şi Soare.

Dacă ar fi fost şi căpitanul împreună cu el, de sigur din ascunzĕtórea în care sĕ găsea ar fi împuşcat fără de greşiŭ pe ceĭ doĭ banditĭ, dar fiind numaĭ singur fŭ nevoit să maĭ aştepte.

— Aĭ venit măĭ băĭete, întrebă cu obicĭnuitul sĕŭ ton, rĕstit Soare?

— Am venit, rĕspunse băiatul.

— Adu maĭ iute ce aĭ adus că crăp de fóme.

— Iacă ce 'mĭ a dat, mămăligă şi o ţîră de fiertură.

— Fie ce-o fi; adu încoa.

— Băiatu îĭ dădu legătura cu merinde şi Soare după ce desfăcŭ legătura şi scóse din ea óla, codru de mămăligă şi douĕ linguri de lemn, începŭ să mănânce cu o lăcomie de fiară. Radu Anghel fŭ maĭ domol în mişcările ce făcŭ; începŭ şi el să mănânce, dar maĭ astêmpărat şi maĭ omenesce şi pe când mânca făcŭ băiatuluĭ următórele întrebărĭ:

— Ce aĭ întêmpinat pe drum mĕĭ băĭete?

— Nimic nea Radule.

— A fost bine pace?

— Da, bine pace.

— Nu te-aĭ întêlnit cu nimenĭ?

— Ba m'am întêlnit cu doĭ ţiganĭ ursarĭ.

— Pe unde? esclamă Radu tresărind.

— Cam prin capĕtul pădureĭ.

— Aĭ vorbit cu eĭ ceva?

— Da.

Muzeul Digital al Românilor Românești
revistatransilvania.ro/morr

— Ce 'ți a dis?

— M'a întrebat unde mĕ duc.

— Și tu ce 'ĭ aĭ rĕspuns?

— I'am spus că duc de mâncare luĭ nea Radu.

— Nătângule! esclamă Radu sărind drept în picióre; o fi fost doĭ poterașĭ schimbațĭ în țiganĭ.

— Aida de, de unde? țiganiĭ ăștia staŭ maĭ bine d'o sĕptĕmână în marginea satuluĭ nostru.

— Te a maĭ întrebat ceva?

— Nimic, rĕspunse băiatul minținд ca s'o drégă vĕdênd că cu adevĕrul a feștelit-o.

— Ce s'aŭ făcut țiganiĭ.

— 'Și-aŭ vĕdut de trébă ducêndu-sĕ spre sălașul lor.

— Ce ziceĭ tu măĭ Soare? întrebă Radu Anghel cam pe gândurĭ.

— Ce să zic? sciŭ și eŭ? póte că așa e, sunt nisce lăețĭ.

— Dar dacă n'or fi? n'am face maĭ bine s'o ștergem maĭ din vreme?

— Așa! maĭ bine ca acĭ unde găsim noĭ? nicĭ Han-Tătar nu ne dă de urmă.

— Dacă e așa fie precum ziceĭ tu, numaĭ să n'o pățim. Mă băĭete tu întórce-te înapoĭ și dacă veĭ vedea ceva întórce-te înapoĭ și vino de ne spune.

Băiatul nu apucă să zică Radu astă vorbă și p'aci 'ți e drumul, trecŭ ca glonțul pe lângă Călin, pe carc nu 'l zărí, voios că a scăpat atât de eftin și într'o clipă fŭ în marginea pădureĭ. Călin rĕmăsese la postul sĕŭ neclintit, asemenĭ și hoțiĭ după ce mâncară sĕ culcară din noŭ și maĭ dispărură în frunzișŭ. Din norocire pentru Călin nu stătŭ mult timp ast-fel în nemișcare, căcĭ peste o jumĕtate de oră auḑí de o dată împușcăturĭ despre partea pădureĭ. Auḑind aceste împușcăturĭ tâlharĭĭ tresăriră, săriră în sus fórte spăimêntațĭ și numaĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

decât începură să fugă spre partea opusă, dar în acelaşĭ timp să audĭ a doua salvă viind şi din partea loculuĭ, care-ĭ făcù să sĕ opréscă un moment în loc ca să sĕ orienteze în cotro să apuce. Atunci viindu-ĭ bine luĭ Călin, care nu era de cât cu câţĭ-va paşĭ departe de hoţĭ, scóse un pistol din sîn, îl îndreptă spre hoţ ochĭ o clipă, dădù drumul piedeciĭ şi la minut Soare cădù la pămênt ca trăsnit cu pieptul străpuns de glonţ. Vĕdênd pe tovarăşul sĕŭ că a căduţ ca să nu sĕ maĭ scóle, fără de viaţă, Radu Anghel o rupse de fugă spre partea despre miază-nópte şi cu tóte că era toamnă, în timpul culesuluĭ viilor, când lume multă furnică în tóte părţile, întră într'o vie şi începù să 'ĭ vue cósta în fugă.

Abia făcù câte-va sute de paşĭ şi de odată sĕ vĕdù faţă în faţă cu o Domnişóră, care era aprópe o copilă, care cum îl vĕdù astfel fugind cu pĕrul vîlvoiŭ şi cu haĭnele în desordine, începuse să ţipe înspăimêntată fără să pótă a sĕ mişca din loc de multă uluială ce o cuprinsese. Cum o vĕdù şi o audĭ strigând, de témă ca nu ţipetele eĭ să atragă lume, în loc de a o culca la pămênt cu pistolul ce purta la brîŭ cum obicĭnuia el, de frica sgomotuluĭ armeĭ îĭ zise cu un ton rugător.

— Te rog coconiţă fă-ţĭ pomană de nu maĭ striga că nu am gând să-ţĭ fac nicĭ un rĕŭ şi maĭ bine arată-mĭ un loc unde sa mĕ ascuhd, că mĕ urmăresc, ca să mĕ omóre. Aşa te rog, scapă-mĕ, că şi eŭ la vreme 'ţĭ-oĭ fi de vre un folos.

Tînĕra fată nu putù să scótă nicĭ un graiŭ din gură, de emoţionată ce era; putù numaĭ să 'ĭ arate cu mâna o clae de fîn, care era la o mică depărtare. Radu Anghel înţelese şi numaĭ de cât sĕ năpusti spre dênsa, dar nu făcù cinci paşĭ şi cădù ca trăsnit cu faţa în ţĕrînă isbit pe la spate de un glonţ, care 'l culcă mort

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la pământ. Acésta fù tot isprava luĭ Călin, care cum vĕḑuse pe Radu Anghel că apucase fuga, sé luase după el și profitând de oprirea hoțuluĭ ca să vorbéscă cu fata, îl ochise bine și îl împușcase. Astfel ceĭ maĭ marĭ făcătorĭ de rele perí uciși de pistolul celuĭ maĭ nevoiașĭ dintre dorobanțĭ.

Peste câte-va momente sosí și potera ca să ridice celo doŭĕ cadavre și să conducă în casă pe Domnișóra, care căḑuse jos leșinată când auḑise detunătura. Acéstă ispravă a poterií produse multă bucurie maĭ cu sémă în populația megiașe, care scăpa de cel maĭ primejdios flagel din câte o bătuse de un cîrd de vreme și redete localităților din partea loculuĭ liniscea și siguranța dorită, căcĭ restul ceteĭ, care aștepta pe căpitanul între rîu Dómneĭ și Aninósa, parte sĕ risipí întorcêndu-sĕ ceĭ maĭ mulțĭ pe la casele lor și parte căḑură cu înlesnire în mânile poteriĭ, căcĭ numaĭ eĭ conducea capul cel isteț al luĭ Radu Anghel, care prin deșteptăciunea și agerimea mințiĭ sale îĭ scăpase de maĭ multe orĭ din marĭ primejdiĭ. Radu Anghel fù îngropat de bunica sa la biserica din satul Boțescĭ, iar Soare chiar în locul unde fusese împușcat. Ast-fel pierí ceĭ rĕĭ și nelegiuițĭ, care vor ca prin crimă iar nu prin muncă cinstită să sĕ îmbogățească.

Radu Anghel fu îngropat fără nicĭ o pompă la o bisericuță vecină cu locul împușcăriĭ sale, iar negustorașiu, care jucase un rol atât de hotărîtor la prinderea bandituluĭ, lăsă pe alțiĭ să sĕ foloséscă de resultatele acesteĭ isprăvĭ și sĕ mulțumi d'așĭ lua nevestica care 'l ascepta cu nerăbdare în casa cea părăsită dincolo de zălojele, d'a pleca cu ea fuga din Tîrgoviște și d'a sĕ stabili într'un târguleț de peste Olt cât sĕ póte de depărtat de locurile espuse la rĕsbunarea ceteĭ luĭ Radu Anghel, unde póte orĭ fi trăind și acu în linisce și fericirĭ cum trăesce orĭ-ce om pacînic și cu frica luĭ D-zeŭ și respect pentru legile țăreĭ sale.

FINE.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr

CUPRINSUL.

Pagina.

I. Un convoiŭ de arestanți. 3
II. Interogatoriul 7
III. În pușcărie 17
IV. Ucenicia . . . . . 2!
V. Prima ispravă . . . . . 3(
VI. Hoțul jefuit 4
VII. Recunoscința luĭ Radu Anghel 6
VIII. Doĭ anĭ de uitare 7
IX. Umbra eșită din mormônt 8
X. Călcarea de la Glodenĭ 9
XI. Tot nașiul își găsesce nașiŭ. 11
XII. Scăparea 12
XIII. Sub-prefectul. 13
XIV. Dómne ajută. 14
XV. In Tîrgoviște. 16
XVI. Prinderea de la Căndescĭ . . . . . 1(
XVII. Mórtea luĭ Radu Anghel și a luĭ Sóre . . 17

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr